

The background of the slide is a yellow-tinted photograph of a man, likely Vincent van Gogh, standing next to a large wooden easel. He is wearing a dark coat and is looking towards the camera. The easel is positioned on the left side of the frame, and the man is standing to its left. The overall scene is brightly lit, with a strong yellow hue.

**VINCENT VAN GOGH
ZIJN VRIEND
ANTON KERSSEMAKERS
EN
STADGENOTEN**

PETER NAGELKERKE - AUGUSTUS 2016

VOORAF

In 2015 is begonnen aan dit boekje:
VINCENT VAN GOGH, ZIJN VRIEND ANTON KERSSE-
MAKERS EN STADGENOTEN.

Het werk aan dit boekje is op een gegeven moment
in 2016 door omstandigheden stil komen te liggen!
Er ontbraken nog hoofdstukken zoals bijvoorbeeld
23-Vermeeren en 34-Bronvermeldingen.

Die hoofdstukken ontbreken nog steeds, ook heb-
ben sinds 2016 tijd geen "herzieningen" plaats ge-
vonden, evenals tekstwijzingen en -verbeteringen,
beeldmateriaal, enzovoorts.

En belangrijk om te weten is dat het er niet naar
uitziet dat binnen afzienbare tijd de werkzaamhe-
den aan het boekje hervat kunnen gaan worden.

Maar wat dan?

Het is ook zonde om met deze versie helemaal niks
te doen, dan maar "incompleet" gebruiken?

De vraag stellen was hem beantwoorden, vandaar
dat per vandaag het boekje voor de "liefhebbers" is
te openen (in PDF) op de website Vincent van Gogh
in Eindhoven en voor "eigen gebruik" wat exemplar-
en zijn gedrukt.

24 april 2021

INHOUD

DEEL 1.....	3	19 - DOKTER K. VAN DE LOO.....	129
01 - VOORWOORD.....	3	20 - FAMILIE VAN DEN BROEK.....	132
02 - DE VRIENDSCHAP.....	4	21 - PETRUS VAN BEMMEL.....	133
03 - UIT "BRIEVEN VAN VINCENT VAN GOGH".....	14	22 - APOLLO'S LUST.....	136
04 - DE GROENE AMSTERDAMMER.....	31	23 - FAMILIE VERMEEREN.....	140
05 - BRIEF AAN JOHAN BRIEDEE, RIJSWIJK.....	42	24 - JOH MADLENER.....	141
06 - MR. BENNO STOKVIS.....	43	25 - APOTHEEK VRIJMAN.....	145
07 - DIMMEN GESTEL.....	55	26 - VERENIGING DE BOUWKUNDIGE VAKKEN.....	149
08 - A. PLASSCHAERT.....	67	27 - TEEKENSCHOOL - DRIEKSKE VAN GARDINGEN-PIET BOCKHOLTS -	157
09 - LOUIS PIERARD.....	69	28 - ROUWBOERKE.....	158
10 - NALATENSCHAP ANTON KERSSEMAKERS.....	71	29 - EEF STOOT.....	168
11 - BIOGRAFIE ANTON KERSSEMAKERS.....	84	30 - GRAVEN.....	169
12 - CHRONOLOGIE 1883-1885.....	85	DEEL 3 - ADDITIONEEL.....	175
DEEL 2.....	94	31 - GORDINA ALS MONA LISA VAN GERWEN.....	175
13 - JAN BAIJENS.....	94	32 - MARGOT BEGEMANN.....	183
14 - ANTON HERMANS.....	103	33 - VERANTWOORDING.....	202
15 - DIMMEN GESTEL.....	108	34 - BRONVERMELDINGEN.....	203
16 - WILLEM VAN DE WAKKER.....	121		
17 - HEIN VAN DER ZANDE.....	124		
18 - JOSEPH VAN DER HARTEN.....	128		
		• TOELICHTING PETER NAGELKERKE	

DEEL 1

01 - VOORWOORD

Personen die tot de verbeelding spreken uit het leven van Vincent van Gogh zijn natuurlijk de familieleden met vooral broer Theo.

De mensen die door hem geportretteerd zijn in zijn werken blijven in ons visuele geheugen hangen. Maar bijna niemand heeft zo lang en intensief met Vincent omgegaan als Anton Kerssemakers.

Moeder van Gogh schreef dat ze blij was dat Vincent eindelijk conversatie had gevonden.

In de periode dat Vincent in Nuenen woonde (1883-1885) maar ook veel tijd in Eindhoven doorbracht is het contact en de omgang met Anton Kerssemakers van wezenlijk belang geweest voor beiden.

Ze hadden een ware vriendschap met elkaar opgebouwd en hebben een aantal reizen, onder andere naar Amsterdam en Antwerpen, en schilder tochten samen gemaakt waarbij Vincent ook vaak en soms weken aan huis kwam bij "Toon Kers".

Samen schilderden ze in het atelier en tuin van Kerssemakers, waarbij Vincent de leraar was en Toon een niet onverdienstelijk leergierige amateur naast

zijn dagelijkse werk als directeur van een leerlooirijbedrijf aan huis.

Anton accepteerde het onconventionele gedrag van Vincent als geen ander door hem met de notabelen van Eindhoven in contact te brengen.

Blijkbaar was de verstandhouding van wederzijds respect want door de gehele carrière van Vincent kreeg hij onenigheid met de meeste mensen. Door zijn uitgesproken gedrag en zienswijze.

Laten we feitelijkheden combineren met een inlevingsvermogen hoe het met de vriendschap en begrip van beiden is gegaan tijdens het werken, reizen en eten en drinken maar vooral de conversaties die ze gehad moeten hebben.

Peter Nagelkerke, augustus 2016

02 - DE VRIENDSCHAP

We zullen nooit weten wanneer uit de kennismaking van Vincent van Gogh met Anton Kerssemakers ("Toon Kers") in Eindhoven ook een vriendschap is ontstaan.

Jan Baijens, de leverancier van schildersmaterialen ging een bestelling bij Anton brengen, die in zijn huis muurschilderingen wilde aanbrengen.

Dit Jantje was niet alleen de huisschilder maar ook, als penningmeester, een belangrijk bestuurslid van "Vereniging de Bouwkundige Vakken" en zelf een verdienstelijke amateurkunstenaar en docent, zoals zijn vader al geweest was. De gehele familie Baijens was kunstzinnig en muzikaal.

Vincent van Gogh had al eerder voor Antoon Hermans verschillende panelen voor geschilderd als studies die Hermans wilde kopiëren voor grote panelen in zijn statige huis aan de Keizersgracht, wat door de toen al beroemde Pierre Cuijpers was gebouwd, en waar Baijens ook de materialen voor had geleverd.

In elk geval heeft Jantje Vincent mee mogen nemen voor een bezoek aan Toon Kers om de muurschilderingen te zien.

Vincent dacht dat Toon Kerssemakers aardig kon tekenen, zoals deze later bescheiden memoreerde, en Vincent bood aan om hem les te geven.

Ondertussen waren er meer kunstenaars die in contact waren vanuit het Eindhovense circuit. Dimmen Gestel had als jonge man met Vincent contact gemaakt in het atelier in de mangelkamer van de pastorie en in de omgeving van Nuenen en Tongelre. En schilder tochten met hem ondernomen.

Dimmen studeerde toen nog in Amsterdam voor zijn acte M.O. tekenen maar op aanraden van Vincent, na een bezoek aan hun drukkerij waar hij om drukinkten vroeg, hebben broer Dirk, Dimmen en hun lithograaf Klaas Verlaan het atelier van Vincent bezocht.

Ook Willem van de Wakker en Anton Hermans zagen het wel zitten om van Vincent les te krijgen en herkenden zijn kunstenaarschap.

De met passie vervulde Vincent nodigde de kunstenaars ook uit om naar zijn atelier bij koster Schafrat te komen om zijn verzameling vogelnesten te tonen.

Anton Kerssemakers zou het Schafrat-atelier prachtig en gedetailleerd beschrijven en tekenen in een brief naar Johan Briedee.

En ook dat Vincent een duur schilders kistje bij Firma Schonfeld uit Dusseldorf had verkregen wat hem veel moeite had gekost.

Vincent sliep op de zolder onder de pannen in een houten ledikant, zijn pijpje rokend voor hij ging slapen. Zijn stoel zou bewaard gebleven zijn.

Zijn gasten hadden daar verschillende indrukken opgedaan maar waren eerder verward geraakt door de woeste manier van Vincents schilderen, penseelvoering en de keuze van zijn onderwerpen. Toen dat enigszins bij hen bezonken was werden ze toch getrokken naar deze voor hen vreemde schilder die met passie over zijn werk vertelde.

Zijn sobere levenswijze en uitgesproken mening over kunst sprak uiteindelijk toch wel aan.

Misschien in eerste instantie ook nieuwsgierigheid naar hoe de onconventionele, experimenterende en vernieuwende Vincent te werk ging.

Toon Kers zou ons later meer vertellen en ons een inzicht geven in de levenswijze van Vincent.

Na de kennismaking met Toon Kers zijn ze de watermolen bij Gennep samen gaan schilderen. De watermolen was al oud en vaak opgeknapt en grensde aan de linnenfabriek van de vader van An-

ton Kerssemakers, die daar ook de bleekweides had voor het linnen.

Als Vincent naar Eindhoven kwam met de trein of te voet gingen ze naar Gennep en Toon Kers zal beslist niet met zijn schilders uitrusting te voet zijn gegaan. Waarschijnlijker is dat ze dan het trammetje namen of een rijtuig.

Vincent kon zijn weg wel vinden en dan heeft hij over de Hoogstraat of Gestelse straat gelopen. Er zijn daar wat uitspanningen om even te rusten of wat te drinken.

De "Gouden Bal" is een dergelijk café aan de Hoogstraat en misschien wel het oudste van Eindhoven. Echter bestond "het Rozeknopje" op de hoek met de Hoogstraat/Gestelsestraat ook al. Verschillende muziekgezelschappen en zangkoren zijn daar thuis geweest in die prachtige bovenzaal.

Bij de Gennepermolen zullen ze dan vlak bij elkaar gestaan hebben, maar niet op elkaars lip. Het schilderij van Anton Kerssemakers welke op de foto in zijn atelier aan de muur hangt is ook fors van formaat.

Natuurlijk hebben ze elkaars werk gevolgd tijdens het maken en Vincent moet dan aanwijzingen gegeven hebben.

Ooit zou Vincent zelfs een werkje van Toon Kers mede signeren zoals beschreven door Martha Op de Coul.

Het is een boerenerf met twee schuren op een klein paneeltje van 15,3 x 23,1 cm en is via de Brabantse Kunstgalerij te Oirschot door haar bekeken.

Vincent zou verantwoordelijk zijn voor het ook bijplaatsen van zijn signatuur terwijl hij dat zelf nauwelijks deed op zijn eigen werken.

Het is daardoor een belangrijk kunsthistorisch document geworden en zegt ons veel over de speciale relatie van Vincent met Toon Kers. Het is een ode geworden. Het is een bewijs voor de hechte en begripvolle verstandhouding.

Vincent zou er een paar details, zoals een boertje, in geschilderd hebben.

Bij de watermolen, die toen pas in andere handen was overgegaan, lag ook een café waar ze mogelijk koffiedronken of de lunch gebruikten.

Het café was vermaard door de paling, die in de Dommel was gevangen, in gelei en verser kon niet. De eetgewoontes van Vincent kennende zal hij daaraan niet hebben meegedaan of heeft Toon Kers hem kunnen verleiden om er wat van te proeven.

Op de plaats van waaruit de watermolen is geschilderd door Vincent (doek op karton van 87 x 151 cm, zo groot als een kleine deur) had ik een sculptuur bedacht en getekend op manshoogte. Wat is uitgevoerd met een snijbrander, uitgesneden in 1 cm dik Corte staal, door kunstenaress Lennie van Vugt en onthuld door burgemeester Maarten Houben uit Nuenen in maart 2012, de dag voor Vincents verjaardag. De contour is gesponsord door Marcel van Bussel, o.a. kunstverzamelaar.

Onze plaatselijke componist Ad Maas heeft met speciaal gereedschap een demonstratie ritmische klanken geroffeld op de contour naar aanleiding van mijn TEDx presentatie op de Eindhovense Campus over de verbindingen van de zintuigen tussen de hersenen, genaamd synesthesie.

Ad "speelde" toen op de piano drie van Gogh schilderijen om het verband en frequentie van klank en kleur te demonstreren.

Deze TEDx presentatie werd gevold door 100 mensen en via internet wereldwijd.

Het was ook de lancering van ons boekje "van Gogh & Eindhoven", een coproductie met Willem van der Sommen.

Samen met Toon Kers zou Vincent tochten in de wijde omgeving, tot zelfs aan Lieshout, ondernemen om landschappen te schilderen. Het is bekend dat ze daar de plaatselijke molen schilderden. Toon Kers herinnerde zich dat Vincent de schaapjes beneden de molen heel simpel neerzette en dat de pootjes alleen streepjes waren.

Maar eerst moest Toon Kers vele stillevens schilderen als opdracht van Vincent. Vincent kwam dan bij hem aan huis waar Kers een mooi en ruim atelier had.

Met het uitzicht op de kolenopslag van het station van Eindhoven heeft Vincent op een klein "plankje" even voorgedaan hoe je een landschap moest opzetten.

Vincent liet ook speciaal goedkope verf wrijven door Jan Baijens. De verf was soms zo dun dat "de lucht" naar beneden droop.

Toon Kers zou het voorbeeldje lang bewaren en daardoor kunnen we die oefening nog steeds bewonderen.

Vincent zou vaker Toon Kers op zondag bezoeken en kwam dan naar de uitspanning van "Apollo's Lust" waar een "heerentafel" was tussen 12.00 en 14.00 uur.

Vaak waren daar muziekkuitvoeringen door "de Koninklijke Harmonie Apollo's Lust" waar Toon Kers een bestuursfunctie had en dus zeer waarschijnlijk een van de sponsoren was.

De harmonie was vermaard en was de oudste in Eindhoven.

Er was een muziekkiosk in de grote achtertuin waar dan gemusiceerd werd.

De dirigent was Joh Madlener en opmerkelijk is, dat deze ook de dirigent was van een orkest in Princenhage waar oom Cent van Vincent een prachtig huis had, annex een museumcollectie.

In het verleden kwam de familie van Gogh regelmatig bij Oom Cent op bezoek en zijn vrouw was een zuster van de moeder van Vincent (Carbentus).

Als Vincent gearriveerd was ging Toon Kers bij hem zitten en verliet de "heerentafel" of ze gingen naar het huis van Toon aan de Vest, enkele honderden meters van Apollo's Lust vandaan. Volgens de geschriften van Kers kwam Vincent soms weken bij hem schilderen.

Hedendaagse familieleden van Kerssemakers vertellen dat Toon ook regelmatig wat te eten gaf, ook als ze onderweg waren op hun schilders tochten, maar

ook schildersmaterialen verstrekke als tegenprestatie.

Vincent wilde geen braaf eten en een stuk brood met kaas en koffie was alles wat hij wilde gebruiken. Bekend is dat Vincent minstens negen stillevens in Eindhoven schilderde maar dat moeten er veel meer zijn geweest in het tempo van Vincent.

Daar staan ook een aantal attributen op die in het bezit zijn geweest van de Kerssemakers familie waar dan Vincent zijn klompen achteloos aan toevoegde.

Ook zien we pijpen, lucifers en het flacon wat Vincent altijd bij zich had en waarmee hij zichzelf verwondde met wat brandy.

Kruiken en flessen waren er blijkbaar in overvloed en een Keulse pot moest er vaak bij, zoals drinkkommetjes.

Toon Kers was zeven jaar ouder dan Vincent en had al een flinke familie opgebouwd met zijn ongeveer drie jaar oudere echtgenote Josephina Dymphina (Dimfy).

De moeder van Toon Kers was een dochter van de burgemeester van Gestel en dus van goede huize.

Het huis van Toon Kers mocht gezien worden; het was een statig en riant huis aan de overkant van het station.

De Kerssemakers familie bestond uit ondernemers, vooral in de textiel industrie, maar Toon was opgeleid tot leerlooier. Zijn bedrijf oefende hij uit bij zijn naastgelegen huis.

Bij archeologische opgravingen zijn daar onder andere delen gevonden van leerlooierkuipen en zo waar nog een vrij gave lederen schoen.

Anton Kerssemakers moet ook al een veel bereisde persoon geweest zijn en ging ook, toen al, voor zaken naar Parijs. Ook zou hij naar Parijs gaan om de impressionisten te bestuderen

Hij vertelde daarover aan Vincent; dat die kunstenaars een ander "toon" (kleurstelling en palet) gebruikten.

Het snedige antwoord van Vincent was dat die "toon" eruit moest en wel de Toon van Kers, maar misschien had Toon het wel goed gezien.

Daarnaast was hij ook museumbezoeker, wat hij verhaalde. Om met Vincent het juist (in 1885) geopende Rijksmuseum in Amsterdam te bezoeken, zoals hij later optekende in zijn herinneringen in "de Groene Amsterdammer".

Gelukkig zijn deze brieven belangrijke documenten geworden.

Vincent was al een dag eerder naar Amsterdam vertrokken en had er voor 50 cent de nacht doorgebracht.

's Ochtends zou hij al schilderend in de wachtkamer van het station, en omringd door kritische omstanders, wat paneeltjes als schets maken totdat Toon Kers zou arriveren.

Kers nam een "aapje" naar het museum maar Vincent ging te voet en liet zich kletsnat regeneren.

Volgens Vincent wilden ze ook samen naar Brussel om "de modernen" te bekijken.

Als van Gogh de Kerssemakers' familie bezocht, hoorden ze hem waarschijnlijk aankomen met zijn klompen over het bruggetje voor het huis.

Voor de kinderen van Toon zal het wel een vreemde verschijning geweest zijn: dat "Schildersmenneke".

Vincent kon heel lief zijn voor kinderen en maakte soms veldboeketten onderweg van Nuenen naar Eindhoven, zoals de kinderen van Louis en broer van Margot Begemann herinnerden. Dat Margot een zelfmoordpoging had ondernomen door zich in het bijzijn van Vincent in het veld te vergifigen en eigenlijk door Vincent is gered door haar te laten bra-

ken en de dokter van de Loo te waarschuwen die hem tegengif meegaf.

Dit was angstvallig geheim gehouden en we horen Toon Kers niet over het geval verhalen.

Alleen broer Louis van Margot, Theo en de dokter waren op de hoogte.

Wel schreef Anton Kerssemakers aan Albert Plasmachert dat er een Dolcinea was in Nuenen die door Vincent vaak was geschilderd.

Dan was zij dus meer dan alleen maar een model?

Dat is Dien (Gordina) de Groot geweest, welke hij vaak prachtig heeft vereeuwigd en zij is prominent op het schilderij "de Aardappeleters" met haar poffer te bewonderen. Echter wel met een angstige blik in haar ogen.

Ze raakte in verwachting in februari 1885 en de schilderijen en tekeningen laten een vrouw zien die van vrolijk kijkend, met intrigerende glimlach, echter in een paar maanden veranderde in een ongelukkig, angstig kijkende, vrouw zoals op de Aardappeleters. Men keek Vincent erop aan en de pastoor deed alles om te verbieden dat de dorpelingen nog voor hem zouden poseren en bood hen zelfs geld daarvoor. Vincent wist het van de meid zelf dat de vader van het kind haar neef was.

Vanuit Frankrijk zou Vincent nog navraag hebben gedaan bij zijn zus of het kind was blijven leven en of de neef nog met Dien getrouwd was.

Vincent is een maandje na de geboorte van het kind vertrokken naar Antwerpen, dus zou het kunnen dat hij het jongetje nog gezien heeft.

Vele jaren later zou Benno Stokvis nog met haar praten maar ze zei dat ze zich niet veel kon herinneren. Ze is 69 jaar geworden.

Bij de kerk van Gerwen is ze begraven maar er is geen graf meer te bekennen.

De toenmalige Nuenenaren bleven bij hun verhaal omdat het kind ook roodachtig haar had en hetzelfde "loopje" als Vincent.

Van Kerssemakers weten we ook dat Vincent condooms meebracht uit Antwerpen voor de jongens in het dorp. Als wraak op de pastoor Pauwels, die had verboden dat de dorpingen voor hem zouden poseren en hen daarvoor zelfs geld bood.

Dat zijn eigen koster onderdak verschaft kon ook niet door de beugel.

De mensen echter vonden dat ze liever hun geld eerlijk verdienden.

De toenmalige burgemeester heeft nog moeten bemiddelen dat Vincent niet meer lastig gevallen zou worden.

Maar het kwaad was al geschiedt en Vincent kon haast geen model meer krijgen.

Of de condooms indertijd van goede kwaliteit waren kunnen we nu niet beoordelen en wie weet valt er nog een mysterie op te lossen.

In een havenstad als Antwerpen met alle zeelieden en de dames van plezier moeten wel deskundigen geweest zijn om zwangerschappen te voorkomen.

Maar ook in de grote steden Parijs, Londen, Amsterdam en den Haag waar hij eerder verbleef moet hij wel zijn ervaringen hebben opgedaan.

Moeder van Gogh was wel blij dat Vincent wat aanspraak had gekregen want in het dorp sprak hij met niemand meer.

Toon Kers heeft vele dagen, uren en zelfs weken met Vincent doorgebracht en hij moet wel een contrast zijn geweest zijn met Vincent die kon vloeken, uit zijn slof schieten en onbehouwen reageren.

Daarentegen was Toon wel een "barsch" heerschap maar een goed causeur met veel humor. De twee

schilders zullen naast de kunstgesprekken wel over persoonlijke zaken gediscussieerd hebben.

Oorspronkelijk was Kers door zijn ouders voorbestemd om priester te worden.

Vincent had aspiraties gehad om predikant te worden zoals zijn vader en grootvader

De theologische studie bracht hem op het randje van godsdienstwaanzin

In de Borinage en later in Engeland zou hij veelvuldig preken maar uiteindelijk afstand nemen van de religie.

Vincent had bewondering gehad voor Toon Kers omdat deze vierkant geweigerd had om priester te worden.

De gesprekken moeten daarover hebben plaatsgevonden omdat Vincent dat ook vermeldde in een brief aan broer Theo.

Grote families moesten indertijd wel een priesterzoon voortbrengen.

Dat zal wel onenigheid gegeven hebben, net zoals Vincent voortdurend ruzie had met zijn eigen vader die hij een "erge denker" vond.

"Vereniging de Bouwkundige Vakken" was thuis in Apollo's Lust en de leden waren onder andere Driekse van Gardingen, de directeur van "de Teek-

enschool" die oorspronkelijk mede door Toon Hermans was opgericht.

Deze Toon had ook zijn zilver en goudatelier, met voornamelijk kerkelijke kunstvoorwerpen, aan hem overgedaan toen hij besloot te gaan rentenieren.

De vereniging kende ondernemers, ambachtslieden en kunstenaars.

Penningmeester was Jan Baijens en van de familie Bockholts waren er wel vijf leden, waaronder de talentvolle kunstenaar Piet Bockholts.

Deze ontwierp praalwagens en maakte veel pastelwerken en het ontwerp voor het vaandel voor de "Vereniging de Bouwkundige Vakken" is van zijn hand en bestaat per vandaag nog steeds.

Ook sleepte Piet vele prijzen en medailles in de wacht en was eigenlijk de grote creatieveling van de "Vereniging de Bouwkundige Vakken".

Zijn nazaat Albert Bockholts verzamelde veel van zijn werk

Later zou hij sterk beïnvloedt zijn door Toorop toen deze regelmatig bij de Familie Mignot op bezoek kwam.

Ter gelegenheid van een tentoonstelling was Anton Kerssemakers als kunstenaar vertegenwoordigd,

mede met Antoon Hermans en met illustere leden van de overheid zoals burgemeesters en leden van de Provinciale Staten.

Driekse van Gardingen was ook weer aangetrouwd met de Bockholts familie die aan de overkant van "de Teekenschool" aan de markt woonden.

Ook de vermaarde beeldhouwer Peer Custers was aangetrouwd zoals de stadsarchitect van Eindhoven, Louis Kooken.

Anton Philips bezocht ook "Apollo's Lust" voor het zgn. figuurfietsen in de zaal van Apollo.

Anton zou ook het schilderij van "de Vampier" gekocht hebben, al vrij kort na het overlijden van Vincent.

Eindhoven was maar een klein stadje en alle belangrijke fabrikanten en mensen uit het culturele leven kenden elkaar.

Om daar indertijd kennis mee te maken moet voor Vincent wel een dankbare afwisseling zijn geweest. Hij begon zich beter te soigneren om beter voor de dag te komen en zich daar thuis te voelen. Het stadse leven zoals hij had gezien in Parijs, Londen, den Haag, Amsterdam en Antwerpen zal een aantrek-

kingskracht op hem gehad hebben en zou zijn manier van schilderen veranderen.

Na de Eindhovense periode en Vincents vertrek naar Antwerpen en kort daarop naar Parijs heeft Toon Kerssemakers hem misschien nog wel eens willen opzoeken?

In Parijs als hij daar voor zaken kwam maar ook grote belangstelling had voor de veranderingen in de kunst.

Vincent kende toen natuurlijk de impressionisten waar hij mee verkeerde.

Maar in de herinneringen van Toon Kers wordt dat niet genoemd terwijl Toon Kers toch de kunstgalerie van Theo van Gogh gekend zal hebben.

Of zou de vriendschap dan toch beëindigd zijn?

03 - UIT "BRIEVEN VAN VINCENT VAN GOGH"

Waar Anton Kerssemakers genoemd of bedoeld wordt.

Brief 469 aan Theo - 14 november 1884:

"Dezer dagen ben ik ondanks dat het hier vrij terdeeg vriest nog buiten aan het werk aan een nogal grootte studie (meer dan 1 meter) van een ouden watermolen te Gennep, aan den anderen kant van Eindhoven.

Ik wil dat geheel buiten afwerken - maar 't zal ook wel het laatste zijn dat ik dit jaar buiten schilder.

Sedert ik U schreef ben ik bovendien aan een andere studie doende - onder anderen twee koppen van polderwerkers.

Ik heb nu 3 lui in Eindhoven die schilderen willen leeren en die ik stillevens leer maken. Ik durf gerust beweren ik in de techniek van schilderen en in kleur sedert Uw bezoek ben gevorderd."

- De leerlingen waren goudsmid Antoon Hermans, de leerlooier Anton Kerssemakers en telegrafist Willem van de Wakker;
- Ontmoeting met Anton Kerssemakers bij de Gennepse watermolen;

- Vincent zou een schilderij maken van een fors formaat;
- Vincent had toen het atelier bij Schafrat;
- Een affaire met Margot Begemann achter de rug na de zelfmoord poging.

Brief 470 aan Theo - 17 november 1884:

"Gisteren bracht ik 't huis die studie van den watermolen te Gennep, waar ik met plezier aan heb gewerkt - en die me te Eindhoven een nieuwe kennis bezorgd heeft die met alle geweld wil leeren schilderen en heb toe we zamen op slag zijn begonnen.

Zoodat hij s'avonds een stilleven erop had staan en ik de belofte van hem heb dat hij er een 30-tal zal zien te maken dezen winter, waar ik telkens naar zal komen kijken en hem ermee helpen.'t Is een looier die tijd heeft en geld en circa 40 jaar is, dus kan dit iets doenlijker worden dan Hermans, die evenwel zijn ambitie wel degelijk behoudt en nog even hard werkt als den eersten dag, nl. haast al zijn tijd eraan geeft.

Dezen nieuwe kerel heb ik een idee spoedig kleur zal leeren zien.

Ik heb echter plan om gaandeweg de lui iets te laten betalen maar niet in geld doch hun te zeggen ge moet me tubes verf geven."

- Vincent kreeg 25 gulden voor de onkosten.

En:

"Ge moet niet denken dat ik zoo heel graag zou hebben de lui allen mijn werk en in 't algemeen mijn doen en laten goedvonden.

Integendeel, op dit moment bij voorbeeld ben ik haast meer in mijn schik dat Mauve en Tersteeg me afgewezen hebben.

Dan als het andersom geweest ware. En:

Ik zal van mijn kant erop werken van de lui die ik les geef ook een bijdrage voor verf te krijgen. En:

En ik zal van mijn kant misschien nog wat van dien nieuwe kennis kunnen krijgen in de vorm van tubes verf- Hermans is tot in 't bespottelijke gierig of liever beestachtig egoïst, niet alleen tegen mij doch met iedereen, overigens hij is iemand met wie ik toch goede vrienden voornemens ben te blijven-ter wille van dat hij bepaald curieus zijn best doet.

En Hermans heeft apres tout bepaald me wat beloofd me vrij te houden voor een reisje doch met een retour ergens naar toe.

Als ik eens naar Antwerpen wil kan ik hem aan zijn woord houden en van den winter zal ik wel zien een poging te doen om daar eenige relaties te krijgen-al lukt dat niet de eerste keer."

Brief 471 aan Theo - 24 november 1884:

"Nu - voor zoover ik zien kan, is er en blijft het 't beste voor mij eenvoudig door te gaan zoo als het is en hier te blijven.

Het gaat me waarachtig in den laatsten tijd niet zoo slecht.

Het is waar dat ik van mijn werk hier niks maken kan in 't financieele - doch ik krijg er werkelijk goede vrienden hier - en dit ik geloof nog beter zullen worden -

Ik heb verleden week dag in dag uit stillevens geschilderd bij de lui die schilderen te Eindhoven."

- Uit deze periode zijn 9 stillevens bekend.

"Die nieuwe kennis-den looier - waar ik U van verteld heb, doet buitengewoon zijn

best. Maar ik van de andere kant moet er ook wel iets voor doen om het goed met hun te houden. - Maar ik kan niet inzien ik er bij verlies daar ik plezierig werk door dat ik wat conversatie heb."

- Dat schreef Moeder van Gogh ook.

En:

"Hermans heeft zooveel mooie voorwerpen- als oude kruikjes en andere antiquiteit en- dat ik U eens vragen wil of ik U een plezier zou kunnen doen met voor Uw kamer een stilleven van die voorwerpen - bv. gothieke zaken - te schilderen En: Ik zal in alle geval die voorwerpen van Hermans vragen - en U er iets van maken -, ge zult zelf zien wat ik U zeide van de kleur, dat die beter wordt. Ik heb ook weer een aquarel onderhanden van den watermolen."

- Aquarel naar Janske v.d. Broek, volgens v.d. Wakker.

Brief 478 aan Anton Kerssemakers - eerste week januari 1885:

"Met genoeg heb ik Uwe nieuwe stillevens gezien vooral dat met die Keulschen pot en flesch augurken

En die twee vorigen zijn er ook door verandering aan 't fond beter op geworden.

Evenwel - in 't algemeen zijn toch ook bij deze wederom de schaduwpartijen mijn inziens nog niet pittig van kleur genoeg.

Met een woord wilde ik U zeggen dat ik het er op zal trachten te schikken 3 dagen achtereen bij U te komen schilderen - als U zulks goedvindt.

We kunnen zodoende die kwestie eens goed beetnemen.

Want anders zou ik vreezen dat onwillekeurig U telkens weer tot dezelfde resultaten zoudt komen.

Ik zeg daarom. laat ons er een dag of 3 aan wijden, omdat de kwestie van clair obscure en kleur en diepen toon in de schaduw een moeilijke kwestie is.

En 't beter of minder goed geschilderd zijn eener studie-de artistieke waarde er van - juist voor een zeer aanmerkelijk deel afhangt van de behandeling der schaduwpartijen.

Ik zal U zeggen wat ik gevoel bij 't bekijken uwer studies zoo als ze nu zijn.

Ik ben er spoedig op uitgekeken en zou wenschen juist de schaduwpartijen mijn oog langer trokken Mysterieuser waren.

Dit moet U niet verwonderen - en U moet het mij niet kwalijk nemen als ik er telkens weer over spreek - onder ons.

Om 't clair obscur goed te krijgen moet men niet alleen veel schilderen doch ook degelijk wel veel zien schilderen, en sommige dingen van theorie, van licht en kleur weten.

Ik maak me sterk dat als we nog eens goed zamen geschilderd hebben, U zelf zult inzien dat op 't oogenblik nog dingen door U over het hoofd worden gezien die U als U eenmaal er oog op krijgt, zullen maken het schilderen U nog veel meer zal interesseren.

Enfin - er zal nog meer ziel in komen. -

Nu spijt het me betrekkelijk dat ik zoo gebonden ben aan mijn modellen hier - ik kan niet zo makkelijk weg als dit najaar. - 's winters kan ik personen te poseeren krijgen die ik niet, of althans bezwaarlijker kan krijgen als zij buiten werk hebben op het veld.

Ik werk overigens met almachtig veel plezier dezer dagen want ik schilder liever figuur dan iets anders- dan-die vrouwekoppen van hier met de witte mutsen - het is moeielijk- maar is zoo eeuwig mooi. -

Juist van Clair obscure - het wit en een gedeelte van 't gezicht in de schaduw is zoo fijn van toon.

Ik weet niet precies wanneer ik een dag of drie zal kunnen uitbreken doch zak U een briefkaart sturen zoodra ik kan en zou dan wel een meter van dat doek van Baijens willen mede nemen, daar mijn doek op is.

Ik voorzie wel echter dat juist hoe beter U 't gaat en hoe U meer vordert met 't schilderen, hoe meer plezier U er misschien vanwege zekere Eindhovenaars voor zult ondervinden. Doch tevens naar 't me voorkomt weegt het plezier van iets te kunnen maken op tegen hatelijke critiek.

Overigens hoe meer men schildert hoe minder men tijd en lust heeft er naar te luisteren, - Ik hoop Zondag a.s. U een portefeuille houtgravuren te brengen waarbij U wel veel dingen zult vinden die U zullen interesseren.

Onder ons gezegd - dat stilleven dat U geëncadreerd maakt op mij de indruk onjuister van teekening te moeten wezen dan de meeste anderen.

In dit opzicht dat ik durf te veronderstellen U verzuimd heeft van de breedte der groep in zijn geheel voldoende te vergelijken bij de hoogte, en gevolgelijk de verhouding der voorwerpen onderling laat nog al te wenschen over.

Het meten, daar hangt enorm veel van af en als U dadelijk op let in 't begin, wint U veel tijd tegen later, als de moeilijker motieven - bv een kop - te maken zullen wezen.

Ik schrijf U eens om U in 't begin van 85 te verzekeren dat het niet uit onverschilligheid is ik dezer dagen niet zoveel ben gekomen, doch dat in tegendeel ik 't er voor houd dat als U 't heele jaar 85 zo doorwerkt, U in een jaar meer zult vorderen dan menig ander in drie jaar. Dus met mijn beste wenschen voor 85-met de meeste achting.

Uw dr. Vincent "

Briefkaart 491 aan Anton Kerssemakers - 9 april 1885 met briefschets:

"Mijnheer

Of ik Zaterdag a.s. kan komen schilderen weet ik niet zeker - Omdat ik een paar studies aan 't maken ben hier - van 't aardappelzetten- waar ik dien dag in kwestie wellicht aan zal moeten blijven werken.

Doch indien niet Zaterdag dan kom ik tochtenzij in geval tegenberigt Uwerzijds- Maandag b.a.v.

*Vincent aardappeleters Gestellitho
Sien in verwachting"*

Brief 495 aan Theo - 21 april 1885:

"Ik zag bij een kennis van mij verl. week een bepaald knappe realistische studie van een ouden vrouwekop van iemand die direct of indirect leerling is van de Haagsche school. Maar zowel in tekening als in kleur een zekere aarzeling, zeker kleingeestigheid veel meer - docht mij- dan dat men ontwaart als men een oude Blommerts of Mauve of Maris ziet.

En dit verschijnsel dreigt meer en meer algemeen te worden.

*Als men realisme opvat in den zin van letterlijke waarheid - nl - preciese tekening en lokale kleur.
Er is nog iets anders dan dat dat."*

Brief 497 aan Theo - 30 april:

*"..Wat de aardappeleters-het is een sch-ij. Dat goed in het goud doet, dat weet ik zeker.- Doch - 't zou even zeer goed doen op een muur die met papier behangen ware dat een diepen toon van rijp koren hadde.
't Is echter eenvoudig niet te zien zonder afsluiting er bij..
Tegen een donker fonds komt het niet tot zijn regt en vooral niet tegen een vaal fond.
En dat is omdat het een kijkje is in een zeer grijs interieur.
In de werkelijkheid staat het ook in een vergulde lijst als 't ware :- daar meer naar de kijker toe zich zou bevinden den vuurhaard en den schijnsel van 't vuur op de witte muren - die nu buiten het sch. vallen maar in de natuur het hele geval achteruit gooien.
Nog eens, men moet het dus afsluiten door iets van diep goud - of koperkleur er omheen te plaatsen.*

*Als ge het zelf wilt zien zoo als het gezien moet worden, denk daar dan s.v.p. aan.
Dat in verband brengen met een goudtoon geeft tevens helderheid aan plekken waar ge die niet zou veronderstellen en neemt weg het gemarmerde aspect dat ge krijgt als men 't ongelukkigerwijs tegen een vaal of zwart fond plaatst.
De schaduwen zijn geschilderd met blaauw en de goudkleur werkt daarop.
Ik heb het gisteren gebracht bij een kennis van me te Eindhoven die aan 't schilderen is. Over een dag of 3 ga ik het daar uithalen met wat eiwit en bij hem nog enkele details afwerken."*

- Eiwit is vernis.

*"Die man die zelf zeer zijn best doet om schilderen te leeren en zelf ook zoekt een goed koloriet te krijgen, was er bijzonder mee ingenomen.
Hij had reeds de studie gezien waarnaar ik de lithographie maakte en zeide dat hij niet had gedacht dat ik de kleur en de teekening te gelijk nog zooveel hooger zou hebben opgevoerd. Daar hij ook naar modellen schil-*

dert weet hij ook wel wat in een boerenkop of knuist zit, en van de handen zeide hij dat hij nu voor zichzelf een heel ander begrip kreeg om te maken

Ik heb er n.l. wel ter deeg er op willen werken men de gedachte krijgde dat die luidjes die bij hun lampje hun aardappelen eten, met die handen die zij in den schotel steken zelf de aarde hebben omgespit en spreekt dus van HANDENARBEID en van- dat zij hun eten zo eerlijk verdiend hebben.

Ik heb gewild dat het doe denken aan een gansch andere manier van leven dan die van ons beschaafde menschen. - Ik zou dan ook volstrekt niet begeeren iedereen 't zoo maar mooi of goed vond. -

Ik heb den heele winter lang de draden van dit weefsel in handen gehad en het definitieve patroon gezocht- en indien nu het weefsel zij dat een ruw en grof aspect heeft, zoozij niet te min de draden met zorg en volgens zekere regels gekozen.

En het zou wel kunnen blijken dat het een echt BOERENSCHILDERIJ is, ik weet dat het dit is.

Maar wie liever boeren zoetsappig ziet ga zijn gang.

Ik voor mij ben er van doordrongen dat het op den duur betere resultaten geeft in hun ruwheid te schilderen dan conventionele liefde er in te brengen."

En:

"En eveneens, men zou ongelijk hebben aan een boerenschilderij een zekere conventionele gladheid te geven m.i.

Als een boerenschilderij ruikt naar spek, rook, aardappelwasem-best- dat niet ongezonder als een stal ruikt naar mest- goed daar is 't een stal voor- als het veld een geur van rijp koren of aardappels of van - guano&mest hebbe-dat is juist gezond - vooral voor stadmenschen.

Aan zulke schilderijen hebben ze iets.

Maar een geparfumeerd schilderij moet het niet worden"

En:

"Ik geloof dat de aardappeleeters wel af zullen komen - de laatste dagen zijn voor een sch-ij altijd gevaarlijk zoo als ge weet, omdat het in niet geheel droogen toestand met er

met de grote kwast niet meer aan kan komen zonder kans 't te bederven. -

En de veranderingen heel bedaard en kalm moeten worden gedaan met een klein penseel. Daarom heb ik het eenvoudig weggebracht en tegen mijn vriend gezegd dat hij maar moest zorgen ik 't op die wijs niet bedierf en dat ik die kleine dingen bij hem zou komen doen.

Gij zult wel zien het oorspronkelijkheid heeft. Gegroe t- het spijt me dat 't niet klaar was tegen heden - nogmaals gezondheid en sereniteit U toegewencht. geloof me, met een handdruk . b.a.t. Vincent."

- Bij Kers in bewaring;
- Uitwisseling boeken en prenten.

Brief 498 - mei 1885 - aan Anton Kerssemakers:

*"Mijnheer
Ziehier nog eenige boeken dat van Roovers met het etsje van Israels zal U zeker bevalen en de tekeningen van Menzel ook.
Ik ben er erg blij om dat U eens in Antwerpen zijt geweest en er wat goede schilderijen hebt gezien.*

Ik hoop wel dat het er het er van komen zal wij dezen zomer zamen nog eens heengaan en tevens de moderne schilderijen in Brussel gaan zien.

Ik hoop wel, die superbe zijn mijn inziens.

Ik denk wel den loop van de zomer in de gelegenheid te zijn om het te doen.

Ik heb voor mij zelf nodig vooral het werk van Groux, Meunier en enkele andere Belgen weer eens te zien.

Ik voeg bij de boeken nog houtsneden waarvan ik weet dat U ze bij mij reeds heeft gezien doch het kan geen kwaad U ze bij U thuis nog een op uw gemak weerziet. Ik heb dubbel. n.l. Renouard, Menzel, Heilbuth en Dagnan, die staan voor in de portefeuille en kunt U behouden. Na Groete, achtend Uw dr Vincent."

Brief 501 - 6 mei 1885 - aan Theo:

"Gisteren verzond ik per post een aantal geschilderde studies en heden Woensdag, een kist gemerkt Vt2 fanco domicile, inhoudende het schilderij."

En :

"Geheel en al droog was het niet toen ik het inpakte, toch dacht ik het niet noemenswaardig meer beschadigen kon.

Ik zou er echter nog veel aan hebben willen doen en daar 't al meer dan eens was uitgehaald, merkte ik, ik er uit moest scheiden. En begin opnieuw aan iets anders."

- Theo's oordeel was zeer positief en had geschreven *"dat ge bij 't beschouwen van het schilderij de klompen der aanzittenden kon horen rammelen"* (brief van Kerssemakers aan Albert Plasschaert 27-08-1912).
- Verhuizing naar Schaffrat.

Brief 502 - 22 mei 1885 aan Theo:

"Ik werk zoo hard ik kan omdat ik erover denk met die kennis van me in Eindhoven de Antwerpse tentoonstelling eens te gaan zien, als ik het lappen kan."

Nestjes Brief 511 - 3 Juli 1885 aan Anton Kerssemakers:

"Mijnheer ik heb twee schilderijen klaar-Als U met vd Wakker Zondag wil komen kijken-goed Daar ik binnenkort anderen ook gereed zal hebben.

Als U wil wachten - ook goed wilde echter overeenkomstig de afspraak, U meedelen - Ik heb het druk en kan moeilijk weg, zoo U merkt - Ingeval zij het Zondag, zij 't later komt zeg dan eens tegen vd Harten die mijn vogelnesten wilde komen zien.

Vincent

Als U komt meld dan bij briefk."

Brief 518 - 16 Juli 1885 Anton Kerssemakers:

"Mijnheer Kerssemakers, Het is met genoeg dat ik met Wenckebach heb kennis gemaakt.

Ik acht het niet alleen mogelijk maar vrij denkelijk dat niet alleen hij maar ook Rappard van tijd tot tijd hier zullen blijven komen.

Ten minste, ik heb Rappard zoo lang gekenden zoo goed gekend dat ik geneigd ben het ervoor te houden hij terug zal komen van een zeker misverstand, dat hij maakte dat wij een tijd koel waren.

Ik heb hem zoeven geschreven maar ik verlang algeheele terugname en zonder voorbehoud van zekere dingen die hij van mijn

figuren zeide en die ik beweer niet te verdienen.

Wat ik zeggen wilde in verband met Uw nieuwe studies is dat terwillen de voorgronden vooral, die steeds te onsolide voorkomen en maken er niet genoeg ruimte in komt, is dat het, stel ik me voor, heel goed zou kunnen wezen dat U het ook eens met een perspectiefraam probeerdet.

Want er is niets zoo leert kijken en de perspectief zoo leert voelen.

De fout is bij U zoo dat U er een enkele met het perspectiefraam maakt, U het dadelijk voelen zult, anders dan dat het in woorden zeggen kan.

Om iets te voelen moet men het weten, goed en lang kennen zoo dat er overtuiging is, - Wenkebach zei mij dadelijk dat hij vond U heel veel teekenen" moest.

De kwestie welke hij echte niet oplost is "hoe" Hoe?

Wanneer het wenschelijk is den allerkortste weg in te slaan en Uw geval eenigzins anders, heel anders dan dat van iemand die op zijn zeventiende jaar begint en dan niks anders te doen heeft.-

En ik zie er geen heil in om het U al te moeilijk, al te hard en bar te maken.

In tegenoverstelling en tegenspraak met veel anderen beweer ik men, op later leeftijd beginnende, ook bepaald iets goeds kan leeren schilderen en daar blijf ik bij, -

Ik wou echter we meer zamen konden werken - ik vind dat, ik zou zeggen, bepaald nodig - ongelukkigerwijs is er altijd zoowel voor U als voor mij vrij veel tijd mee gemoeid om bij elkaar te komen.

De oude schilders hebben perpectiefraam altijd veel gebruikt,het is de kortste weg.

En tenzij men de dingen afsluit, moet men als beginner wel in de war gebragt worden door allerlei dingen in de omgeving waar men niet naar hoeft te zien, zelfs niet mag kijken.

Ik kan daar ook niet te sterk daar dus op aandringen.

Ik wil U hier ook nog bij zeggen dat hetzelfde model dat ik U gisteren liet zien, ook binnenskamers te gebruiken is - als men het vastzet in een blok door middel van een schroef - En U kunt het dan ook gebruiken

om koppen te schilderen of te teekenen en voor figuren buiten.

En ik geloof dat het U zoo praktisch helpen zou, ik geloof dat U r zooveel nieuwe ideeën door zoudt krijgen en zoomeer zou voelen dat U zelf er een heel eind mee verder mee brengen kunt, dat ik regt graagne De eerste keeren er eens voor tot U kom, als is 't een heelen dag, om U goed op dreef mee te brengen.-

Wil mij dus laten weten of ik er hier voor U bestellen zal of dat U thuis een zelf wil maken, wat U wel kunt met behulp van eenige schroeven alleen.

Dan kunt U 't mijne als model krijgen als U 't nodig mogt hebben. -

Mijn indruk van Wenckebach is zeer gunstig maar toch vraag ik me af, waarom in godsnaam zitten landschapsschilders in de stad, waarom doe ze niet zoal de Franschen en gaan vierkantweg zich buiten installeren-En hij voor een zou er wel bij varen, - U zaagt misschien wel dat ik hem even afsnauwde toen hij zeide dat wat anderen mij ook reeds

zeide, dat Stengelin "een zonderling mensch" was.

Dat is een Franschman die midden op de hei in Drenthe zich een atelier heeft ingerigt - ik heb hem niet getroffen toen in in Drenthe was maar zijn voorbeeld vind ik zoo goed en praktisch dat ik het ellendig vind dat de Hollandse schilders die hem bezocht hebben allerlei tegen hem te zeggen hadden - Na groete, met een handdruk b.a.v Vincent."

Brief 527 aan Theo - 17 augustus 1885:

"Ik heb in Antwerpen ook adressen gezocht en zal binnenkort die nog meer precies horen. Dan kan ik denkelijk daarheen ook zenden."

- Volgens Kerssemakers was zijn bezoek met Vincent aan Antwerpen naar aanleiding van hun bezoek aan Amsterdam;
- Mogelijk is de verbinding met de Baijens familie in Antwerpen gebruikt voor adressen van verfhandelaren en galerieën.

Brief 531 aan Theo - 2 september 1885:

"Er moest een meid in de kraam die ik dikwijls geschilderd had en men zag er mij op

aan hoewel ik het niet was - Echter wetende hoe 't geval in elkaar zat van de meid zelve en het een geval zijnde waarin een gemeente lid van de Nuenense pastoor zich nogal bijzonder lelijk had gehouden, kunnen zij op mij, bij deze gelegenheid althans, geen vat krijgen."

Brief 532 aan Theo - 29 september 1885:

"... Ik heb verf laten komen van Schoenfeld in Dusseldorf - van een paar kleuren die ik hier niet goed krijgen kan."

- Schoenfeld verffabrikant;
- Van Goghs aanschaf moet een grote uitgave betekend hebben (zie brief van Anton Kerssemakers aan Johan Briede, 23 juni 1914);
- Beschrijving atelier en blikken schilderskoffertje;
- Palet later nog steeds in gebruik bij zelfportretten.

Brief 533 aan Theo - 4 oktober 1885:

*"Doch wat is het lang - al te lang- geleden dat ik die schilderijen zag.
Wat dat betreft - ik heb eene behoefte om schilderijen te zien, waar ik wat aan doen moet. Juist omdat in verband met dat ik krachtig hoop door te gaan om lui voor mijn*

eigen werk te vinden, geloof ik dat het goed zal zijn ik nu en dan eens op reis ga. - Het meest verlangende naar Rembrandt en Frans Hals, ga ik deze week een dag naar 't museum in Amsterdam met een kennis van me in Eindhoven van wien ik U nog studies liet zien. Kan ik relaties aanknoopen voor mijn eigen werk, zal ik het niet laten...."

- In juli 1885 was het Rijksmuseum geopend in een nieuw onderkomen aan de Stadhouderskade;
- Van Gogh en Kerssemakers bezochten dat van 6-8 oktober 1885.

Brief 534 aan Theo - 10 oktober 1885:

*"... Ik heb verscheiden stillevens ingepakt die ge volgende week ontvangen zult met nog twee souvenirs van Amsterdam die ik in de vlugt nog snapte & ook een paar teekeningen... En
Laat men lullen van techniek wat men wil met pharzeesche holle scheinheilighen woorden- de ware schilders - laten zich leiden door die concientie die men sentimenteel noemt, hun ziel, hun hersenen zijn niet voor*

't penseel maar 't penseel voor hun hersenen.

Ook is het doek bang voor echt een schilder en niet de schilder bang voor 't doek.

Ik zag in Amst. Nog schilderijen van nu tegenwoordig, Witkamp en anderen.

Witkamp is wel de beste, doet denken aan Jules Breton, anderen die ik op het oog heb doch niet noemen zal, die veel met techniek noemen- schermen-vonsd ik voor mij juist in 't technische ZWAK.

Ge weet-al die koude, grijze toonen die zij meenen gedistingueerd te zijn en die plat zijn en droogklooterig kinderachtig gemengd -.

En: Ik heb U nog iets te verzoeken, die kennis van me in Eindhoven die mee naar Amst. ging heeft bij C.M gekocht burger, Musees de la Hollande, vd Hoop & Rotterdam, maar C.M mankeerde het eerste deel. Musee's de la Haye & d, Amsterdam.

We moeten dat echter hebben.

't is uitverkocht doch ge wilt er nog wel een opscharrelen en hij wil er desnoods wel b.v 10 fr.r voor geven maar natuurlijk liever goedkoper..-

Ik zal U dadelijk sturen wat 't U kost daar het voor hem is en hij het mij heeft opgedragen op die conditie.

Wilt ge daar is Uw best voor doen. -

Als ge het vindt, lees 't zelf nog eens door-want het is zoo mooi.

Ik was niet bij C.M naar binnen gegaan.

De twee plankjes die ik in Amst. Schilderde zijn in vliegende haast gedaan 't nota bene in de wachtkamer van 't station toen ik wat te vroeg voor den trein was 't andere 's morgens voor 10 uur voor ik naar 't museum ging."

Brief 535 aan Theo - 13 oktober 1885:

"...De twee schetsjes van Amsterdam zijn tot mijn spijt nogal beschadigd. op reis waren zij nat geworden, toen zijn de paneeltjes krom getrokken bij 't droogen en is er stof in gaan zitten & c."

- Het stof is vuil of roet.

"Toch stuurde ik ze om U te laten zien dat als ik in een uur tijd ergens een impressie er op wil smeerden, dit begin te kunnen in 't zelfde

sentiment van anderen die hun impressies-analyseeren - En zich reden geven van wat ze zien.

Dat is iets anders dan voelen, d.i. impressies ondervinden - er liggen tussen indrukken ervaren en ze analyseren d.i. uit elkaar nemen en weer in elkaar zetten - misschien heel wat- Maar het is een plezierig ding om 't in het vlugt er iets op te zetten."

Brief 539 aan Theo - 7 november 1885:

"....Ik geloof dat ik vorder met het werk. Gisteren avond gebeurde mij iets dat ik U zoo precies kan vertellen zal. Gij kent de 3 knoteiken achter den tuin 't huis-ik heb er voor de 4^e keer op gesjouwd. Ik had drie dagen ervoor gezeten met een doek ter grootte van b.v die hut en het boerenkerkhof die gij hebt. Het waren die pruiken havannah blaren- om die te modeleeren en den vorm, de kleur, den toon te geven. - Ik ging er 's avonds mede naar die kennis van me in Eindhoven die een nogal deftige zaal heeft (grijs behang - meubels zwart met goud)] waar wij het ophingen.

Welnu, nooit heb ik zo de overtuiging gehad dat ik dingen zal maken die goed doen, dat ik er in slagen zal mijn kleuren zoo te berekenen dat ik effect in mijn magt heb.

Dat was Havannah, zachtgroen en wit-grijs-zelf puur wit zo uit de tube (ge ziet dat ik van mijn kant, al spreek ik over donker, geen produge heb tegen het andere uiterste, alleruiterste zelf.) Ofschoon nu die man geld heeft, ofschoon hij er veel zin in had - ik had zulke tinteling van goeden moed toen ik zag dat het voldeed, dat er een stemming opwekte. zoo als 't daar hing door de zachte melankolieke vrede van die kleurencombinatie- dat ik niet KON verkopen.

Maar omdat het hem getroffen had heb ik het hem gegeven en hij heeft het aangenomen net zoo als ik het bedoelde, zonder veel woorden, namelijk weinig dan anders dan -“ het ding is verdomd goed.”.

... en :

Wat nu die kennis van me betreft en zijn opinie over schilderijen - als iemand een helderende, denkende kop al is het maar een jaar lang dag in dag uit stilleven schildert en naar buiten gaat, dan moge hij daarom geen

kunstkenner zijn, dan voelt hij zich ook nog geen schilder - maar - kijkt niet te min leuker dan menig ander.

Er komt bij hem nog dit bij ,dat hij van karakter niet als de eerste den beste. b.v hij heeft oorsponkelijk geestelijke moeten worden- heeft op een zeker moment vierkant er voor gepast - en - heeft dat er goed afgebragt, wat in Brabant niet precies iedereen lukt.

En heeft iets breeds en loyaals.

Dat is iets waar Zola eens op heeft gewezen"

En :

"Ik kom nog eens terug op die kennis van me - het is precies een jaar geleden dat ik hem voor 't eerst zag, toen ik die groote schets van een watermolen maakte die ge mogelijk kent (de kleur daarvan juist rijpt goed)

Ziehier nu een beschrijving van een studie van die kennis van me - eenige daken, achterkanten van huizen, fabrieksschoorsteen- en, donker tegen een avondlucht.

Die avondlucht blaauw overgaande aan de horizon in gloed tusschen wolken van een rookkleur met oranje of liever rosse reflecties.

De massa huizen donker maar toch steenkleur warm, een silhouet dat iets sombers of dreigends heeft.

Voorgrond een vaag terrein in de schemering, zwart zand verlept gras, tuingrond enfin waarop enkele zwarte naargeestige appelstammen, hier en daar een pruikje geele herfstbladeren er aan.

Dit maakte hij geheel uit zichzelf, maar is het niet een goede opvatting, een echte impressie, goed gevoeld -

Maar in een jaar is men geen schilder, dat hoeft ook niet, - Alleen er loopt steeds een goed ding onder door en de hoop is wakker in plaats van dat men zich magteloos voor een muur voelt."

Brief 541 aan Theo - 14 november 1885:

"Vergeet ook niet dat ik niet voor melancholicus in de wieg ben gelegd, den bijnaam die ik hier heb is algemeen 't schildersmenneke en het is niet ten eenemale zonder een dosis malice dat ik naar ginder ga."

En:

"Het moment van nu is geschikt om er eens uit te breken daar ik gescharrel met het mo-

del nemen heb gehad en verhuizen ga in elk geval. Wat dat betreft, in deze werkplaats vlak naast den pastoor en koster zou er nooit een eind aankomen, dat is te voorzien- Dus dat verander ik.

- In Amsterdam logeerde ik voor 50 cents in een volksgaarkeuken, en dat zou ik ginder ook doen en:

Terwijl ik U schrijf ontvang ik Uw brief - Ik wil desnoods wel naar v.d. Loo gaan, alleen gij weet dat dokters soms niet alles zeggen, vooral in dubieuze gevallen."

- Moeder van Gogh per rijtuig, dokterskosten werden na 8 maanden gedeclareerd;
- Henricus van Mol, geneesheer voor Nuenen vanuit Lieshout en niet acceptabel voor dominee van Gogh;
- Volgens Kerssemakers schilderde Vincent de molen met schaapjes onder aan de dijk.

"Overigens ,kerel, geloof ik voor mij dat v.d. Loo alles, absoluut geraden heeft aan Moe wat te raden valt."

En:

"v.d. Loo is fameus secuur en - Zola achtig koel en leuk."

Brief 542 aan Theo - 17 november 1885:

"- ... Ik heb pas gelezen op de manier van de Souvenirs van Gigoux die mijn vriend uit Eindhoven heeft laten komen, waarin over die lui van toen, vanaf Paul Huet te beginnen, ik heel interessante dingen vond.

En die mij de moed geven ik de natuur niet verkeerd heb aangepakt noch de techniek van het schilderen, al geef ik graag toe dat ik nog veranderen zal en moet."

En:

"- Van die verf die ik hier goed zelf kan laten wrijven neem ik een voorraad mede. - maar het zal mij nog wel helpen als ik ginder nog een paar kleuren in beter kwaliteit kan vinden."

En:

"Of wat ik in mijn vorigen brief niet noemde onder de dingen die ik er wel "er bij" zou kunnen doen - les geven in schilderen, met stilleven schilderen laten beginnen - 't geen

*geloof ik een andere methode is dan van de teekenmeesters -
Op die kennissen van me in Eindhoven heb ik daar al proeven mee genomen die ik zou durven herhalen."*

Brief 543 aan Theo - 20 november 1885:

*"-.. Nog eens ,wat mijn betrekkelijk plotse-
ling vertrek van hier aangaat, ik zou indien ik
geen stoornis met de modellen gehad had,
nog den winter hier hebben doorgebracht.*

*Maar het doorzetten van hier met model te
werken stuit in de bevinding niet zoozeer op
de tegenwerking van den pastoor,die door
direkt absoluut negeren van mijn kant ge-
neutraliseerd was als die op zichzelf stond,
maar het miserabele is dat, al durf ik er te-
gen in de menschen aarzelen en meer schrik
hebben dan ik verwacht had.*

*En ik onderneem het niet of ik moet er op
kunnen rekenen dat zij durven."*

- Vertrek Vincent 24 november 1885 naar Antwerpen.

04 - DE GROENE AMSTERDAMMER

Herinneringen Anton Kerssemakers.

De Amsterdammer, Weekblad voor Nederland No.1816, 14-04-1912, pagina 6, Herinneringen aan Vincent van Gogh. Door Anton Kerssemakers.

Het hier volgende opstel bevat het eerste gedeelte van de persoonlijke herinneringen die de Heer Kerssemakers te Eindhoven ons zendt.

Men zal na de integrale lezing het goedkeuren, dat wij aan de beminnelijke ongekunsteldheid van het stuk niet geraakt hebben, red.

Anton Kerssemakers in de Groene Amsterdammer 14-21 april 1912.

"Het was eenige jaren na zijn verblijf in de Borinage, toen hij na gewerkt te hebben in Den Haag en Drenthe, zich vestigde in Nuenen, omstreeks het jaar 1884 m, dat ik met den schilder kennis maakte.

Ik was destijds bezig op de muren van mijn kantoor, in plaats van die te laten behangen, een paar landschappen te schilderen, en mijn huisschilder, die mij verf bracht, vond dit op zijn manier zoo aardig dat hij op een keer van Gogh meebracht, om deze mijn werk te laten zien. Van Gogh meende, dat ik

tamelijk tekenen kon, en goedmoedig als hij was, toonde hij zich dadelijk bereid om mij met schilderen wat op dreef te helpen.

Het gevolg hiervan was onze nadere kennismaking, en op zijn vriendschappelijke uitnodiging, mijn bezoek aan zijn atelier in Nuenen waarover later.

Mijn huisschilder had nogal vertrouwen in van Gogh en prepareerde voor hem de verven, die hij het meest noodig had, zooals het wit en de okers en nog enige andere.

Daar echter deze huisschilder geen deskundige was, lieten deze verven dikwijls veel aan stevigheid te wenschen over, doch door geldgebrek genoodzaakt moest Van Gogh zich ermee tevreden stellen."

- De huisschilder was Jan Joseph Baaijens.

"Ik heb nog steeds een klein studietje als herinnering aan deze onhandelbare verf bewaard. Hij schilderde dit in grote haast, om mij te onderrichten bij mij thuis door het raam, in den winter bij dooiende sneeuw, het dunnen wit vloeyde over het landschap heen."

- Kolen opslagplaats station Eindhoven.

"Bij mijn eerste bezoek aan zijn atelier te Nuenen kon ik maar geen oog krijgen op zijn werk krijgen, het was zo geheel anders dan als ik mij op dat oogenblik had voorgesteld, zoo brutaal, zoo ruw, zoo onafgewerkt, dat ik er met de beste wil van de wereld niet goed of mooi kon vinden, en ik zeer teleurgesteld besloot hem niet meer te bezoeken en mijn eigen weg te gaan.

Weldra bemerkte ik, dat zijn werk toch een indruk op me gemaakt had, die ik niet van mij af kon zetten.

telkens kwamen zijn studies mij weer voor de geest, zoodat ik besloot hem nogmaals een bezoek te brengen, ik werd er als het ware naar toe getrokken.

Bij mijn tweede bezoek was de indruk al heel wat beter, alhoewel ik in mijn onwetendheid toch nog meende, dat hij oftewel niet kon teekenen kon, of de teekening van de figuren enz. geheel verwaarloosde en ik was zoo vrij om hem dit ook ronduit te zeggen.

Hij werd daar helemaal niet boos om, en lachte maar eens en zei: U zult daar later wel anders over denken.

Toen ik wegging, gaf hij mij eenige gravures uit de Grafic en van Adolf Menzel en andere mede, zeggende, die moet ge thuis maar eens op Uw gemak inzien en bestudeeren en natekenen, daar zult ge nog wel wat mee leeren.

Een volgende keer nam ik een paar kleine stukjes mede om te hooren wat hij ervan zeggen zou.

Wellicht om mij den moed niet te benemen, zei hij:

Nu daar zit wel iets goeds in, maar nu raad ik U aan om in plaats van landschap eerst eenige stillevens te maken, daar zult ge veel mee leeren, als ge die eens vijftig geschilderd hebt, dan zult ge eens zien, wat ge daarmee vooruit gegaan zijt, en ik ben bereid om U daarin te helpen en met U samen hetzelfde onderwerp te schilderen, ik moet ook nog veel leeren, en er is niets zoo goed als dit, om dingen op zijn plaats te leeren zetten en ze van elkaar af te leeren brengen.

Zoo heeft hij dagen en weken met het grootste geduld getracht mij wat vooruit te helpen, intusschen zelf hard doorwerkend, bin-

nen en buiten een onnoemelijk aantal teekeningen en schetsen in waterverf en olieverf makend.

Eens dat ik zoowat de moed verloor en zeide: "Och, het zal toch niets meer met mij geven, ik ben te oud om nog schilder te worden," noemde hij eenige schilders, die laat begonnen, toch nog groote meesters waren geworden. O.a. H.W. Mesdag."

- De leeftijd van Anton Kerssemakers was toen ongeveer 7 jaar ouder dan Vincent en rond de 40 jaren.

"Eens dat wij samen in mijn atelier hetzelfde stilleven zaten te schilderen, zoomaar een paar klompen en een paar potten, en ik, daar op mijn manier aan zat te strijken en weer af te krabben zonder er relief in te kunnen krijgen, komt hij ineens op mij toegevoelen: "Kijk eens, zet nu daar en daar, nee wees maar niet bang, ik zal Uw tekening niet bederven, eens een flinke donkere transparante toets neer," en meteen zat hij met zijn groote breede kwast op mijn doekje, "Zie je, zoo, kijk, nu komt dat andere vooruit, ge moet niet zoo lang blijven strijken op dezelfde plaats, ge moet het er maar opzetten

en laten staan, niet bang zijn, en niet mooi willen doen.

We zullen het voor vandaag hier maar bij laten, en nu moeten wij ook eens samen buiten gaan schilderen: als ge wilt zal ik wel naar hier komen, en anders kom je maar weer eens naar Nuenen, daar weet ik nog genoeg mooie interessante plekjes"

Zoo hebben wij verscheidene malen schildersexcursies gemaakt in Nuenen, ondermeer naar dat oud-middeleeuwse kapelletje, dat daar midden in den akker stond, en naar die mooie oude windmolen onder Lieshout, waarvan ik later nog bij hem zoo'n kranige forsche studie zag met die vierkante schaapjes onder langs den molen."

- Het oude kapelletje zou Vincent vaak geschilderd hebben maar is tot nu toe nergens ontdekt hoewel de plaat terdege bekend is (zie oude foto's);
- Het bedoelde schilderij van de molen van Lieshout en die schaapjes is onbekend.

"Armoede leed hij destijds als een echte bohemien, en het gebeurde wel eens dat hij in zes weken geen vleesch (om te eten) te zien kreeg, altijd maar droog brood met een

homp kaas, dat bederft onderweg niet zei hij.

Als een bewijs dat hij daar heelemaal aan gewoon was en ook niet anders verlangde, diene het volgende:

Een keer dat wij samen in Nuenen zouden uitgaan, het was in het hartje van den zomer op een middag zei ik: we zullen eerst eens in die herberg koffie laten zetten en goed boterhammen eten, dan kunnen wij er tot laat in den avond goed tegen:

Zo gezegd, zo gedaan, wat ge voorstelde was hem altijd goed.

De tafel was goed voorzien van verschillend brood, kaas, gesneden ham, enz.

Toen ik zoo opeens opkeek, merkte ik dat hij droog brood met kaas at, ik zeg " Allez Vincent, eet nu ham en doe boter op je brood en neem suiker in de koffie, het moet toch betaald worden of ge 'r van eet of niet"

Nee, zei hij dan verwen ik mijzelf teveel, brood en kaas daar ben ik aan gewoon, en hij ging kalm door met eten.

Wel had hij op zijn tochten graag wat cognac in zijn veldfles, dat zou hij niet graag

gemist hebben, maar dit was dan ook wel de eenige weelde, die hij zich veroorloofde.

In zijn atelier, hij had een paar vertrekken bij den koster in de huur, het zag er ook echt Boheems uit."

- Zie brief van Toon Kerssemakers aan hr. Brielee en tekening van atelier met beschrijving.

"Ge stond verbaasd zooals alles vol hing en stond met schilderijen, teekeningen in waterverf en krijt, koppen van mannen en vrouwen, waarvan de kafferachtige wipneuzen, uitstekende jukbeenderen en groote ooren sterk geaccentueerd, de knuisten vereeld en gegroefd, wevers en weefstoelen, spoelsters, aardappelpooters, onkruidwietsters, ontelbare stillevenen, wel tien studies in olie-verf van het oude reeds genoemde kapelletje in Nuenen, waarmee hij zoo dweepte en dat hij ook in alle jaargetijden en onder alle weersgesteldheid geschilderd had,.."

- Later is dit kapelletje door de Nuenense vandalen, zoals hij ze noemde, gesloopt.

"Een groote hoop as rondom de kachel, die nooit borstel of kachelglans gezien had, een paar stoelen met uitgerafelde biezenzittingen, een kast met wel dertig verschillende vogelnesten, allerlei mos en planten uit de heide meegebracht, eenige opgezette vogels, spoel, spinnewiel, bedpan, alle boerenwerktuigen, oude petten en hoeden, grove vrouwenmutsen, klompen enz enz. Schilderskist en paletten had hij te Nuenen laten maken volgens zijn aanwijzing, alsook een perspectief raam. Dit was een ijzeren staaf met spitse punt waaraan hij op gewenschte hoogte een raampje kon vastschroeven."

Hij zei:

"de ouden hebben ook wel een perspectief-raam gebruikt, waarom zouden wij dat dan niet doen."

- Zie tekening van perspectiefraam.

"Eenige tijd later bezocht ik met hem eenige musea, en het Rijksmuseum was het eerst aan de beurt."

Daar ik door huiselijke omstandigheden toen geen nacht van huis kon blijven, ging hij daags te voren en gaf mij den anderen dag rendez-vous in de wachtkamer derde klas van het Centraal station."

- Kerssemakers en zijn vrouw Dymphina kregen zeven kinderen; zoontje Waltherus was juist geboren. De laatste zoon Godefridus zou pas na het vertrek van Vincent geboren worden in 1887;
- Dymphina zou al in 1888 op 45 jarige leeftijd overlijden;
- Ze is begraven op het Sint Catharinakerkhof in Eindhoven waar later ook Anton is begraven.

"Toen ik deze binnentrad, zag ik een grooten hoop menschen van allerlei slag, conducteurs, werkvolk, reizigers, enz, enz. aan den voorkant der wachtkamer bij de ramen staan en, van deze bende omgeven, zat hij doodbedaard in zijn harige ulster en met zijn onafscheidelijke pelsmuts op, ijverig bezig een paar stadsgezichten te maken (hij had een klein blikken schilderskistje meegenomen), zich niets storende aan de schampere, op luiden toon uitgesproken op en aanmerkingen van het geachte publiek."

Toen hij mij in het oog kreeg, pakte hij heel kalmpjes in, en begaven wij ons op weg naar het museum.

Daar het toen stortregende, en van Gogh met zijn pelsmuts en harigen ulster er wel-dra uitzag als een verzoopen kater, nam ik een aapje, waar hij nog veel over mopperde, hij zei "wat kan mij heel Amsterdam schelen, ik loop liever, maar enfin, als U niet anders wilt".

In het museum wist hij goed te vinden wat hem het meest interesseerde, hij bracht mij voornamelijk bij de van Goyens, de Bols en vooral bij de Rembrandt's, den meesten tijd bracht hij door bij het Jodenbruidje, daar was hij niet weg te krijgen, daar ging hij op zijn gemak bij zitten, terwijl ik eens verder ging zien, "je zult mij hier wel terug vinden" zei hij.

Toen ik na geruimen tijd bij hem terugkwam en vroeg of wij niet eens op zouden stappen keek hij verbaasd op en zei: "geloof je nu wel, dat meen ik oprecht, dat ik 10 jaren van mijn leven wilde geven, als ik hier voor dit schilderij veertien dagen kon blijven zitten met een korst droog brood voor voedsel"

eindelijk stond hij op, "enfin" zegt hij, "wij kunnen hier toch niet blijven" Toen gingen we nog langs den Kunsthandel Van Gogh alwaar ik op zijn aanraden twee boeken kocht: Musees de Hllande en Tressors d'art en Angleterre van W.Burger(Thore): toen ik vroeg of hij niet mee naar binnen ging, antwoordde hij: "nee, bij zoo'n brave rijke familie moet ik mij niet laten zien" hij scheen toen nog met familie overhoop te liggen; buiten bleef hij op mij staan wachten.

Eenige tijd daarna bezochten wij de Musea van Antwerpen, waarvan mij vooral een tref-fend oogenblik nog levendig voor de geest staat.

Het was toen hij een visschersjongen met den mand op den rug (ik meen van Velas-quez) in het oog kreeg.

Op eens is hij aan mijn zijde weg, en ik zie hem op het schilderij toelopen, en ik hem achterna. Toen ik bij hem kwam, stond hij met gevouwen handen als in aanbidding voor het schilderij en lispelde: "God d ...zie je dat nou" zei hij na een poos, "dat is nu schilderen, kijk", en met zijn duim de richting der breede toets volgende: "die laat wel staan

zoals hij 't er neer zet" En met een breed gebaar de zaal omvattende: "de rest is bijna alles uit den ouden pruikentijd "

Diepen eerbied koesterde hij voor Corot, Daubigny, Diaz, Millet en verder de geheele Barbizonschool, daar was hij steeds vol van, en de gesprekken over zijn dierbare kunst kwamen steeds op dezen neer.

Nooit echter sprak hij over kunst met geheel oningewijden, en vreeselijk had hij het land, als een zogenaamde liefhebber van schilderen uit deze omgeving iets van hem mooi vond, dan wist hij zeker, zei hij altijd, dat het slecht was en in de regel werden zulke studies vernietigd of overgeschilderd.

Alleen met enkele vrienden, tot welke ik ook het geluk had te behooren, ofschoon ook deze zich toen nog niet geheel met mijn manier van schilderen konden vereenigen, sprak hij gaarne over schilderen, teekenen, etsen enz. en menigmaal heb ik mijzelf verweten, dat ik hem destijds niet beter begreep, wat had ik nog veel meer van hem kunnen leeren."

- De vrienden waren ook o.a. Antoon Hermans, Willem van de Wakker, Dimmen Gestel, maar natuurlijk ook

Jantje Baaijens (huisschilder en materialenleverancier, penningmeester van Vereniging de Bouwkundige Vakken), zijn knecht Janus v.d. Broek en de zusters Janske en Door evenals Hein v.d. Zande, de organist, dirigent en muzikleraar, Joseph van der Harten (bierbrouweruitbater en preparateur van dieren, Driekske van Gardingen, directeur "Teekenschool" en goudsmid.

"Hij vergeleek steeds de schilderkunst met de muziek, en om nog beter begrip te krijgen van de waarde van de schakeering der tonen, begon hij bij een oude muziekonderwijzer, tevens organist te E... pianolessen te nemen.

Dit duurde echter niet lang, want daar van Gogh onder de lessen steeds de tonen der piano zat te vergelijken met Pruisisch blauw en donker groen of donkere oker tot helder cadmium, dacht de goede man, dat hij met een krankzinnige te doen had, en werd zoo bang van hem dat hij het lesgeven staakte."

- Tegenwoordig worden de verbindingen en waarnemingsensaties tussen de hersenen, synesthesia genoemd. Rond 1850 was daar veel onderzoek en belangstelling voor vanuit de cognitieve psychologie. Het fenomeen

verdween enigszins na 1900 omdat in de technologie-
eeuw alles meetbaar moest wezen.

Echter zijn er de voorbeelden dat componist Schoenberg en Kandinsky zich erdoor lieten beïnvloeden.

Verder:

"Bij het schilderen van de watermolen in Gestel, welk schilderij ik later nog eens bij Oldenzeel en in Boymans heb terug gezien, was ik ook tegenwoordig.

In dien tijd meende hij in Copahu-balsum een middel gevonden te hebben om het gehate inschieten van de verf te voorkomen, doch daar hij met dit middel evenals zijn verf nog al kwistig omging, gebruikte hij er te veel van, en kwam de lucht van het schilderij heelemaal naar beneden drijven, zoodat hij met het paletmes moest verwijderen en overschilderen, hetgeen bij nauwkeurige beschouwing nog aan het schilderij te zien is. Slechts enkele stukken werden door hem geteekend.

Toen ik hem eens vroeg waarom hij zijn naam niet voluit tekende, antwoordde hij: van Gogh is zo'n onmogelijke naam om uit te spreken voor vele vreemdelingen, als mijn stukken laten in Frankrijk of Engeland of

waar ook terechtkomen, dan wordt die naam zeker toch maar geradbraakt, terwijl heel de wereld den naam Vincent goed kan uitspreken.

Hij kwam veel in E... bij mij aan huis' eens dat ik in mijn tuin zat te schilderen, hoor ik opeens achter mij "Kijk, ja, dat is goed, dat ge buiten schildert, dat moet ge veel doen....ja, ziet U die glooing van dat dak, dat moet minstens een hoek van 45 graden zijn, zoo is die steil, en dan hoe g'er met kleur zult komen, weet ik niet, maar dat is allemaal niets, ga maar door, er is niets dat zoo leert als buiten schilderen, je moet dingen altijd goed tegen elkaar vergelijken, vooral in toon, schilderen is algebra, dat staat tot dat, gelijk dat tot dat; en vooral goed perspectief bestuderen, ook de lucht-perspektief; als je de dingen op den achtergrond reeds groen maakt, hoe zult ge ze dan op den voorgrond groen krijgen."

Als hij een mooie avondlucht zag, geraakte hij om zoo te zeggen in extase; op een keer dat wij samen tegen den avond, van Nuenen naar E, kwamen staat hij op eens stil voor een prachtige zonsondergang en zijn twee

handen gebruikende om het eenigzins af te sluiten en met zijn oogen half dicht, roept hij uit: "Goddooime hoe doet zoo'n kerel of God, of zooals je hem noemen wilt, hoe doet hij dat nu, dat moeten wij toch ook kunnen.

God, God, wat is dat mooi, hoe jammer dat wij nu geen opgezet palet klaar hebben, want dadelijk is het weer weg.

Laat ons hier even gaan zitten. Zorg dat ge nooit vergeet je oogen half dicht te doen als ge buiten schildert; die kaffers in Nueneu zeggen wel eens dat ik gek ben, als ze mij over de heide zien schuifelen, stil staan, half gaan zitten, telkens de oogen half dichtknijpend, dan de handen zo, dan weer eens zoo voor de oogen houdend om den boel af te sluiten, maar dat kan mij niks schelen, ik ga mijn gangetje maar".

Weken aaneen hield hij zich soms bezig enkel en alleen met teekenen van handen en voeten of klompen. Dat moet er vast inzitten, zei hij.

Eene der modellen, die hij voor het koppen schilderen gebruikte was volgens de dorpspraatjes zijn Dolcinea, (Gordina de Groot) deze vindt men dikwijls in zijn koppen terug; zelfs

had hij daarover wel eens aanmerkingen gehad van een van de zielverzorgers, en schreef hij het ook aan den invloed van dezen toe, dat hem de huur van zijn atelier werd opgezegd. Hij had toen, zoo als hij mij zelf verteld heeft, een eigenaardige wraak genomen, die wij als minder geschikt om het hier neer te schrijven, maar met de mantel der liefde zullen bedekken."

- Van Gogh had vanuit Antwerpen een paar dozijn condooms meegebracht en uitgedeeld aan de jongens in het dorp welk later in een brief aan Albert Plasschaert is toegelicht.

"Toen hij zijn schilderij, het boerenavondmaal, een zeer donker aangezet schilderij met een hanglamp boven de tafel, waaraan een boerengezin uit een schotel dampende aardappelen zit te eten, af had, kwam hij ermee naar E, gedragen om mij dit te laten zien.

Van dit schilderij heeft hij toen in een etiketten fabriek een litho gemaakt, waarvan hij twintig afdrucken nam, waarvan er nog wel bestaan zullen, maar het mijne

viel later totaal uit elkaar, daar het maar gewoon op slecht papier gedrukt was.

Op een andere keer komt hij bij mij met een studie van een spiegel; hij had in het wiel geen spijlen geschilderd, doch een doorgaande, eentonige ronde veeg van transparant grijs, dit was zo'n vreemd gezicht, dat ik het in het eerst niet begreep en hem vroeg waarom hij dat zoo gedaan had; "begrijp je dat dan niet?" vroeg hij "op deze manier geven ze de beweging van het wiel wel eens te kennen."

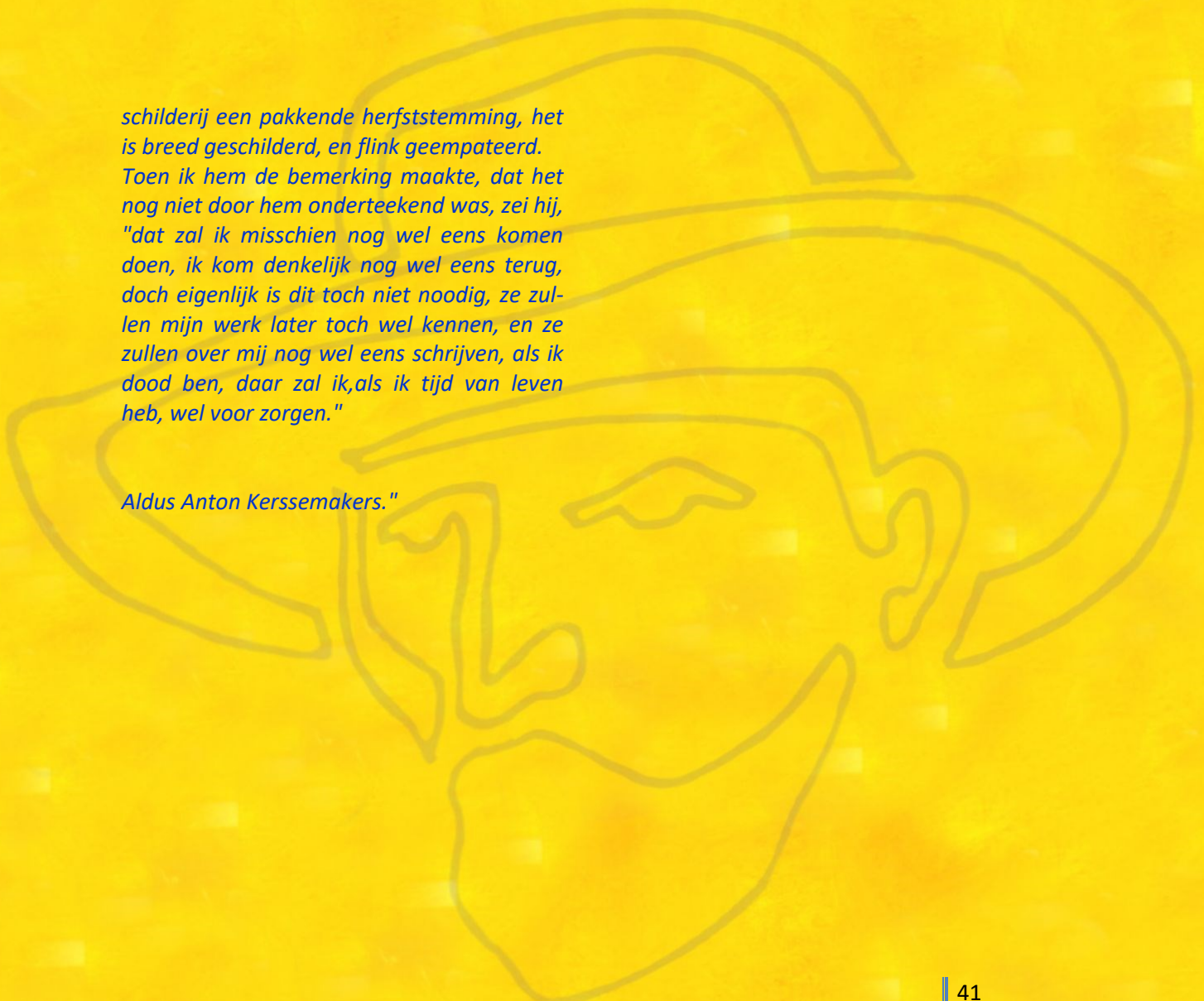
Met zeer veel hoogachting sprak hij steeds over Anton Mauve, alhoewel hij er lang niet mee overweg had gekund. En hij er slechts korten tijd bij gewerkt had; volgens zijn uitlegging maakte Mauve op een keer een aanmerking, dat hij teveel met zijn vingers in het schilderij zat, waarop hij boos was geworden en Mauve had toegesnuwd: "wat komt er dat op aan al doe ik het met mijn hakken, als het maar goed is, en het maar doet."

Dat laatste was trouwens een geijkte term van hem, zoo sprak hij altijd van: die schaapjes doen het goed of dat berkje kon het beter

doen, of wat doet die het mooi tegen die avondlucht, enz.

Reeds meermalen had hij zoo al eens laten horen, dat hij hier weg wilde, doch had ik daar zoo zeer geen acht op geslagen, niet denkende dat dit gemeend was, doch eindelijk kwam hij bij zijn vertrek naar Antwerpen en verder naar Frankrijk aankondigen.

Alvorens te vertrekken kwam hij nog eens afscheid nemen, en bracht als souvenir mede een prachtige nog niet drooge, geheel buiten afgewerkte herfststudie, groot een meter bij tachtig centimeter, en nam hij van mij een klein doekje mede als tegen-souvenir Dit herfstlandschap is nog steeds in mijn bezit, het is in een heel licht gamma geschilderd en heel eenvoudig van onderwerp; op den voorgrond nog drie vol in blad zijnde knoestige eiken en een kale slungel van een knotberk, op den achtergrond geroezemoes van gedeeltelijk kaal, houtgewas, dat den horizon afsluit, en in het midden een vrouwtje met witte muts zoo in drie toetsen neergezet, maar dat het mooi doet, zoo als hij het zelf gezegd zou hebben. Er zit in dit

schilderij een pakkende herfststemming, het is breed geschilderd, en flink geempateerd. Toen ik hem de bemerking maakte, dat het nog niet door hem ondertekend was, zei hij, "dat zal ik misschien nog wel eens komen doen, ik kom denklijk nog wel eens terug, doch eigenlijk is dit toch niet noodig, ze zullen mijn werk later toch wel kennen, en ze zullen over mij nog wel eens schrijven, als ik dood ben, daar zal ik,als ik tijd van leven heb, wel voor zorgen."

Aldus Anton Kerssemakers."

05 - BRIEF AAN JOHAN BRIEDEE, RIJSWIJK

Anton Kerssemakers tekent en beschrijft atelier van Van Gogh bij Koster Schaftrat, Heieind te Nuenen.

Brief aan Den Heer Johan Briedee Rijswijk (23-6-1914).

"Zoover mij nog mogelijk is voldoe ik gaarne aan Uw aanvraag.

Het is echter bijna 30 jaren geleden zoodat mijn herinnering en behalve de persoonlijke wel verdwenen althans vertraagd zijn.

Ik noteer hier onder wat mij nog voor de geest staat en moet U verder maar mijn artikel in de Groene zien te behelpen.

De kasten waren niet noch antiek het kon trouwens niet kostbaar zijn in zijn bezit, aller getuigde van geld gebrek doch dat hij zich met alles te behelpen maakte veel zelf of liet hij een gewoon timmerman alles maar maken volgens zijn aanwijzingen zooals ezel, schilderskisten, perspektief-raam, stoeltje, alles, alleen heeft hij en klein schilderskistje van Schoenfeld laten komen Dusseldorff van gelakt blik en hij had er nogal veel moeite voor moeten doen om het te verkrijgen."

- Besteld via Baijens, zelf gaan halen of iemand anders laten meebrengen?
Het schilderskistje was metgezel op zijn reizen en trektochten.
En schijnt zowel verf, penselen, palet en flesjes en andere schildersbenodigdheden te bevatten.

Ateliertekening:

- 1-2 Banken op manshoogte waarop studies van alles;
- 3-4 Kastten met vogelnesten, mossen, klompen enz.;
- 5 Kachel met een berg van asch er omheen, in alle hoeken boerengereedschap, enz., overal links en rechts op de vloer en op stoelen, teekeningen, studies, illustraties, vooral "The Geografic" afin ..een echte rommelboel.
- En zoals U ziet, zijn studio was in twee delen en hij werkte daar waar hij het beste licht had
- Zie tekening in brief 454

06 - MR. BENNO STOKVIS

nasporingen.

23-6-1927

Indertijd is door een aantal mensen nasporing gedaan naar informatie en mensen betreffende Vincent van Gogh.

Mr. Benno Stokvis noteerde daarbij een aantal toevoegingen die niet direct uit de brieven van Vincent kwamen, maar uit herinneringen van derden.

In deze opsomming komen wat doublures voor met de overige informatie, maar in de context past het er wel bij.

Hij schrijft:

"Vincent is bijna twee jaar in Nuenen geweest. Als atelier had hij er respektievelijk: het mangelkamertje van zijn moeder, daarna een aan de pastorie gebouwde soort van steenen schuur, (zeer donker en vochtig), tenslotte twee kamers bij den koster der Roomsche Kerk.

Met de boeren kon hij hier evenals elders bijzonder goed vinden:

Ik bezocht hier de ondervermelde personen. De dames Begemann.

Dit zijn de nichten van Mejuffrouw Margo Begemann, waarmede Vincent in Nuenen verloofd is geweest, en die in de "Brieven" meermalen wordt genoemd.

Deze tante der dames Begemann bezat een groot aantal schilderijen en teekeningen van den schilder, die voor een klein deel op de nichten zijn overgegaan.

Mejuffrouw M. Begemann was ongeveer tien jaar ouder dan de toen ruim dertigjarige Vincent

Voor haar verblijf te Nuenen had zij in den Haag gewoond.

Ofschoon blijkbaar " een echt prozamesch" was zij inderdaad fijngevoelig, hield van veel natuur en van bloemen.

Haar familie was heftig tegen den omgang met Vincent gekant, mede ten gevolge daarvan is van een huwelijk niks gekomen.

Van Ds. Van Gogh wordt gezegd, dat hij geheel opging in het wel en wee van zijn gemeenteleden (in die tijd slechts 60 a 70 in getal).

Hij was "een klein mannetje", uiterst deftig en droeg steeds een hoogen hoed.

Vincent's negeeren van alle vormen van conventie was hem ondragelijk en compromiteerde hem zijns inziens bij de menschen.

In huis moet Vincent zeer "lastig" zijn geweest, en het was een opluchting voor het gezin als hij vertrok.

Hij sprak soms dagen achtereen niet met zijn ouders en deed alles in briefjes af.

Met Theo was hij zeer bevriend, als die met vacatie ter plaatse was, bleven de broeders altijd samen.

Eigenaardig is, dat voor Vincent's aankomst te Nuenen, niemand daar iets van het bestaan van dezen zoon van Ds. Van Gogh afwist.

Ook niet de familie Begemann.

Bedenkt men, dat deze met de familie van Gogh als naaste bureu (bovendien was de Heer B. ouderling in de Protestantse kerk) op zeer intiemen voet stond, dan mag men concludeeren, dat de ouders zich voor Vincent schaamden en hem wel degelijk als een verloren zoon beschouwden, hoezeer dit ook

van verschillende zijden mogen zijn tegengesproken.

Van het geniale in Vincent is stellig door niemand buiten Theo iets vermoed.

De wijze (waarop gelijk vroeger bleek) met 's kunstenaars te Nuenen achtergelaten werk, is gehandeld, toont dit glashelder aan.

Iederen morgen zag de familie Begemann, Vincent voor dag en dauw voorbijkomen om bij een naburig boeregezin te gaan schilderen.

Over het geheel spreidde hij een enorme werkkraft ten toon.

Hij was steeds gelijk gekleed en droeg vast een bonten muts.

Schuw en in gedachten liep hij langs den rand van den weg.

Als kinderen zijn de dames Begemann wel met den schilder naar Eindhoven gewandeld; Vincent maakte bij die gelegenheden soms prachtige bloem bouquetten. De volgende ware anecdote werd mij nog verteld.

Een oude dame van zijn kennis gaf den schilder eens een boek ter leen: "etsen naar het leven" door Holliday.

Hierin trof Vincent zoozeer de beschrijving van een verhaal "Peer de Wever", dat hij daar een tekening van maakte.

Toen hij het boek terug bracht schonk hij haar die.

Zij had echter een zeker parti pris tegen hem en gaf het stuk aan haar waschvrouw.

Vincent was over het algemeen zeer vrijgevig met zijn werk.

Doch de meeste menschen die hij het aanbod, wilden het niet hebben.

De weduwe Schafrat, vrouw van den vroegeren koster der Katholieke kerk.:

Eerst na den dood van Ds. Van Gogh is Vincent geheel bij deze lieden komen inwonen. Zijn vroegere hospita, thans 71 jaar oud, Stond mij te woord.

Vincent had bij hen twee kamers: een groote en een kleine.

In de kleine (tamelijk donkere) werkte hij. De groote werd gebruikt voor zitkamer en hing vol schilderijen: daar de wanden hiermede

geheel bezet waren, lagen op den grond ook veel stukken.

Om de kachel heen lag steeds een groote hoop asch."

- *Zie beschrijving van Anton Kerssemakers en tekening.*

"Vincent sliep op den zolder: oordelende dat men zich niet hoort te verwennen, achtte hij een kamer voor zich te goed.

Hij arbeidde den ganschen dag: reeds s' morgens vroeg begon hij en s' avonds schilderde hij bij het licht van een kaars.

Voor hij naar bed ging (meestal omstreeks 10 uur), placht hij een pijp op te steken, die hij vervolgens ook op bed rookte. Dit bed stond in een hoek op den kalen zolder, vlak onder de pannen.

Tot voor eenige jaren bestond het ledikant nog in zijn ouden toestand: toen is door den zoon der Weduwe Schafrath vertimmerd tot een twee-persoons bed."

- *Ten tijde van Vincent is ook een jongetje geboren en Vincent moet hem beslist af en toe hebben horen huilen.*

Verder:

"Koffiedrinken maakte Vincent steeds zelf gereed (hij zette koffie op zijn kacheltje); doch alle middagen ging hij bij zijn moeder eten..

Voor twaalf uurtje gebruikte hij uitsluitend droog brood, met soms een homp kaas.

Ging hij buiten schilderen, dan nam hij somtijds een fleschje cognac mede.

Vincent kreeg wel eens bezoek van zijn zuster Willemien (de eenige zuster, die toender-tijd thuis was en waarmede de schilder ook op goeden voet stond) en van Mejuffrouw Begemann.

Met deze laatste wandelde hij veel door het dorp.

Hij was een eenvoudig man, nooit uitbundig vroolijk, maar ook nooit bepaald slecht gebuid.

Hij gaf veel aan de armen.

Zijn werk vond de hospita zeer mooi.

Van het kostersgezin heeft hij niemand geschilderd."

- Van de achterkleinzoon Jan Schafrat, zoals hij me vertelde, weten we dat zijn oma het werk lelijk en ze Vincent eigenlijk een grote viezerik vond.

Verder:

"Bij zijn vertrek zeide Vincent, dat dit slechts een afwezigheid van veertien dagen betekende. Hij liet dan ook al zijn werk, een stoel en diverse kleinigheden achter."

- Dus de stoel was blijkbaar eigendom van Vincent of zijn familie?

"Gelijk bekend, werd later alles door de familie weggehaald. Slechts een op hout geschilderd stukje bleef jarenlang in een bedstee op zolder staan.

Tenslotte is dit voor vijftien gulden door een Nuenense dame gekocht.

Het mocht mij niet gelukken tot deze laatste gelukkige door te dringen, vermoedelijk door eenzelfde wantrouwen geleid, als dat, wat volgens de legende, het schilderijtje op alle, ook de kleinste uitstapjes doet mede nemen; weigerde zij beslist en bij herhaling mij te ontvangen."

Stien de Groot

- De naam was Gordina.

"Zij diende tot model voor vele teekeningen, onder andere voor eenige, weergevend de aardappelrooister.

In het vroegere, thans geheel bouwvallige en niet meer bewoonde huisje van haar ouders is het schilderij de "aardappel-eters" gemaakt. Zij zegt zich weinig te herinneren van Vincent."

- Nico Eekman, kunstschilder die o.a. werkte in Nueneen tussen 1913-1918, ook op het atelier/de mangelkamer van Vincent achter de pastorie. verhaalde later:
"Ik heb daar verkeerd bij eenvoudige mensen, bij de Brabantse boeren, met de vriendin van Van Gogh. Ik heb - bij wijze van spreken - met haar geleefd. Ik was bij haar en heb haar koffie gedronken aan de tafel, waar hij het werk "de Koffiedrinkers" maakte";
- Nico was een fervent bewonderaar van Vincent dus moeten ze het vaak over hem hebben gehad en zou Gordina zich dat wel degelijk herinnerd hebben;
- Hij tekende en schilderde haar minstens 17 x waarbij ze elkaar vaak in de ogen gekeken moeten hebben en dat vergeet je niet zomaar;
- Kerssemakers verhaalde dat het Vincents Dolcinea was (en dus meer dan oppervlakkig)?

Verder:

"Even zoo haar broeder, Gijsbertus de Groot, thans 75 jaar, die meerdere malen op het land arbeidende, door Vincent is getekend."

Driek Dekkers:

"Hij was, toen hij Vincent leerde kennen, achttien of negentien jaar.

Dikwijls haalde hij voor Vincent vogelnestjes uit die deze dan later schilderde: in zijn atelier had Vincent een stuk boomstam staan, waarop hij ze plaatste."

In brief 510 wordt Dekkers genoemd:

"Van Gogh was "een vriendelijk man". Hij ging steeds armzalig gekleed: "als je hem zag, zou je hem een cent geven".

Ter gelegenheid van de in brief 412 vermeldden grooten heidebrand vergezelde Dekkers den schilder en was er getuige van, hoe deze tot laat in den avond meehielp aan het bluschwerk."

Overige gesprekken:

"Met Mejuffrouw G. Paans, ze was de dienstbode gedurende eenige jaren bij Ds. Van Gogh, zag hem (Vincent) 's nachts schilderen en vond het een afschuwelijk lelijke man."

Familie de Kruijff
vertelde:

"dat Vincent Menschenschuw was; Hij kwam nergens ooit op bezoek. Hij mocht uiteindelijk in huis niet werken en kreeg het achterschuurtje toegewezen."

- Een belangwekkend episode verhaalde B. Stokvis komt ook voor in de brieven 423 en 425. Dat Vincent navroeg naar Margot Begemann en Sien de Groot en of het kind was blijven leven en ze nog met haar neef was getrouwd. Vincent schreef dat hij er geen schuld aan had en dat van de meid zelf wist;
- Het is dezelfde Gordina als Anton Kerssemakers bedoelde met de "Dolcinea";
- Er moest een meid in de kraam.
- B. Stokvis;
- In de periode dat hij bij een bepaald boerengezin geruime tijd veel schilderde, werd door de dochter een buitenechtelijk kind geboren;
- Het zoontje Cor is geboren in oktober 1885 en Vincent zou in november naar Antwerpen vertrekken;

- Hij kan de geboren baby en zijn moeder dus nog gezien hebben.

Verder:

"Iedereen hield Vincent voor den vader. Het lot schijnt gewild te hebben, dat dit kind evenals Vincent eenigzins rossig was, en later ouder geworden, in wijze van loopen ietwat op hem geleek.

Ook in Eindhoven dacht men algemeen, dat het kind van Vincent was.

Nog heden zegt men onder het volk aangaande de thans reeds bijna veertig jarigen man:

"Daar gaat van Gogh."

Opmerkelijk is in dit verband, dat de betreffende niet gewoon landbouwer is maar meer gecompliceerd handwerk beoefent."

- Volgens het bevolkingsregister te Eindhoven is Cor de Groot (de betreffende zoon) machine bankwerker;
- Maar volgens Nuenenaar Tini de Greef werkte Cor (of Nelis) bij de meubelfabriek Raessens te Nuenen en hij zag Cor altijd voorbij sloffen;
- Er is geen reden om aan te twijfelen echter roept het toch vragen op.

- Vincent zou condooms gebruiken, maar hoe veilig waren die in die tijd?;
- Een huidig DNA onderzoek had uitkomst kunnen bieden;
- Vincent nodigde Anton Kerssemakers en Willem v.d. Wakker uit naar Nuenen (evenals Joseph van der Harten, zie briefkaart) waar deze laatste geen gevolg aan heeft gegeven;
- Willem v.d. Wakker kende blijkbaar de hut van de Aardappeleters aan de Gerwense weg.

Verder:

B. Stokvis vervolgde:

"Omgekeerd ontmoette ik zelfs een juffrouw, die opgaf in die dagen te zijn verloofd geweest met den man, die de werkelijke vader was van het kind, en haar dit ook had bekend!"

- Er zijn dus een aantal kandidaten voor het vaderschap.

Verder:

"Te Eindhoven heeft Vincent omgang gehad met een gewezen goud-en zilver- smid Hermans, zekeren leerlooier Anton Kerssemakers en den lithograaf-schilder D. Gestel.

Over de beiden eersten is o.a. resp. sprake in brieven 374 en 386.

Bijzonderheden omtrent Hermans.

Hij schilderde, was een verwoed verzamelaar van antiquiteiten, beeldhouwde zelfs een weinig. Deze originele, rijk geworden goudsmid die door het jarenlang vervaardigen van kerksieraden, en later als handelaar in antiek, voor sierkunst een open oog had gekregen, begon zich op zijn levensavond aan de schilderkunst te wijden.

Het duurde niet zeer langen tijd of hij kwam ook in contact met Vincent, en deze gaf Hermans meer dan een jaar achtereenvolgens les in het schilderen. In de "brieven" wordt s' mans ijver geroemd.

Vincent volbracht het hem opgedragen tafereel der vier jaargetijden, en Hermans ging het copieren als Fries.

De Heer D. Gestel, die dikwijls bij den jovialen ouden heer was, zag de stukken in den wand van den eetkamer aangebracht."

- Hermans, Gestel en Kerssemakers speelden een belangrijke rol in het culturele leven in Eindhoven, waren onder andere betrokken bij Vereniging de Bouwkundige Vakken als comité van aanbeveling bij belangrijke tentoonstellingen of manifestaties;
- Kerssemakers was ook bestuurslid van "de Koninklijke Harmonie Apollo's Lust", met dirigent Joh. Madlener en penningmeester van Vereniging de Bouwkundige Vakken J.J. Baijens, welke ook de materialen leverde van Vincent. Anton Kerssemakers en de andere schilders, zoals de familie Bockholts die aan de markt woonden tegenover het Waaggebouw waar de Teekenschool gevestigd en bij wijze van spreken letterlijk binnen konden kijken;
- Driek van Gardingen was de directeur van de teekenschool en familie van Bockholts;
- De gehele familie Bockholts was in verschillende functies vertegenwoordigd in Vereniging de Bouwkundige Vakken, waarvan Piet de meest creatieve was;
- Hij zou later werken zoals Toorop;
- Toorop bezocht ook de familie Mignot en moet de dochter Maria gekend hebben;
- Ze schilderde zoals Theophile de Bock haar had geleerd en verbleef nog een jaartje voor studie in Parijs.

D.Gestel:

- Vincent gaf les aan Dimmen, maar betrok ook drukinkten om zijn verf mee aan te lengen;
- Op de drukkerij vervaardigde Vincent o.a. de litho van "de Aardappeleters" welke daar ook in flinke aantallen gedrukt is;

- Zie ook herinneringen van Dimmen Gestel in het Eindhovens dagblad.

Hein van der Zande:

- Muziekleraar, dirigent en organist van de Sint Catharinakerk;
- Deze woonde op de Demer (Volderstraat) en was ook de dirigent van het Eindhovens Mannenkoor dat repeteerde bij de uitspanning van Eef Stoot op het Begijnhof;
- Eef Stoot zou naar het Stationsplein verhuizen toen hij boekhouder was bij Philips en ook tentoonstellingen organiseerde in zijn hotel;
- Anton Kerssemakers had er een tentoonstelling;
- Vincent nam korten tijd pianoles bij "den ouden organist" te Eindhoven, doch hield daarmee spoedig op om zijn schilderkunst niet een deel van zijn aandacht te beroven.
- We weten dat Vincent was weggestuurd omdat hij voortdurend de klanken met de kleuren vergeleek;
- Dat was v.d. Zande te bont, mede omdat Vincent in het Frans gedichten declameerde van Beaudelaire, een bekend synestheet uit die tijd (en opium gebruiker);
- Later zouden Kandinsky en Schoenberg elkaar beïnvloeden met klank en kleur;
- Veel aandacht heb ik al gegeven aan het fenomeen synesthesia wat de verbinding van de zintuigen in onze hersenen een andere dimensie geeft.

Nieuwe nasporingen over Vincent van Gogh in Brabant, door Mr. Benno J. Stokvis in "uit opgang", 1 januari 1927:

"Hr. Stokvis kwam in aanraking met W. v.d. Wakker, een oud leerling van Vincent, die hij bezocht.

Hierbij extract:

Ik wendde mij tot den genoemden heer.

De Heer Willem van den Wakker, gepensioneerde ambtenaar der Posterijen was in Vincent's Nuenense periode werkzaam aan het telegraafkantoor te Nuenen.

Hij woonde echter te Eindhoven. Als amateur, schilderde en teekende hij in die jaren veel. Hij placht een deel van die arbeid te laten inlijsten bij den verfhandelaar Baaiens te Eindhoven. Het toeval wilde dat Vincent daar zijn verf placht te koopen. Toen hij zich eens in Baaiens' zaak bevond, zag Vincent eenige stukken, die v.d. Wakker daar ter inlijsting had gebracht.

Vincent bekeek het werk, vroeg Baaiens wie de maker was en zeide daarop,

"Stuur die man eens bij mij"

Baaiens bracht deze boodschap over, Van de Wakker bezocht Vincent en tusschen beiden

ontstond een vriendschappelijke verhouding, die tot een bijna dagelijkschen omgang leidde.

Een gemakkelijke leermeester was Vincent geenszins; hij was sarcastisch en geneerde zich niet duchtig te vloeken, als er een fout gemaakt werd, of als de leerling niet genoeg materiaal bij zich had.

Van overbodig redeneeren hield hij niet. Was hij een maal aan het werk, dan hield hij niet op, voor hij het had afgemaakt wat hij zich had voorgenomen.

Hij arbeidde trouwens zeer snel, met forsche, breede streken.

Nooit verbeterde hij en nooit kwam hij op iets terug.

Zijn gehele leven was op den arbeid ingesteld: eten, drinken, rusten deed hij zeer matig en alleen voor zoover het strikt noodzakelijk was.

Zoo werd Vincent eenmaal door Van de Wakker's moeder uitgenoodigd om te komen eten. Er waren allerlei lekkernijen klaar gemaakt, en het leek een copieuze maaltijd te zullen worden.

Vincent kwam binnen, zag de gedekte tafel en vroeg gepikeerd aan zijn gastheer: Wat is nu eigenlijk de bedoeling? Is dat brave eten voor mij klaargezet? Ik eet altijd een korst brood. Ik eet dat brave eten niet."

Verder:

*"Als hij niet buiten schilderde, werkte hij in zijn atelier.
Hij had daar een merkwaardige verzameling vogelnesten."*

Verder:

"Vincent las veel .Hij was een kolossale literatuur, zoals de Heer van de Wakker het uitdrukt. Vooral de boeken van jonge Fransche auteurs, waar niemand in die dagen aan dacht, kocht en bewonderde hij; speciaal van de naturalisten was hij een groot voorstander."

Verder:

"Vincent sprak vlot Fransch en Engelsch. De kleuren placht hij in het Fransch aan te duiden. Aan al wat Duits was had hij het land."

Verder:

"Onder de boeren schilderde Vincent veel. Bij voorkeur koos hij dan de leelijkste exemplaren tot model uit. Hij betaalde gewoonlijk

niet met geld doch met pakken koffie, die hij in Eindhoven kocht."

Verder:

"De kunstenaar had een eigenaardige manier om met de menschen om te gaan. Er ging iets vreemds van hem uit, dat de mensen suggereerde en onder zijn invloed bracht."

Verder:

"De Heer v.d .Wakker woonde te Eindhoven bij een kleermaker. Deze toonde hem eens een zonderlinge lila stof met oranje en gele noppen, die hij had gekocht en onverkoopt was gebleken.

"Weet je wat je doet" sprak v.d. Wakker "morgen komt Van Gogh bij mij. Etaleer jij die stof, ik durf te wedden dat hij het koopt". Inderdaad bleef Vincent geboeid voor de winkelruit staan en kocht er een pak van tegen f. 35,-. Maar hij liep er mee te schande! In Eindhoven werd hij algemeen bijgenoemd Het gekke menneke van Nuenen."

Verder:

"Ook met den amateur-schilder, eigenlijk leerlooier Anton Kerssemakers ging Vincent

om, en gaf hem les. Kerssemakers was nu eens voor zaken naar Parijs geweest en had daar werk van de impressionisten gezien. Teruggekeerd probeerde hij onder hun invloed een en ander en toonde dit aan Vincent, terwijl hij vroeg "Hoe vindt ge dat, zit er geen toon in?" Droog en ad rem antwoordde Van Gogh: "Er zit wel toon in, maar dat is Toon Kerssemakers en die moet eruit". Maakten zijn leerlingen Vincent er opmerkzaam op, dat hij afweek van de schoolsche techniek, dan werd hij driftig: "Ik veeg m'n hakken af aan die techniek van jullie" riep hij dan uit. Hoofdzaak was hem toongehalte en verhoudingen. Hij tekende zijn schilderijen nooit vooraf, doch greep terstond de kwast, liefst een breede en zette op het doek wat hij weergeven wilde. Ook werkte hij vaak met nagels en vingers."

- Vincent wedde eens een schilderij te maken zonder wit.
- Hij deed dit ook: In dit stuk was zijn hoogste kleur Napels geel.

Verder:

Anekdote van Willem v.d. Wakker:

"Op een dag was Vincent bezig buiten te tekenen, toen hij opmerkte dat Vincent, onder het werken door, de ene na de andere vlieg dooddrukte op het papier. Hij vroeg Vincent: "waarom maak je het papier zo smerig?" Vincent antwoordde: "dan kunnen ze tenminste zien dat 't buiten gemaakt is". Vincent schilderde eens een groep boomen. Om het gebladerte goed groen te krijgen, wilde hij rood aanwenden. Doch dit bleek reeds opgebruikt. Van de Wakker had toevallig wat lak bij zich, dat Vincent gaarne aanvaardde en waarvan hij kleine stukjes tussen het groen op het doek plakte. Van de Wakker en Vincent bezochten eens "de Blanken Op kamer" een boerenkroeg te Nuenen."

- Dit was de Planken opkamer op het Hofke te Tongelre.

"Bij het weggaan vroeg de baas den schilder, wijzend op zijn ouden vader: "Ken je van mijn Vader geen landschapje maken?"

Lachend ontkende Vincent die vraag met een: "Nee, geen landschapje."

Verder:

"Aan een dame van zijn kennis had Vincent een aquarel geschonken van den Gennep-schen watermolen.

De dame plakte het boven haar kachel op den schoorsteenmantel, waar het totaal bedorven is.

Na de dood van zijn vader heeft Vincent een tekening gemaakt van dezen voorstellende liggend in de kist."

Verder:

"Op een dag vroeg van de Wakker Vincent met het oog op diens financieele beslommeringen.

"Hoe staat het er eigenlijk mee, betaal je die Baiens zijn verf wel altijd ?"

Vincent antwoordde: "Nu nog wel; maar als ik het niet meer kan, zal ik er geen been in zien het te laten; die vent heeft genoeg aan me verdiend."

Een van Vincent's meest geliefde stellingen is den heer van de Wakker steeds bijgebleven: Stillevens schilderen is het begin van alles.

Als je een stilleven kan schilderen, kan je ook een bosch schilderen"

07 - DIMMEN GESTEL

en herinneringen aan Vincent.

Extract Eindhovens Dagblad oktober 1930.

Vincent van Gogh en eenige persoonlijke herinneringen aan hem, door D. Gestel.

"Behalve bij de genoemde drie amateurs Hermans, Kerssemakers en Van de Wakker, en bij Jan Baijens in de Rechtestraat, bij wien hij zijn verf betrok, kwam Vincent ook nog wel bij andere ingezetenen, o.a. ook bij den goudsmid Driek van Gardinghe en bij van de Sande, organist van de St Catharinakerk.

De schilderkunst werd indertijd slechts beoefend door enkele amateurs in het kleine stadje. Vincent schrijft in zijn brieven dat hij wat conversatie heeft gevonden en daar drie leerlingen heeft.

In de eerste plaats was dat Anton Kerssemakers, in de wandeling steeds Toon Kers genoemd. Nadat zij elkander bij den watermolen van Gennip hadden gevonden is Kerssemakers een trouwe kunstvriend van Vincent geworden.

Zijn leermeester is wel tevreden over zijn vorderingen en schrijft in zijn brieven over een goed stadsgezicht van Eindhoven als fabrieksstad door dezen leerling geschilderd (brief 542 8-12 november 1885).

Het is waar dat het werk van Toon Kers sinds van Gogh in Nuenen was, zeer goede qualiteiten bevatte, die later bij zijn vertrek van den meester, naar mijn mening weer verloren zijn gegaan, toen hij het in 't kleine en pietepouterige ging zoeken.

De tweede leerling was de diletant aquarellist Willem van de Wakker, van beroep telegrafist, maar in werkelijkheid een groot idealist. Geen rasschilder kon zoo enthousiast zijn als hij.

Hoe dikwijls kwam hij niet om mij s'avonds mede te nemen naar de hei om een mooie zonsoudergang te zien.

Wandelden wij niet meermalen, na kantoor-tijd, om vijf uur s' avonds, nog even heen en weer naar Heeze om daar enkele schilders-gasten te ontmoeten en in de maneschijn door dat eeuwenoude sprookjesbosch te wandelen.

Hij was de man voor de mooie kleurtjes en kwam daardoor dikwijls met Vincent in conflict. Als hij hem zijn werk liet zien, meestal een mooie gele avondlucht achter een donker dennenbosch waartegen lichte berkjes zich afteekenden, dan kon Vincent meestal niet anders zeggen dan "Het is niets meer dan een chicje".

Beide leerlingen verkondigden in Eindhoven den roem van Vincents kunst: "De aardap-peleters moet je gaan zien" had Toon Kers mij gezegd en van de Wakker voegde erbij: "Klinkklaar Pruisisch blauw met cadmium geel ,in twee kleuren geschilderd" Nu was dat overdreven.

Pruisisch blauw nemen de meeste schilders wel niet op hun palet maar er was toch een ander kleurengamma in verwerkt,misschien wel drukinkt. De derde leerling was Toon Hermans, een heer op leeftijd.

Hij was goudsmid geweest en nadat hij zijn schaapje op het drooge had gebracht, deed hij de zaken aan kant.

Boven den ingang van zijne woning liet hij de woorden "Rust na Arbeid" beitelen.

Toen is hij aan het schilderen getogen en is hard gaan werken.

Hij bezat een mooie collectie antiek.

Vele mooie oud Hollandsche kasten, in het Rijksmuseum, zijn van hem afkomstig.

Hij was zeer handig en kon zulke meubelen waar ze beschadigd waren, eigenhandig bijwerken.

Zijn collectie schilderijen bestond in hoofdzaak uit die van 't jaar 30

De kleuren of liever het grijze gamma, waarin de schilders van die tijd rond het jaar 1885 schilderden, zooals Mauve, Israels, Maris dat deden, hadden het hart van Hermans gewonnen. Hij noemde die "Moderne kleuren" en oordeelde ze geheel anders dan de stroopachtige toon van schilderijen uit zijne collectie.

Hij zat nog te zeer in de conventie, of zag het misschien niet in zijn eigen werk te kunnen brengen, in elk geval het verdroot hem, deze "moderne kleuren": niet in zijn eigen werk te kunnen brengen.

Hij greep daarom alles aan om die kleuren te kunnen beheersen.

Als er te Eindhoven, uit een of ander oord, een schilder afstapte, dan werd hij spoedig bij Hermans uitgenoodigd en gul en hartelijk ontvangen.

Meermalen gaf hij hem dan 't penseel uit handen en ik herinner mij, toen wij samen een stilleven naar zijn artistieke voorwerpen schilderden, dat hij zijn werk voor mij neerzette en zei: "Zet jij daar nu eens die moderne kleuren op".

Het is te begrijpen dat ook van Gogh bij Hermans werd uitgenoodigd en ik weet dat hij dikwijls bij den ouden heer kwam.

"Het is een vrimd menneke", zei Hermans van hem. "Maar voor zijn werk, daar moet je respect voor hebben" liet hij er dan op volgen.

Maar of meester en leerling over elkander tevreden waren betwijfel ik nog.

Hermans zou vier tafreelen schilderen voor zijn eetkamer.

Vincent ried hem aan copïes te maken naar vier van zijn schilderijen die de jaargetijden konden symboliseren.

Hermans moest ze dan in een langwerpïg formaat schilderen, dat ze pasten in 't fries

van zijne kamer betimmering. Vincent zou hem daarin helpen.

het honorarium bedroeg f 25 plus een retourreisje naar Antwerpen of Amsterdam.

Langentijd heb ik deze copïen bij Hermans in zijn woning gezien.

Hij beklagde zich herhaaldelijk dat Vincent er niet zooveel aan gewerkt had.

Deze copïen zijn door Hermans, bij zijn dood, vermaakt aan zijn huishoudster Netje Tilburgs. Na de dood van Netje zijn ze bij haar zwager gekomen en nu, een half jaar geleden ongeveer, publiek verkocht.

Toon Kers en van de Wakker hadden mij al eens verteld, hoe nauwgezet Vincent de kleurenleer bestudeerde uit de boeken van Delacroix en anderen die de kleuren ook in verband brachten met de muziek.

Er werd mij verteld, dat Vincent hieraan zeer veel gewicht hechtte en daadwerkelijk zich wilde overtuigen, in hoever kleuren en tonen met elkaar in verband staan, en daarom bij van der Sande pianoles ging nemen."

- De organist was Hein van der Zande.

- Rond 1850 was er veel belangstelling en onderzoek naar de verbindingen tussen de zintuigen nu “synesthesia” genaamd.

"Eens liep Vincent ook onze drukkerij binnen en vroeg naar drukinkt.

Later kwam hij er meermalen om en vroeg bij zulk een gelegenheid naar een lithografisch steentje.

Na enigen tijd kwam hij daarmee terug, nadat hij met lithografisch krijt geteekend had met de voorstelling van de aardappeleters.

Nadat mijn broer hem enkele aanwijzingen had gegeven begon hij op de drukkerij er nog eens dapper aan te arbeiden, geheel in strijd met de manier, waarop in steendrukkerijen de litho's worden bewerkt.

Onze lithograaf die hem dit werk zwijgend afneusde, vond zoiets uit den booze en voorspelde een totale mislukking.

Toch viel de afdruk niet tegen en jarenlang is er op onze drukkerij een bewaard gebleven.

Bij gelegenheid van dit bezoek aan onze drukkerij zag Vincent eenig schilderwerk van mij. Ik was toen nog te Amsterdam om mij

voor de akte Middelbaar teekenen te bekwamen. Al mijn academische werk, waaronder Griekse beelden en Romeinse Cesars, ging hij voorbij, maar een schilderstudie van een stilleven, op mijn zestiende gemaakt, trof hem. Hij vond er een belofte in en raadde mijn ouders aan mij van de academie weg te nemen en geen examens te laten doen.

In elk geval moesten ze mij naar Nuenen sturen, zoo gauw ik weer thuis was.

Aan dit verzoek heb ik in den zomer van 1884 voldaan en zoo ging ik met mijn broeder en onzen lithograaf op stap naar Nuenen.

Wij werden door Vincent ontvangen in het atelier, dat hij toen had bij den koster van de R.K. kerk te Nuenen.

Ik zou toen zeker geheel andere indrukken van zijn werk hebben meegenomen als Vincent zelf niet daarbij was geweest..

Nu werd zijn kunst met overtuiging door hem besproken.

Ik was in die dagen nog jong en Vincent was tien jaar ouder dan ik.

Als gevolg van eene schoolse opleiding stond mijn smaak en opvatting lijn recht tegenover de zijne, toch trachtte ik mij in te werken in zijn ideeën.

Het kwam mij voor als ik mijn werk onwillekeurig toetste aan academische studieën, dat hij nog onvolkomen was en sober van koloriet.

Maar bij langdurige beschouwing werd men getroffen door hetgeen er vanuit ging, en dat onbewust tot je doordrong.

Het zou mij toen niet mogelijk zijn geweest er een bepaalde definitie van te geven.

Maar de indruk was er een, zo sterk, dat zij mij niet meer heeft losgelaten. Was het een mystiek sentiment, dat boeide?

Misschien wel dien "ouden Toren op het kerkhof".

En in de "koorenschoven" maar ook die anderen, "de Wevers", "de Ossenkar", "de Sprokkelaars", "De Aardappeleters" droegen mystiek en tragiek in zich.

Er zat veel spannends in de indrukken die ik ontving en ook wel melancholie.

Vincent echter was erbij en kon deze stemming door zijn overtuiging vervagen.

Want hij stond daar voor ons, het korte vierkante kereltje, door de boeren het schildersmenneke genoemd.

Zijn verweerd en gebruind gezicht was omlijnd door een iet of wat rood en stoppelig baardje.

Waarschijnlijk door het schilderen in de zon waren zijn oogen lichtelijk ontstoken.

Was het geen Zondag geweest, dan had hij zeker zijn blauwe kiel aan gehad.

Nu was hij in een korte dikke pijjekker gestoken, zooals schippers die wel dragen.

Terwijl hij over zijn werk sprak, hield hij meestal zijn armen over zijn borst gekruist en wat hij zeide, was voor mij geheel nieuw.

Kon ik eerst alles nog maar matig waardeeren, allengs begonnen die sterk uitgesproken beelden van het Brabantse landleven voor mij te spreken. Om knappe techniek gaf Vincent niet veel.

Ja hij kon het wel waardeeren en was er zelf nog dagelijks mee bezig de zijne te volmaken, maar, als het leven zelf en de beweging

er niet in zat, dan vond hij het altijd minderwaardig.

Een zuivere copie naar de natuur mocht het doel niet zijn, hij zag liever een schilderij dat onder de natuur bleef, maar dan toch een schildering, die wat tot je zeide.

Ook de kleuren moesten meewerken tot wezelijking van de idee en behoefden daarom nu niet juist gecopieerd te zijn naar de natuur.

De natuur gaf wel aan, het gamma waarin men de kleuren moest kiezen.

Bij een herfstlandschap b.v zal het geel domineeren.

Of men schapen schildert of aardappelen, het kleurgamma zal ongeveer hetzelfde zijn.

"Ja[zeide hij nog daarbij, als je een aardappel goed kunt schilderen dan kun je ook wel een schaap schilderen.

Zet de kleuren op je palet die je in het gamma denkt nodig te hebben en dan met 't schilderwerk, wat de kleur betreft, het evenbeeld zijn van je palet".

Ik begon er iets van te begrijpen waarom hij zoveel stillevens maakte met aardappelen en als gevolg van dit bezoek zou ik ook

spoedig ondervinden dat de eigendommelijke kleur van aardappelen en schapen nog niet zoo gemakkelijk te bereiken is.

Deze interessante zomerachtige middag in Nuenen was opmerkelijk snel omgevlogen. Tegen het vallen van den avond leidde Vincent ons nog rond in het dorp.

Wij sloegen het smalle pad in achter het domineeshuis en kwamen al gauw bij den ouden dikke toren met het kleine kerkhof.

Nadat wij nog enkele mooie teekenachtige boerenhoeven hadden gezien, werd het tijd om de voetreis naar Eindhoven weer te aanvaarden.

Het was een prachtige zomeravond en Vincent wandelde met ons tot aan de watermolen van Opwetten.

Hoe sommige eenvoudige gebeurtenissen in het leven, lang kunnen nawerken.

Vooraf dan, wanneer er eene stemming van vriendelijkheid en vrede in wordt opgewekt, heb ik na dit uitstapje ondervonden.

Want nog levendig herinner ik mij nu dat we bij den molen een oogenblik hebben stilge-

staan en onze oogen lieten dwalen over die mooie malsche beemden, waar de Dommel zich glinsterend doorheen slingert, met het geluid van een kleine waterval, als zij zich neerstort over de sluis, zooals bij watermolens gewoonlijk worden aangetroffen.

De vochtige bodem ademde een lichte witte dauw uit, en uit alles kon men voorspellen, dat er weer een mooie warme zomerdag op zou volgen

Bij het afscheid stelde Vincent mij voor spoedig terug te komen en, voortvarend als hij was, moest er dadelijk een afspraak gemaakt worden, dat ik den anderen dag morgen met den eersten trein naar Nuenen zou komen. ik moest mijn gereedschap meebrengen.

Vincent zou mij van het stationnetje afhalen en daarna zouden we samen naar de hei gaan om een studie te schilderen.

Voor dag en dauw was ik den anderen morgen op het Eeneind, zoogenaamd waar de trein mij had gebracht en keek uit over de landerijen, nog maar schaars belicht, of ik mijn nieuwe meester niet zag aankomen.

Op den landweg, voor mij uit, joeg een kudde schapen een zware stofwolk omhoog en daarin ontwaarde ik, behalve de scheper, ook Vincent, met zijn grooten stroehoed op en zwaar beladen met schildersgereedschap. Hij liep op klompen en droeg een boerenkiel. Op den rug torste hij een atelier-ezel, die niet opvouwbaar was en daaronder bengelde aan een riem, zijn schilderskist en beide handen waren belast met vouwstoel en opgespannen doek.

Mijn bagage stak poover daartegen af.

Mijn paneeltje zat in mijn schildersdoos, zoodat ik gedwongen was iets te maken, op klein formaat, wat bij Vincent niet in de smaak viel en al direct eenige ontstemming bij hem veroorzaakte.

Niettemin, wij trokken achter de schapen mede, naar de hei, nog eens een flinke wandeling in de ochtendzon.

De heide was, toen wij aankwamen, prachtig belicht.

De morgennevels trokken op en de zon flikkerde er doorheen.

Ik had dadelijk het plan om een landschap te schilderen en mij te wagen aan het licht, dat mooi over de heide scheerde.

Vincent had voor zich andere plannen.

De scheper zou poseren, met breikous in de hand, en werd zoo op den voorgrond geplaatst. En de schapen kwamen al voedsel zoekend vanzelf op het tweede plan.

Ik zag spoedig Vincent voor zijn ezel zitten, om deze levende modellen met breede trekken op het doek te brengen.

Om de blijde klaterende ochtendstemming, daar was het hem nu niet om te doen. Hij voelde blijkbaar meer voor het psychologische sentiment dat hij de figuur van den schaapherder te midden van zijne schapen, hem deed beleven.

Voor mij was de attractie, het bleeke licht, dat speelde over den rug van een schaap, en trachtte dit effect te bereiken.

Maar Vincent kwam weldra bij mij en vroeg waarom ik de lucht van onder zoo licht maakte.

Die moest toch, dat was een natuurwet, met de aarde ineen vloeien.

En dan die mooie kleurtjes! Wat hadden ze te beteekenen? En hij nam een breeden borstel en ging op mijn doekje lucht en aarde eens flink door elkander veegen.

Maar het kleine bestek hinderde hem verbazend en spoedig zeide hij: "We zullen naar huis gaan, en een nieuw doek voor je opspannen".

Ik herinner me nog onze wandeling naar het dorp, in de Meiwarme zon.

Door het achterpoortje in den tuin, kwamen wij in zijn ouderlijke woning en maakte ik kennis met de familie van Gogh.

Aan de koffietafel viel het mij op, hoe Vincent, wars van alle deftigheid, een sterk sprekend contrast vormde met de overige huisgenoten.

In de mangelkamer gingen wij daarna de doeken opspannen.

Ik kreeg een flinke lap en s' middags, toen de schapen weer naar de hei gebracht werden, gingen wij opnieuw mede.

Op de heide was thans een andere stemming, die van den achtermiddag, en de schapen kwamen prachtig uit, tegen het donkerbruin der heide.

Nadat ik geruime tijd geworsteld had om zeer minutieus de schapen te teekenen, kwam Vincent mij helpen.

Wat ik reeds op het doek gebracht had werd ongedaan gemaakt en met veel verf en breede kwast ging Vincent er in werken, om mij te doen zien, hoe men zoo iets moet aanpakken. Mijn gewetensvolle natuurgelouwenheid en de effectjes waar ik zoo mee dweepte, werden totaal genegeerd.

Met een dikke bruine brei bruine verf ging Vincent de kleur van de hei aanzetten, en daarboven kwam een grijze lucht.

Lucht en grond werden terdege in elkander gewerkt.

De kudde schapen werd gezien als een grijze massa en hij zette die in de bruine heikleur, als een lichte vlek, iets donkerder dan de lucht.

Hij zette de pooten van de schapen in bij wijze van rechtstandige lijntjes

Het gaat tik, tik, tik, met het penseel, voor de aanduiding van de koppen en streep, streep, streep, voor die van den pooten.

Daarna wordt nog bijgewerkt, eene ronding hier of daar aangebracht, of een diepere kracht, of hoogste licht erop gezet

Met een donker silhouet wordt achter de schapen de herder aangegeven, met zijn staf in de hand.

Ik heb eerst veel later deze werkwijze beter begrepen.

Gewend als ik was aan natuurgetrouw te teekenen, kon ik 't toen nog niet appreciëren. Nu weet ik wel, dat de natuur Vincent de inspiratie gaf, maar dat hij uit het hoofd schilderde en dat de uitvoering berustte op vormkennis en fantasie.

Mijn academisch naspeuren van elk lijntje en kleurtje had geen waarde meer en ik ging huiswaarts met eene nog twijfelachtige overtuiging.

Mijn doek nam ik nat en wel mede naar Eindhoven.

Want van Gogh stond erop dat ik dit altijd als voorbeeld van bewerking zou houden.

Het was tegen het vallen van den avond, dat wij onzen terugweg aanvingen.

Even hebben wij nog gepleisterd, bij een cafeeetje aan den weg.

*Er stonden banken en een beugelbaan.
We hebben er onze dorst gelescht.
Vincent zette zijn doek in de vensterbank en,
niet tevreden, begon hij er nog eens aan te
werken, totdat de avond viel. Toen namen
wij afscheid
Een volgende keer dat ik Vincent opnieuw
ontmoette was bij de gelegenheid dat ik met
een van mijn vrienden een schilderstudie heb
gemaakt in de Tongelresche boschjes, toen
nog vol geheimnis en romantiek.
Min vriend was een zeer intelligent
teekenaar, die zich later in de toegepaste
kunst zou bekwamen.
Wij hadden het groote ven genomen. met
mooie moeraskleuren.
Toen wij terugkwamen zat Vincent, bij mij
thuis, op ons te wachten.
Hij wilde het resultaat van ons werk zien en
begon direct zijn kritiek daarover uit te spre-
ken.
Het was te klein van opzet, niet breed ge-
houden, teveel in details afgedwaald.
Hij nam een schetsboekje, begon daarin te
teekenen met breede dikke lijnen en gaf
daarmede de elementaire grondslagen aan,*

*waaruit een landschap moet opgebouwd
worden. Mijn vriend kon deze ongevraagde
inmenging niet best verdragen; het werd
eene gespannen verhouding, en ik begreep
wel, dat ik hem verder niet met Vincent in
aanraking moest brengen.
Maar vele jaren later daarna -Vincent be-
hoorde reeds lang niet meer tot de levenden
en de faam zijner kunst begon pas door te
breken-schreef deze vriend mij: " herinner jij
je nog die schilder uit Nuenen, die ons werk
zo afkamde, Kerel, wat zijn wij toch stom
geweest om hem toen niet te begrijpen.
Wij dachten met een verwaande kwast van
doen te hebben en nu zie ik vandaag op de
tentoonstelling in het Panorama gebouw te
Amsterdam, zijn laatste werk; het lijkt wel
een wereldgebeurtenis.
Als je nog iets van hem hebt, al is het maar
een krabbeltje, stuur het mij dan." Maar ik
bezat ook niets.
Mijn omgang met van Gogh had zeker uit-
gebreider en intiemer kunnen zijn, doch onze
levensopvattingen liepen nogal uit elkander.
Mijn indrukken van het landleven in onze
omgeving waren eerder idyllisch dan drama-*

tisch en de armoede, die overal te vinden is, kwam mij niet in die tragische vorm naar vore als Vincent die vastlegde in zijne doeken. Nu wij hem beter kennen en zijn werk meer doorgronden, nu schrijven wij deze sombere opvattingen toe aan den moeilijken levensgang dien hij reeds had doorgeworsteld."

En:

"Zowel hier als bij de wevers was het min of meer blijmoedige armoede, waaraan elk tragisch element ontbrak,

Dat in het schilderwerk van Vincent dit element wel voorkomt is te begrijpen, als men de synthese van zijn werk kent en weet, dat het hem niet te doen was om een fotografisch gelijkende copie te maken van den Nuenense boer, maar dat hij het begrip armoede en schlaafsen arbeid als het ware symbolisch en fantastisch heeft willen vastleggen in een idee, waarvoor hij de gunstigste typen heeft uitgezocht,"

En:

"Nog enkele herinnering heb ik uit den tijd dat Vincent te Nuenen was.

Van Kerssemakers had ik vernomen, dat Vincent bij hem, voor het raam in 't atelier, 't station van Eindhoven had geschilderd, feitelijk niets anders dan een kolenopslagplaats, zoo zwart als steenkool zijn kon, en daartegen een trieste lucht en dooiende sneeuw.

Ik heb het bij Kerssemakers in der tijd dikwijls gezien, maar welken weg het melancholieke schilderijtje later gevonden heeft is mij niet bekend.

Het was ook Toon Kers, die mij sprak van het gedurfde en in lichte kleuren geschilderde werk, dat Vincent toen nog aan het maken was.

De aquarelist van de Wakker voegde er nog bij, prachtige hutten uit Gerwen zijn het, met pure vermiljoen in de stroodaken

Dit had mijn nieuwsgierigheid geprikkeld en dus schreef ik naar Nuenen, of een bezoek gelegen kwam.

"Mijn atelier staat voor je open, schreef Vincent terug, maar ik heb geen tijd er tegenwoordig te zijn.

Ik ga s' morgens al vroeg naar Gerwen en blijf er den heelen dag". Ik heb toen toen geruimen tijd in zijn atelier doorgebracht.

Rondom een gemakkelijken stoel had hij zijn laatste werk geplaatst, en ook de befaamde hutten, meer realistisch geschilderd, dan ik nog van hem heb gezien.

En vermiljoen-rood in de daken? Ja dat was er, maar het was niet de eenige sterk sprekende kleur.

Een overgang vormde dit werk al reeds tot het lichte dat hij van Frankrijk zou maken. Het was toen reeds in de herfst van 1885 en het atelier was gevuld met eikentakken met bruine bladeren, waarnaar enkele stillevens geschilderd waren, Hiervan trof mij een koperen ketel, waarvoor zo 'n tak achteloos was neergeworpen.

Overigens lag er altijd nog de fameuze hoeveelheid teekeningen en ontelbare vogel-nestjes....."

08 - A. PLASSCHAERT

Brief augustus 1912.

Op verzoek van Albert Plasschaert zou Anton Kerssemakers nog wat wetenswaardigheden schrijven welk hij niet in zijn stukken naar "De Groene Amsterdammer" had gestuurd.

Kerssemakers herinnerde zich later van zijn ontmoetingen met zijn vriend Vincent van Gogh:

"Hij zou vaker naar Eindhoven komen om me te bezoeken op Zondagochtenden en als hij me niet thuis aantrof zou hij naar "de Harmonie" gaan waar we een drukke drinktafel hadden tussen 12 en 2 uur.

Als het gezelschap hem binnen zag komen zeiden ze tegen mij:

Ga maar Toon, daar is je vriend.

Dan natuurlijk verliet ik het gezelschap en ging bij hem zitten, of we gingen samen naar mijn huis."

- Door dit zinnetje ben ik op het spoor gekomen dat Kerssemakers de Koninklijke Harmonie Apollo's Lust bedoelde;

- Het was nauwelijks een paar honderd meter van het huis van Kerssemakers die op de hoek woonde van Langedijk (Vestdijk) en Parallelweg.

In dezelfde brief doet Kerssemakers wat onthullingen welke inzicht geven in het gedrag van Vincent en als zodanig van belang.

Kers vertelde daarbij dat tijdens een bezoek van Anthon van Rappard aan Vincent ze samen bij de apotheek Vrijman (hoek Regtestraat-Vrijstraat) waren en Kers verhaalde dat de beide kunstenaars de oude apotheker vroegen of je Copiava balsem kon verdunnen met terpentijn.

De apotheker geloofde dat ze een venerische ziekte hadden opgelopen en snauwde naar hen:

"hebben jullie niet al genoeg schade aan je karkas aangericht?"

Wat de twee bezoekers erg grappig vonden.

Kerssemakers schreef zelf:

"In mijn memoires in De Amsterdammer, heb ik gesproken over een bijzondere wraak welke Vincent had genomen op de pastoor in Nuenen, maar ik wilde het niet specifiek noemen omdat het niet direct geschikt was voor het gewone publiek, maar ik vertel persoonlijk hopen op Uw discretie.

Toon Kers verhaalde de zoete wraak van Vincent en herinnerde zich dat Vincent in Antwerpen was geweest en uit die havenstad een aardige verrassing had meegenomen, om de Pastoor die hem duchtig tegenwerkte bij het vinden van modellen een hak te zetten.

Hij kwam op een keer van een Antwerpse reis bij mij aan, en zei: "Ik heb wat van mijn reis meegebracht om die lamme kerel in Nuenen ook een plezier te doen".

Ik was natuurlijk erg benieuwd wat dit zou kunnen zijn, en toen liet hij een paar dozijn kapotjes zien; (glance d'amour) die zal ik in Nuenen eens onder de boerenjongens uitdelen, en eens kijken wat dat uitwerkt."

Het laat zien dat de serieuze Vincent ook een andere en kwajongensachtige kant had.

Het zal daar in het brave Nuenen de pastoor wel in verlegenheid hebben gebracht en vast en zeker tumult hebben veroorzaakt.

Dank zij Toon Kers weten we dit nu (de pastoor was Andreas Pauwels).

09 - LOUIS PIERARD

Extract uit het boek "Vincent".

1929

Gedeelte over Anton Kerssemakers:

"Te Eindhoven, de naburige stad, maakt deze (Vincent) kennis met verschillende werklui die uit liefde schilderen en die hij met raadgevingen helpt.

Een van hen, de heer Kerssemakers, heeft in 1912 in de Amsterdammer verteld van een bezoek dat zij tesamen in den herfst van 1885 aan het Rijksmuseum te Amsterdam brachten. Vincent was eerst vertrokken en had met zijn vriend in de wachtkamer van het centraal station afgesproken.

De heer Kerssemakers vond den schilder in een zonderlinge ulster gekleed met zijn onafscheidelijke bontmuts op, bezig schetsen te maken van de schilderachtige buurt aan het stuk Rokin dat thans door den achterkant van de beurs van Berlage wordt afgesloten. Rondom Vincent, stonden reizigers en spoorbeambten in groepjes te discuteeren...

In het museum bleef Vincent langen tijd in gedachten verzonken, als vastgenageld, voor het Joodse bruidje van Rembrandt staan.

"Ik zou graag tien jaar van mijn leven geven" zei hij tegen Kerssemakers, "als ik veertien dagen zonder te bewegen met wat droog brood om te eten voor dit schilderij mocht blijven staan".

De merkwaardigste bijzonderheid die "de leerling" van Van Gogh vertelt en die ons een kijk geeft op het scherpe modernisme van een nog niet geheel ontloken gevoeligheid, is wel dit: Hij vergeleek de schilderkunst altijd met de muziek.

Om een nog juistere opvatting van de waarde en nuances der kleuren te krijgen nam hij pianolessen bij een ouden organist in Eindhoven.

Dit duurde echter niet lang, omdat Vincent tijdens de lessen, steeds de pianotonen met Pruisisch blauw, smaragdgroen, gele oker of cadmium vergeleek.

De goede man meende dat hij met een gek te doen had en schrok zoozeer dat hij het lesgeven staakte.

Het is waarschijnlijk dat Van Gogh te dien tijde Baudelaire niet kende, nog het sonnet Correspondences, noch Les Fleur du Mal, want dit boek wordt in de honderden brieven, welke hij toen reeds aan Theo had geschreven, niet eenmaal genoemd.

Les Parfums, Les couleurss et lres son se repondent.

Het is dit vers van Baudelaire dat Van Gogh, zonder het te weten, voor den verbaasde organist parafraseerde." (alsdus Pierard).

- De bedoelde personen waren allerminst werklui maar prominente inwoners van Eindhoven die ook zeer verdienstelijk schilderden;
- De organist was Hein van der Zande van de Sint Catharinakerk;
- Dirigent van het mannenkoor had een muziekschooltje aan huis in de Volderstraat en gaf o.a. les in het "Waaggebouw" aan de markt waar de Franse-, Latijnse- en Teekenschool gevestigd waren;
- Ik heb een boekje in mijn bezit "Vincent" van Louis Pierard met voorin een naamstempeltje: C.M. Garnier;
- Een "Garnier" was ook getuige deskundige in het Berlijnse "Wacker proces" in 1932 om bewijslast aan te tonen van vervalste van Gogh's.

10 - NALATENSCHAP ANTON KERSSEMAKERS

1

De belangrijkste nalatenschap van Anton Kerssemakers is waarschijnlijk de vriendschap met Vincent van Gogh en wat hij voor ons en de geschiedschrijving bewaarde. En een vollediger en aanvullender culturele erfenis met ons deelde.

Er zijn natuurlijk de beroemde brieven van Vincent aan zijn broer, familieleden en sommige andere vrienden.

Deze werden zorgvuldig bewaard door Theo's weduwe Jo van Gogh-Bongers en door haar samengesteld.

2

Maar daarnaast zijn de geschriften en herinneringen, maar ook werken als documentatie over van Gogh van onschatbare waarde om het leven en werken van Van Gogh beter te leren kennen en te begrijpen, mede dankzij Anton Kerssemakers.

Anton (Toon Kers genoemd) had natuurlijk een geheel andere relatie met Vincent dan zo vele anderen.

Niet als leerling alleen, maar ook een wederzijdse genegenheid en wederzijds respect

Het waren wel absoluut menselijke exponenten die elkaar blijkbaar ook nodig hadden.

Broeders in de kunst waarover ze konden praten en waarover ze hun gedachten deelden.

Een vriend en gesprekspartner voor Vincent was voor hem heel waardevol.

Moeder van Gogh schreef dat Vincent eindelijk conversatie had gevonden wat in Nuenen niet lukte.

3

Voordat hij iemand als vriend accepteerde moest er ook een goede verstandhouding zijn.

Hij kreeg ruzies met Mauve, Anton van Rappard (later bijgelegd), Gauguin. En anderen die zich vriend noemden waren dat slechts voor een zeer beperkte tijd, zoals Emile Bernard in Parijs, postbode Roulin in Arles, dr. Paul Gachet in Auvers.

4

Toon Kers wilde niet alleen leren van Vincent, maar ook de onconventionele geest en wereldlijke ervaringen van Vincent in Parijs en Engeland waren welkom.

De experimenten in de schilderkunst moet Kers met verwondering hebben gade geslagen

Hij maakte de veranderingen van de kunst van Vincent van nabij mee en het was onderdeel van hun gesprekken.
Kers was aanvankelijk sceptisch maar ging het werk steeds meer waarderen.

Ze maakten onafhankelijk van elkaar de lange reis naar Amsterdam waar het Rijksmuseum pas was geopend en bezochten de tentoonstellingen.
Het Rijksmuseum is gebouwd door architect Pierre Cuijpers, die een vriend was van Antoon Hermans in Eindhoven.

Pierre Cuijpers heeft ook de Sint Catharinakerk en het huis van Hermans gebouwd.

5

Samen met Anton Kerssemakers bezochten ze het museum in Antwerpen waar Vincent ook wel eens alleen naar toe ging.

Via Kers weten we dat Vincent daar condooms kocht die hij later uitdeelde aan de jongens in Nuenen. Om pastoor Pauwels te plagen.

Ook toen zullen condooms wel door de katholieke kerk verboden zijn geweest en Kers als katholiek wist dat natuurlijk.

6

Anton Kerssemakers bezocht vaker het atelier van Vincent bij koster Schafrat en zijn vrouw, naast de

Sint Clemenskerk, en moet ook deze goed gekend hebben.

De beschrijving van het atelier door Kers is zeer waardevol te noemen.

Margot Begemann, Vincents geliefde voor enige tijd, kwam daar ook, net zoals moeder van Gogh en Vincents zus Wil, om Vincent te bezoeken.

Om het eenvoudig te zeggen konden die twee intellectueel goed met elkaar van gedachten wisselen en daar waar de halsstarrige Vincent verguisd was en met de nek aangekeken werd accepteerde Kers hem onvoorwaardelijk. Zelfs met de schampere opmerkingen uit de fabrikantenkring of hatelijke kritiek en misschien nog wel binnen zijn eigen familie.

Vincent waarschuwde daar zelfs voor.

Kers moet iets uitzonderlijks in Vincent herkend hebben.

7

Ook Vincent zal de kennissenkring vol aandacht gadeslagen hebben want het waren ook internationale industriëlen van een Eindhoven in opbloei.

Die bedrijvigheid had vele vakmensen aangetrokken en Eindhoven kreeg daardoor een geheel ander karakter.

Vincent liet zijn werk fotograferen door fotograaf Petrus van Bommel om het als visitekaartje te gebruiken. Verloren werken zijn daardoor vereeuwigd.

8

Kers reisde zakelijk naar Parijs en bezocht dan de musea en kwam terug met de verhalen en literatuur over de impressionisten en hun nieuwe richting en kleurgebruik.

Eugene Delacroix prees de complementaire kleurtheorieën aan en vervatte die in een visuele cirkel die van Gogh later zou adopteren en nooit meer zou verlaten en zelfs heilig zou verklaren door ze consequent toe te passen.

Kers vertelde dat er nieuwe tonen werden gebruikt waarbij Vincent schamper opmerkte dat die "Toon" er uit moest.

9

Mogelijk heeft Kers in Parijs ook gehoord over de experimenten sinds 1850 betreffende klank en kleurvergelijkingen waarvan rapporten waren verschenen over de geluid-kleurfrequenties die verband zouden hebben met elkaar zoals Aristoteles en Newton al vermoedden.

De toenmalige literatuur kreeg daarover volle aandacht.

Waarschijnlijk heeft van Gogh met dat idee pianolessen willen nemen, zoals Kers verhaalde.

10

Hein van der Zande was een organist en pianoleraar die iedereen muzikles kon geven. Als het raam van zijn schooltje aan de Volderstraat openstond dan kon je dat in de achtertuin van Toon Kers horen.

We weten ook dat Vincent de kleuren vergeleek met klanken en zei, "dat klinkt te rood, te geel of niet blauw genoeg".

Daarbij declameerde Vincent ook nog eens luidkeels de gedichten (in het Frans) van Beaudelaire, die toen al een bekend dichter, synestheet en opiumgebruiker was.

10

Van der Zande is bang geworden van Vincent en stuurde hem de straat op want hij dacht met een gek te maken hebben.

Toon Kers heeft dat allemaal opgeschreven en daarvoor weten we dat.

Vincent experimenteerde als een alchemist met materialen zoals drukinkten en verf van Jan Baijens, die hij moest mengen met Copiava balsum om inschieten te voorkomen.

Hij gebruikte het rijkelijk waardoor de verf soms van het doek afdroop.

11

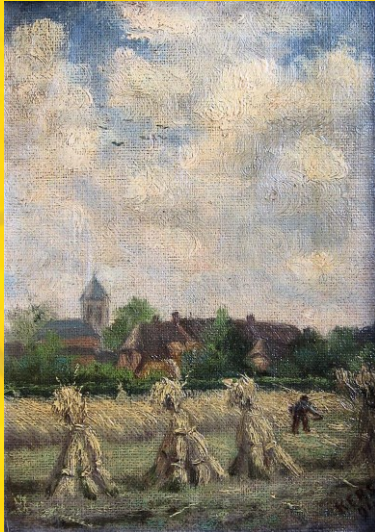
Toen Vincent bij apotheek Vrijman, samen met Anton van Rappard daarover sprak, is de apotheker boos geworden omdat het ook werd gebruikt bij geslachtsziekten.

En zei: "Moet je nu ook nog je karkas vernielen?" Waarover ze smakelijk hebben gelachen aldus Kers.

12

Naast de werken van Vincent, zoals "de Kolenopslag" naast het station Eindhoven (lesplankje) tegenover het huis van Toon Kers, geschilderd vanuit het atelier en het schilderij "Herfstlandschap" welk

hij van Vincent cadeau kreeg voor zijn vertrek naar Antwerpen en nu te bewonderen is. Kers schilderde zelfs een kleinere kopie daarvan.

13
Kers kreeg ook een van de kopieën van de aardappel-eter litho die Vincent gemaakt had en die gedrukt is bij de Firma Gestel. Deze is helaas verloren gegaan wegens de slechte papierkwaliteit.

14
Vincent moet wel groot vertrouwen gehad hebben in zijn vriend om hem les te blijven geven en met hem de stillevenen aan huis te schilderen. Ze zullen elkaars gezelschap zeker wel op prijs gesteld hebben.

15

Opmerkelijk voorbeeld is dat Vincent het schilderij van "de Aardappeleters" bij Kers in bewaring gaf voor enkele dagen. En nadat hij het ter plekke nog wat bijgewerkt had, omdat hij bang was het te verprutsen als hij het weer mee zou nemen. Toon heeft het dus allemaal met zijn eigen ogen zien ontstaan. Wat een voorrecht.

16
Samen schilderden ze dagen en soms weken bij Kers aan huis. Mogelijk verbleef hij dan 's nachts bij familie van den Broek in het Korenstraatje; Janske was een beetje op haar "schildersmenneke". Blijkbaar heeft hij haar een aquarel van de Genneper Watermolen cadeau gedaan. Het werk is nogal beschadigd doordat ze het achter de kachel had opgeprikt. Hij schijnt daar ook de koffie voor zijn Nuenense modellen gekocht te hebben.

17
Als Vincent en Kers samen schilderden, namen ze eenvoudige onderwerpen voor de stillevenen.

Deze getuigen van gebruiksvoorwerpen die dicht bij de hand waren, zoals Keulse pot, klompen, kruiken, kommetjes, glaswerk, pijp en tabak.

18
Op zondagen bezocht Vincent Eindhoven en ging naar de uitspanning "Apollo's Lust" aan de Vestdijk om Toon te ontmoeten, die daar een fabrikantentafel had.
De leden zeiden dan: "Toon, daar komt je vriend".
Of ze gingen samen naar het huis van Kerssemakers.

19
Toons' verhalen in de Groene Amsterdammer laten in elk geval meer zien over een andere Vincent dan we alleen uit de brieven kunnen lezen.

20
Ook de verhelderende correspondentie van Kers met Albert Plasschaert van 27 augustus 1912 en de beschrijving en tekening naar Johan Briede van 26 juni 1914 van het atelier bij Schafrat in Nuenen zijn uiterst waardevol en uniek.
Vincent deelde ook zijn boeken en gravures met Kers, vooral als hij ze dubbel had.

21
Hij adviseerde o.a. het gebruik van een zogenaamd perspectiefraam en heeft er eentje naar zijn voorbeeld te laten maken.

22
Kers kocht ook doek bij Baaijens voor Vincent van meer dan een meter als deze zonder materiaal zat.

23
Met de beschrijvingen van Toon Kers weten we ook dat Sien (Gordina) de Groot zijn Dolcinea was en

haar vaak vereeuwigde in vele portretten en prominent op "de Aardappeleters" aanwezig is. Vooral op een portret kijkt ze liefdevol naar de kunstenaar of is in elk geval als zodanig afgebeeld.

24

Heeft Sien een en ander opgebiecht aan de plaatselijke pastoor of kapelaan? In elk geval was er een oproep dat de mensen zich niet met Vincent mochten inlaten. Het biechtgeheim moest natuurlijk gerespecteerd worden.

Pas veel later zou Vincent navraag doen Stiens' kind was blijven leven en of ze met haar neef getrouwd was.

Zelf ontkende hij dat hij de vader was en dat van de meid zelf had gehoord.

Het blijft een raadsel, maar ook dat Vincent verzweg dat Sien in verwachting was vanaf februari toen hij haar tekende en schilderde, terwijl dat toch minstens aan broer Theo gezegd had kunnen worden.

Vooral op tekeningen zien we de forse heupen. Ook door Kers is het niet vernoemd of het is door hem stilgezwegen.

25

Kers bracht Vincent in contact met de notabelen van Eindhoven en andere stadgenoten zoals H. v.d. Zande, Joseph van der Harten, Driekse van Gardingen, Piet Bockholts en Vereniging de Bouwkundige Vakken met Jan Baaijens als penningmeester.

Een belangrijk aspect was dat Vincent tegelijkertijd kennis had met mensen die in elk geval ook de cultuur van Eindhoven hoog in het vaandel hadden staan. Waarvan Antoon Hermans een goed voorbeeld was.

Deze Vereniging de Bouwkundige Vakken organiseerde muziek- en toneeluitvoeringen, financierden optochten en kunsttentoonstellingen. Er waren ook altijd prijzen te winnen voor de vakgebieden.

26

Van Gogh gaf een werk, "Herfstlandschap", aan Kers cadeau en deze vond het "verdomd goed" en Vincent ontving als souvenir een werkje van Kers.

Ook dat zou later overgeschilderd kunnen zijn als van Gogh om materiaal verlegen zat.

De verblijfplaats is nooit bekend geworden (of wordt t.z.t. nog met röntgenopnames gevonden onder een van Gogh?).

Anton Kerssemakers signeerde altijd met AK en meestal met rode verf.

Vincent had als een Don Quichotte een voorliefde voor molens en watermolens en heeft deze op topografische plaatsen geschilderd.

Er moeten er meer geweest zijn volgens de beschrijvingen van Toon Kers, maar ook daarvan zijn geen voorbeelden teruggevonden.

Alleen van de windmolen in Lieshout is er eentje gevonden als onderschildering.

27

De 5-brieven en briefkaart van Van Gogh aan Kers zijn ondertussen helemaal bekend en aan het erfgoed toegevoegd.

28

Ondertussen zijn via de galerie Keskart een viertal schilderijen uit de provenance van Anton Kerssemakers naar voren gekomen die met een inboedel uit het huis van Kerssemakers, door zoon Walter, terecht zijn gekomen bij de familie Keunen.

Dit is beschreven door Hans Matheeuwsen van Glossy Magazine Frits (eerste nummer van jaargang 2015) waar we de familie Klaas en Sophie Elzinga van Kooijk in Elahuizen bezochten en de werken mochten aanschouwen, evenals een schilderij van Anton Kerssemakers van een watermolen.

De vier werken hebben hetzelfde materiaalgebruik als de doeken van Kers die dat kocht bij Jan Baijens in de Rechtestraat.

Het zijn paneeltjes met de kenmerken van de punaises waarmee het is opgeprikt op een plaatje triplex.

De meeste pigmenten komen ook overeen.

De zus van Walter, Cato, was aangetrouwd met Jules Keunen.

Walter moest zijn bedrijf, welk hij samen had met Keunen, van de hand doen

De vier werken zijn bij de ontruiming daarbij ontdekt.

De vraag blijft natuurlijk hoe de vermeende, aan van Gogh toegekende, werken daar terecht zijn gekomen.

Vincent verbleef regelmatig bij Toon Kers aan huis en zal niet alle dagen zijn spullen hebben meegenomen maar in het atelier van Kers bewaard hebben.

De vier werken waarvan de korenoogst eigenlijk al in vele tekeningen uit de Nuenese tijd voorkomt hebben treffende gelijkenissen, inclusief maaiers en koren bindsters.

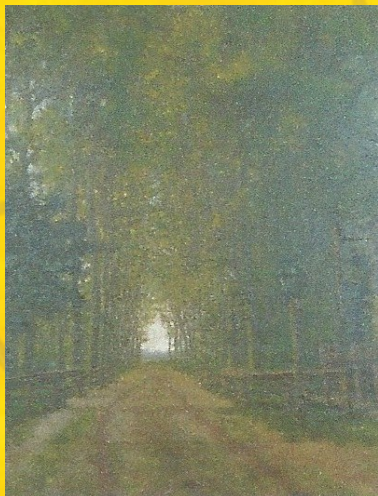
Van Gogh zelf schreef aan zijn broer Theo in brief no. 421:

"Ik heb sedert Uw vertrek nog een schilderijtje gemaakt zo groot als de knollenpluksters in de sneeuw, van de korenoogst. Een maaier en een vrouw die opbindt."

Een aantal van de locaties van de andere schilderijtjes zijn ook min of meer te herleiden naar Nuenen.

29

Jan Hulker concludeerde dat dit werk helaas is verloren gegaan.

30

Kers maakte zelf ook veel landschappen en vergezelde Vincent op vele schilders tochten in de omgeving.

Sommige werken, waarvan er eentje gemaakt kan zijn in de Beekstraat te Nuenen, heeft grote overeenkomst. Alleen liet

Kers waarschijnlijk een paar bomen weg of heeft Vincent er juist voor de compositie toegevoegd.

Ze gingen voor die schilders tochten naar de Genneper Watermolen in de achtertuin van Rapelenburg waar de vader van Kers in het bezit was van een linnenfabriek.

Vincent schilderde deze watermolen minstens 4x.

De molen is vaak door Kers zelf ook geschilderd.

31

Na het bekend worden van Van Gogh als kunstenaar zijn velen op zoek gegaan naar werken uit die tijd.

Het kan zijn dat Kers ze daarom heeft verstoep, anders was het naar de oorspronkelijke erven gegaan. Heleen Kroller Möller was ook naarstig op zoek om kunst aan te kopen.

Dan is er natuurlijk de opkoper Schrauwen uit Breda en Mouwen die nog naar werk zochten en vaak met succes.

Benno Stokvis deed nasporingen in deze contreien en ging her en der ook op zoek naar verloren werken.

Deze kunnen bij Kers achtergebleven zijn omdat Vincent had gezegd tijdelijk naar Antwerpen te gaan.

Uiteindelijk heeft Kers ze verborgen, om niet wegens een diefstal aangekeken te worden?

Familie Elzinga heeft veel onderzoek laten doen naar de provenance en onderbouwing met technologisch onderzoek van het R.K.D, SKRA en ICN en heeft röntgenfoto's laten maken.

Sommige werken hebben meerdere onderschilderingen.

Ze worden echter niet erkend.

Het zijn gegarandeerd geen Kers werken, dat is vast te stellen.

Trouwens ook niet gesigneerd en Vincent deed dat ook nauwelijks.

32

Bij Kerssemakers' families en aangetrouwde nazaten zijn nog vele werken in bezit.

Deze zijn bewaard gebleven in de families, in bruikleen gegeven of verkocht.

33

Het is uiteindelijk een groot oeuvre geworden.

Toon Kers zou Vincents' lessen makkelijk vergeten en terugvallen op zijn oude en zoetere stijl.

34

Anton Kerssemakers zou als kunstenaar exposeren bij Eef Stoot, bijna zijn buurman, in 1893 op het stationsplein in Eindhoven.

Antoon zal Vincent wel niet hebben opgezocht in Antwerpen of Parijs.

Waarschijnlijk heeft de geboorte van zijn jongste zoon Godefridus de aandacht opgeëist en zeker het overlijden van zijn vrouw.

Hij is dus al die tijd weduwnaar gebleven en heeft zijn kroost zien opgroeien en volwassen zien worden.

Uiteindelijk is het een grote familie geworden met vele aangetrouwden en kleinkinderen waarvan velen nog werken in bezit hebben.

Kers zal natuurlijk het latere beroemd worden van zijn vriend vast en zeker hebben gevolgd.

Zijn zoon Walter heeft zijn garage bij het huis van Kers in 1931 moeten verkopen aan zijn zwager en compagnon Keunen (er waren twee huwelijksverbintenissen tussen de Keunen's en Kerssemakers'),

inclusief de inboedel waar de schilderijen en gereedschappen toen gevonden zijn.

34

Toon Kerssemakers was uiteindelijk in 1924 overleden en bijgezet in het graf van zijn vrouw (al in 1888 overleden) op het Sint Catharinakerkhof te Eindhoven.

Het graf is al die tijd in ere gehouden en beiden zijn nu op de begraafplaats in gezelschap van o.a. dokter Karel van de Loo (overleden 1898), Jan Baaijens (overleden 1914), Antoon Hermans en Piet Bockholtz.

Hij is daarmee in goed gezelschap van de mensen die Vincent ook "daadwerkelijk" echt gekend hebben.

Dimmen Gestel als niet-katholiek ligt begraven op de Gemeentelijke Begraafplaats Woensel de Oude Toren te Eindhoven, welke toren hij overigens ook vereeuwigde.

Zie hoofdstuk 30 voor de genoemde (en gevonden) graven.

TER VAN DEN BRAKEN CENTRUM
TURFVEN 12 STERKSEL NB

ANTON KERSSEMAKERS (1846-1924)
LEERLING VAN:
VINCENT VAN GOGH (1853-1890)

van 10 dec. '88 t/m 22 jan. '89 open: za. en zo. 2-5 uur

druk: drukkerij van stighout bv - helmmond

11 - BIOGRAFIE ANTON KERSSEMAKERS

12 - CHRONOLOGIE 1883-1885

Vincent van Gogh in de periode december 1883-november 1885.

1883

Brief 409 aan Theo 6 december:

- *5 december: Vincent van Gogh arriveert te Nuenen via station Eindhoven.*
- *Hij is dan net 30 jaar.*
- *Trekt in bij zijn ouders op de pastorie in Nuenen Berg.*

Brief 416 aan Theo 21 december:

- *Krijgt mangelkamer achter pastorie als atelier, op 26 december geïnstalleerd;*
- *Interieur word opgeflikt met banken, kachel, etc.*

1884

Brief 423 aan Theo 17 Januari:

- *Moeder breekt heup.*
- *Dr. K. v.d. Loo, Willemstraat te Eindhoven, behandelt haar en komt steeds met rijtuig.*
- *Vincent wil naar Antwerpen werk gaan verkopen en adressen zoeken.*

Brief 426 aan Anthon van Rappard 20 januari:

- *Vader wil geen dokter uit het dorp (was dr. H. de Mol uit Lieshout). Er komt er een uit Eindhoven, telkens met rijtuig.*
 - *Dit was Dr. K. v.d. Loo en woonde in de Willemstraat.*

Brief 438 aan Theo 19 maart:

- *"Schilderen kost geld en waar ik op verf moet wachten."*
 - *Baijens " wreef " ook verf voor Vincent.*

Brief 440 aan Theo 20 Maart:

- *Bezoekt Son en Breugel.*
- *Plan om naar Antwerpen te gaan.*
- *Beschrijft zijn atelier mangelkamer op het riool.*
- *Overweegt een ander atelier.*

Brief 441 aan Anton van Rappard 21-28 maart:

- *Stuurt tekeningen van Slootje, Mastboomen in het Ven, Rietdaken.*
- *Vincent zou met Dimmen Gestel door Tongelre zwerven.*

- *Zie herinneringen Dimmen in Eindhovens Dagblad.*

Brief 446 aan Theo 12-15 mei:

- *Atelier gehuurd bij koster Schafrat, Heiend 540 Nuenen*
- *Twee kamers ,een grootte en een kleine en suite.*
 - *Blijft thuis eten.*

Brief 447 aan Theo 28 mei:

- *Schilderde de hut van de aardappeleters.*

Brief 448 aan Anthon van Rappard:

- *Schilderde de Collse Watermolen.*
- *Gebruikte ook het giftige chromium geel.*
- *Vincent: "Ik heb wel eens gedacht dat mensen als ze over kleur spreken eigenlijk toon bedoelen.*

Brief 453 aan Theo 4 augustus:

- *Vincent krijgt opdracht van Antoon Hermans voor 6 panelen in eetzaal. Gereed in september.*

Brief 454 aan Anton van Rappard augustus-september:

- *Zag ik een huis te Eindhoven dat hoort van een gewezen goudsmid die nu rijk is.*
- *Geschilderde schetsen van 150x 60 cm;*
 - *Hermans woonde aan de Keizersgracht.*

Brief 456 aan Theo 16 september:

- *Zelfmoord vergiftigingspoging met strychnine door Margot Begemann in bijzijn van Vincent in het veld.*
- *Liet haar braken en ging direct naar Dr. K v.d. Loo te Eindhoven voor tegengif.*

Brief 458 aan Theo 21 september :

- *6 doeken voor Hermans.*

Brief 459 21 september:

- *"Toevallig met eenige anderen hier uit het dorp naar Utrecht geweest."*

Brief 462 aan Anton van Rappard 30 september:

- *Ontmoeten op station Eindhoven.*

Brief 463 aan Theo 9 oktober:

- *"12 Photographien laten maken van werken met Brabantse voorstellingen".*
- *O.a. voor visite kaartjes maar ook in groot formaat.*
- *Bij P. v. Bommel, fotograaf in de Nieuwstraat.*
- *Bezoek aan Hermans om de panelen te bezichtigen.*
- *Facturen voor materiaal voor werk voor Hermans fl. 25,-, direct te betalen.*
 - *Waarschijnlijk bij Baijens (Vincent mocht later de doeken houden).*

Brief 465 aan Theo 9 oktober:

- *"Laat fotografien maken bij P. v. Bommel, Nieuwstraat Eindhoven.*

Brief 467 aan Theo 25 oktober:

- *"Stuurde eerder grotere foto's".*
- *"Ik stuur ze omdat ik wil dat - als het eens voorkomt - ge iets van me kunt laten zien".*

Brief 468 aan Theo 2 november:

- *"Ik heb een overjas nodig gehad juist omdat ik mijn kleren meer soigneur dan vroeger."*

- *Volgens v.d. Wakker kocht van Gogh kleding bij zijn kostheer / kleermaker Stultiens in de Rozemarijnstraat. O.a. Een paars corduroy kostuum (voor 35 gulden) met geel/oranje stippen wat onverkoopbaar materiaal was gebleken.*

Brief 469 aan Theo 14 november:

- *Schilderde Gennep Watermolen met Kerssemakers en geeft les "aan 3 lui die schilderen willen leren".*
 - *Kerssemakers, v.d. Wakker, Hermans.*
- *Van Gogh gaf tekening van watermolen aan Janske v.d. Broek in het Korenstraatj , in ruil voor koffie en tabak.*
- *Ze noemde hem "mijn gekke schildersmenneke".*
- *Zus Door deed de huishouding en zou later vroedvrouw worden.*
- *Janus v.d. Broek (broer van Janske) zou later, toen hij de tabakswinkel overnam, professor Snuif genoemd worden. Werkte o.a. bij Jantje Baijens die de schildersmaterialen leverde en was mogelijk ook voerman op de*

rijtuigen van Van Gend en Loos (naast Baijens). Hij zou ook met van Gogh geschilderd hebben.

- *Van Gend en Loos vervoerde personen en goederen sinds 1809. O.a. vanuit Antwerpen.*

Brief 470 aan Theo:

- *Nieuwe kennis (Kerssemakers) en looier van 40 jaar.*
- *Bezoekt Vincent in Nuenen en betaalde met tubes verf.*

Brief 471 aan Theo 24 november:

- *"Een week dag in dag uit geschilderd bij die lui in Eindhoven (minstens 9 stillevenen)".*
 - *Kerssemakers, Hermans, vd Wakker.*
- *"De leerlooier doet buitengewoon zijn best".*
- *Antiquiteiten van Hermans voor stillevenen te gebruiken.*
- *Aquarel van Genneper Watermolen.*

Brief 473 aan Theo 6 December

- *Bedankt voor St.Nikolaas cadeautjes uit Parijs.*
 - *Vincent zou vaak op zondagen naar Eindhoven komen om "Toon Kers" te be-*

zoeken en als hij hem niet thuis trof zou hij naar de Harmonie gaan waar een drukke drinktafel was tussen 12 en 2 uur. Bij "Apollo's Lust" aan de Vestdijk, waar ook de Koninklijke Harmonie gehuisvest was en voorstellingen gaf.

Als het gezelschap hem zag binnenkomen zeiden ze tegen mij "Ga jij Toon, daar is je vriend."

Anton Kerssemakers was bestuurslid van de Harmonie.

De leden van Verenigde de Bouwkundige vakken (J.J. Baijens was de penningmeester) kwamen daar ook bijeen en zo maakte van Gogh ook kennis met het belangrijke netwerk van Toon Kers.

- *Vanuit het Atelier van Toon schilderde Vincent de kolenopslag van het Eindhovens station.*

1885.

Brief 478 aan Anton Kerssemakers tussen 1-8 januari:

- *Vincent wil 3 dagen stillevens schilderen bij hem en geeft advies aan Kerssemakers over zijn werk "Keulsche pot met augurken".*
- *Materiaal via Baijens, Regtestraat Eindhoven (voor groot doek).*

Brief 486/487/488 (telegrammen) aan Theo 27 maart:

- *Overlijden van Dominee Theodoor van Gogh door hartstilstand.*
- *Begrafenis 30 maart op verjaardag Vincent.*

Brief 490 aan Theo 6 april:

- *Rekeningen verf, doek, penselen.*
- *Gaat bij Schafrat wonen en laat kast timmeren.*

Brief 491 aan Anton Kerssemakers 9 april:

- *Briefkaart en tekening betreffende afspraak op Zaterdag.*

Brief 493 aan Theo 13 april:

- *Heeft een litho gemaakt op lithografisch steentje van de Aardappeleters en laat het 30 x drukken bij drukkerij Gestel Vestdijk.*
- *Assistentie van Dirk Gestel en Verlaan.*
- *Kerssemakers, v.d. Wakker en Gestel zouden ook een exemplaar gekregen hebben.*

Brief 494 aan Theo

- *Maakte wandeling van uren (met Anton Kerssemakers).*
 - *O.a. Lieshout en oude molen.*

Brief 495 aan Theo 21 april:

- *Betreffende Anton Kerssemakers, heeft een bepaald knappe realistisch opstaande studie portret van oude vrouwenkop en Vincent heeft er bewondering voor.*

Brief 497 aan Theo 30 april:

- *Heeft de "Aardappeleters" bij Kerssemakers in bewaring gegeven omdat hij bang was het te bederven. En daardoor in huidige staat.*
- *Zou het bij Kerssemakers thuis afwerken en ophalen met eiwit (is vernis).*
- *Kerssemakers schilderde ook naar model.*

Brief 501 aan Theo 6 mei:

- *Heeft pas op 5 Mei "de Aardappeleters" naar Theo verzonden; het was nog niet geheel droog en was bang het voortijdig te beschadigen.*

Brief 502 aan Theo 22 mei:

- *Wil met Kerssemakers naar Antwerpen voor museum bezoek.*

Brief 511 aan Anton Kerssemakers 3 juli:

- *Nodigde Kerssemakers uit met v.d. Wakker naar atelier te komen en laat ook weten dat J. v.d. Harten welkom is om naar vogelnesten te komen kijken.*
 - *v.d. Harten prepareerde dieren.*
- *Was directeur bij Brouwerij de Haes in de Vrijstraat, bevriend met Hermans, en exploiteerde de uitspanning Concordia op de markt.*

Brief 515 aan Theo 14 juli:

- *Schilderde hutten van Rouwboerke (Raauwe Velden) en "de Heksenkop" te Coll (Tongelre).*

Brief 516 aan Anthon van Rappard 15 juli:

- *Betreffende contact met Wenckebach.*

Brief 518 aan Anton Kerssemakers 16 juli:

- *Dankt Kerssemakers voor contact met Wenckebach.*
- *Geeft toelichting en beschrijving perspectiefraam met aanbod om het model te lenen als voorbeeld.*
- *Van Gogh liet Theo tijdens bezoek aan Eindhoven de werken van Kerssemakers zien.*

Brief 527 aan Theo 17 augustus:

- *Betreffende schulden aan verfleverancier (o.a. Baijens).*

Brief 531 aan Theo 2 september:

- *Problemen met pastoor Andreas Pauwels en kapelaan W. Beekmans, dat Vincent zich niet mocht inlaten met mensen beneden zijn stand.*
- *Er moest een meid in de kraam (een ongehuwde).*
- *Vincent werd er op aangekeken maar van de meid zelf wist hij dat de vader haar neef was.*

- Zie ook herinneringen Benno Stokvis.
- Vincent schilderde en tekende vaak Sien voor en na de studies voor o.a. "de Aardapelelers" en volgens Anton Kerssemakers was ze zijn Dolcinea.
- Sien is ongeveer in februari in verwachting geraakt.

Brief 532 aan Theo 25-29 september:

- Vincent liet verf komen van Schoenfeld in Dusseldorf van een paar kleuren die hij hier niet goed krijgen kon.
 - Volgens Anton Kerssemakers in zijn brief aan Johan Briedee (23-06-1914), liet Vincent ook een duur schilderskistje komen welke aanschaf een grote uitgave betekende. Vincent schrijft daar niet over naar Theo. Het palet uit het kistje staat later nog op verschillende zelfportretten.
 - Dr. Annette Kleine , firma Schonfeld (nu Lukas) stuurde me een catalogus van verf, pigmenten en schilderskist-

jes uit hun programma uit een archief wat praktisch vernield was tijdens de bombardementen op Düsseldorf in de 2e Wereldoorlog.

Brief 533 aan Theo 4 oktober:

- Bezoek aan Rijksmuseum in Amsterdam met Anton Kerssemakers gepland .

Brief 534 aan Theo 10 oktober:

- Verzoekt Theo om 1^e deel van Musee de la Haye & d' Amsterdam te sturen voor Anton Kerssemakers omdat het in Amsterdam was uitverkocht.
 - Beschreven door Anton Kerssemakers in zijn herinneringen in de Groene Amsterdammer, 14 en 21 april 1912.
- Samenkomen in de wachtkamer van het centraal station.
 - Vincent zou ook eerder nog in zijn eentje Antwerpen bezocht hebben en "condomen" hebben meegebracht en uitgedeeld aan de jongens in Nuenen om de pastoor te plagen.

Brief 535 aan Theo 13 oktober:

- *Stuurt kist (V4) naar Parijs met o.a. verschillende (Eindhovense) stillevens (later in de nalatenschap van de familie).*

Brief 536 aan Theo. 3 of 4 november:

- *"Wat de kleurwetten van Delacroix eerst regelde in hun volheid en verband klaar aan den dag bragt ten gerieve van het algemeen - als Newton - en Stephenson den stoom - dat die kleurwetten een licht zijn is bepaald zeker."*

Brief 539 aan Theo 7 november:

- *Heeft Anton Kerssemakers het schilderij cadeau gedaan met de knoteiken, "Herfstlandschap" waar hij drie dagen op gesjouwd had.*
- *Kerssemakers vond "het ding verdomd goed" " en het paste ook bij zijn "Sjieke" kamer met grijs behang en zwarte meubelen met goud".*
- *En over Anton Kerssemakers: "Hij kijkt leuker dan menig ander van karakter, niet den eerste den beste. Hij heeft iets breedts en loyaals".*

- *Vincent beschrijft voor Theo de Genneper Watermolen door Kerssemakers en vind het een goede impressie en gevoeld goed.*
- *Anton Kerssemakers heeft "een helderen denkende kop" volgens Vincent.*
- *Deze had ook verteld dat hij eigenlijk was voorbestemd om geestelijke te worden echter dit vierkant heeft geweigerd.*
- *Vincent heeft een doekje van Anton Kerssemakers als geschenk gekregen.*

Brief 541 aan Theo 14 November.

- *Wil Nuenen verlaten voor enige tijd i.v.m. problemen met de kerk en modellen en naar Antwerpen gaan.*
- *Hij heeft zes adressen van kunsthandelaars.*
- *Wilde naar dr. K. v.d. Loo gaan i.v.m. gezondheid van zijn moeder. Hij heeft absoluut geraden wat er te raden valt.*
- *V.d. Loo is fameus secuur en Zola-achtig koel en leuk.*

Brief 542 aan Theo 17 november:

- *"Ik heb pas gelezen een paar boeken op de manier van "de souvenirs van Gigoux" die*

- mijn vriend (Kerssemakers) in Eindhoven had laten komen.*
- *"Van de verf die ik hier goed kan laten wrijven neem ik een voorraad mede".*
 - *"Ik neem minstens een 40-tal raampjes mede en teekengerei en papier".*
 - *Hij zou Baijens later betalen vanuit Antwerpen.*
 - *Vincent zegt een andere methode te hebben voor zijn leerlingen dan de "tekenmeesters" van die tijd en heeft op zijn kennissen daar proeven mee genomen die hij zou durven herhalen.*

Brief 544 aan Theo 26 november:

- *Gearriveerd in Antwerpen. Rue de Images 194.*

Brief 545 aan Theo 28 november:

- *Ik heb mijn goed en gereedschap opgehaald via het douane kantoor van Antwerpen.*

Brief 546 aan Theo 6 December.

- *"Ik heb heden mijn voorraad verf die ze me uit Eindhoven nastuurden gekregen en betaald, over 50 Frs".*

DEEL 2

Stadgenoten ten tijde van Vincent van Gogh in de regio Eindhoven.

13 - JAN BAIJENS

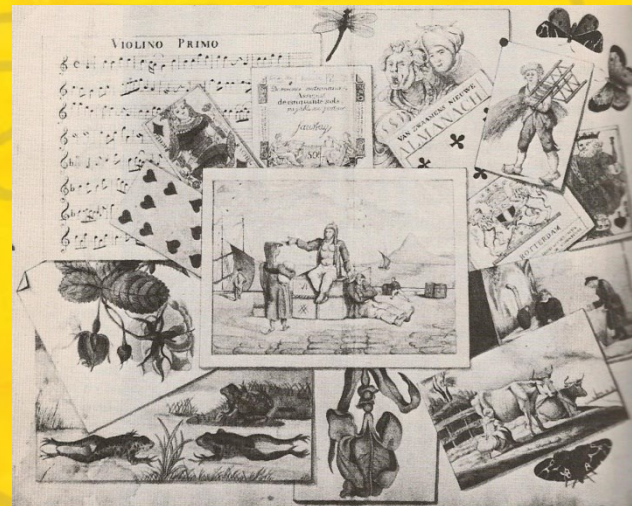
In veel boeken en publicaties is Jan Baijens uit de Rechtestraat in Eindhoven vernoemd als leverancier van schilders benodigdheden en in verband met Vincents problemen om zijn rekeningen te vereffenen.

Weinig tot geen aandacht is gegeven aan de relatie die er geweest moet zijn tussen Vincent en Jantje Baijens en zijn jonge gezin met 2 kinderen (Wilhelmina 1876 en Anna 1881), een jongetje Johannes 1879 is al na 5 maanden overleden).

Uit de geschiedenis blijkt dat er veel meer geweest moet zijn dan alleen de zakelijke verhouding. En niet alleen met Jan Baijens maar ook met de rest van zijn hechte en kunstzinnige familie die in Eindhoven schildersbedrijven had, familiebanden in Antwerpen maar ook de Baijens familie die deel uitmaakte van het culturele, sociale en ondernemersleven in Eindhoven.

Jan Baijens (Johannes Josephus, 26 september 1838) woonde als kind aan de Rechtestraat in een gezin van 15 personen waarvan er 4 op jeugdige leeftijd zouden overlijden.

Vader Jan Louis (12 maart 1795) kwam als huisschilder uit Hilvarenbeek en zou Wilhelmina Olifiers huwen. Hij was een verdienstelijk amateur- en decorschilder (zie prent van de boerenbedrieger 1843).

Neef Theodorus Hubertus Baijens vertrekt op 24 november 1856 naar Antwerpen en was ingeschreven op Augustijnenstraat 33 maar verhuist en uiteindelijk kwam de familie terecht (18 augustus 1857) op de Vlasmarkt 15 en verhuisde op 5 juli 1859 naar Vlasmarkt 21.

Prachtige historisch panden in het verlengde van de Wolstraat.

Theo en zijn vrouw Paula kiezen pand Wolstraat 38 op 26 juli 1863.

Waarschijnlijk is Theo zwaar ziek en overlijdt op 1 mei 1864, slechts 36 jaar oud (zijn vrouw Paula is dan 49 jaar).

Hun zoontje Anthonius overlijdt twee maanden van te voren op 26 maart 1863.

Het gezin Louis (Ludovicus) B. Baijens-van Hoof nam op 05 mei 1858 zijn intrek bij Theo en op 22 mei verhuist Louis alweer, met familie maar zonder oma Clephas, naar de Sint Janskaai 25.

Oma Baijens-Clephas en dochter Engelina woonden in 1858 op de Vlasmarkt 15; vertrokken, om zeer spoedig daar weer terug te keren en zouden zeventien jaar in Antwerpen wonen alvorens naar Eindhoven terug te gaan.

Daar zouden zij nog zeven jaar wonen. Engelina zou hier op 51 jarige leeftijd nog trouwen met Johannes Latour.

Johannes (Jantje) Baijens ging op 8 mei 1860 naar Antwerpen. Ging hij daar naartoe als jonge man om het vak te leren of moest hij de zaken waarnemen voor de zieke en later overleden neef Theo? In elk geval is er een jarenlange verbintenis met familieleden die een hechte band hadden en zelfs bij elkaar gingen inwonen of bij elkaar in de buurt bleven wonen.

Natuurlijk kenden ze dan ook verfleveranciers en huisschilders in Antwerpen en waren mogelijk ook bekend met de galerieën omdat de gehele familie kunstminnend was of de kunst beoefende.

Johannes komt op 18 juli 1870 terug in Woensel, gaat op 12 januari 1871 naar Stratum en is daarna gevestigd in de Rechtestraat te Eindhoven. Hier zou Vincent van Gogh later zijn schilders behoeftigheden verkrijgen.

Jan Baijens leverde niet alleen de materialen maar bracht Vincent ook in contact met de Eindhovense

creatieve- en ondernemers gemeenschap en stuurde ook mensen naar hem toe.

De meest bekenden daarvan zijn de leerlingen Anton Kerssemakers, Antoon Hermans, Willem van de Wakker en Dimmen Gestel. Maar ook Joseph van der Harten, schilders knecht Janus van de Broek uit het Korenstraatje en Hein van der Zanden, de organist van de Sint Catharinakerk en muzikleraar. Bij wie Vincent nog pianolessen wilde nemen.

Door deze contacten had Vincent ook kennis aan de industriëlen/fabrikanten van die tijd, die bij Apollo's Lust op zondag samenkwamen. Het is waarschijnlijk wel de grootste verdienste van Jantje geweest om Vincent met hen te laten verkeren en dat hij het talent van Vincent herkende om die vreemde en onconventionele snuiter te durven recommanderen en te introduceren.

Als leverancier heeft Jan Baijens Vincent zeker coulant behandeld en geholpen door mild om te gaan met de te betalen verfrekeningen. Jan had een belangrijke positie als de penningmeester van "Vereniging de Bouwkundige Vakken" (bestaat vandaag de dag nog steeds), opgericht 12 mei 1874. Onder deze vereniging viel ook de toenmalige tekenschool, gevestigd in het Waaggebouw aan de Markt.

Driekske van Gardingen, zilversmid en winkelier, werd daar directeur en zou van 1869 tot 1906 het tekenvak onderrichten. Ondertussen nam hij ook het atelier over van goudsmid Antoon Hermans. Lithograaf en medeschilder van Vincent, Dimmen Gestel, zou ook lid worden van "Vereniging de Bouwkundige Vakken". Hij staat namelijk als lid op de groepsfoto van 1914; het jaar dat Jan Baijens zou overlijden.

Vincent betrok er niet alleen zijn verf en doeken maar liet ook wel goedkopere verf "wrijven" bij Baijens en vooral de eenvoudigere kleuren.

Heeft Vincent ook via Jantje de pigmenten besteld in Dusseldorff bij de firma Schoenfeld (nu Lukas) en het belangrijke Mineral Blue zoals we kennen uit de brieven?

Helemaal tevreden was Vincent niet over de kwaliteit van de verf en hij experimenteerde nogal met toevoegingen. Het is wel vertederend dat Jan Baijens de materialen leverde waarop vele van de schilderijen uit de periode 1883-1885 zijn geschilderd, zoals onder andere de Aardappeleters en de Genneper Watermolen tot aan de schilderijen in Antwerpen die nu over de wereld verspreid zijn.

Op 17 november schrijft Vincent in brief 542 aan Theo als hij plannen maakt om naar Antwerpen te vertrekken:

"van de verf die ik hier goed kan laten wrijven neem ik een voorraadje mee maar het zal mij wel helpen als ik ginder (in Antwerpen) nog een paar kleuren in betere kwaliteit kan vinden. Ik neem minstens een 40-tal raampjes mee die de grootte van die studiekoppen die bij U zijn. En Teekengerei en papier zoodat hoe het me ook gaat, ik altijd wat doen kan."

Het zouden 42 raampjes worden, geleverd door Theodoor de Vries uit Nuenen, voor 6,50 gulden.

En:

*"Onder de dingen die ik erbij zou kunnen doen -les geven in schilderen met stillevens schilderen latende beginnen- 't geen geloof ik een andere methode is dan van die teekenmeesters.
Op die kennissen van me in Eindhoven heb ik daar proeven meegenomen die ik zou durven herhalen".*

Baijens moet wel een zwak gehad hebben voor Vincent omdat hij hem zelfs naar Antwerpen een 30 tal doeken, verf en tekenmaterialen in goed vertrouwen nastuurde. Vincent heeft dat ook keurig betaald.

Als Jan Baijens Vincent in contact heeft gebracht met leerlingen en de gegoeden van Eindhoven zegt dat ook al veel?

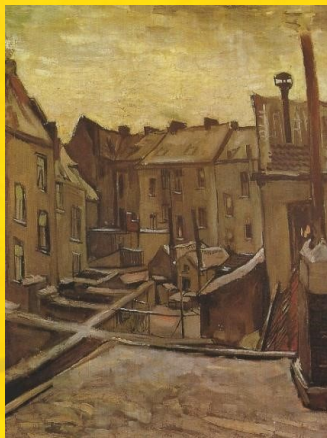
Ook toen Vincent een flinke rekening te betalen had voor het werk wat hij in opdracht van Toon Hermans maakte stond hij erop dat Baijens meteen betaald moest worden.

Vincent had al enkele malen Antwerpen bezocht, onder andere ook een keertje met Anton Kerssemakers. Ook schrijft hij dat hij een aantal adressen in Antwerpen zal bezoeken.

Brief 20 november, 543, aan Theo voor zijn vertrek:
"Ik weet niet waar ik zal logeren."

Bij aankomst had hij ook meteen onderdak en nog wel bij een verfhandelaar.

In brief 544 op 26 november 1885 bij zijn aankomst in Antwerpen schrijft hij Theo:

"Ik heb een kamertje gehuurd in Rue des Images no 194 boven een verkooptman voor 25 fr in de maand."

Deze kamer was op de 2e verdieping in de huidige Lange Beeldekenstraat 224 en er waren toen ook andere Nederlanders ingeschreven met de namen Willem Hendrikus Brandel en Huberta Steegmans. Vanuit zijn kamertje schilderde hij 3x de achterzijde van oude huizen. Een daarvan zou hij exposeren bij een "marchand". Ook zou hij daar nog een extra hokje inrichten als werkplaats.

In het adresboek van Antwerpen komen in 1885 12 kunsthandelaars voor.

Bij minstens 6, alleen niet de grootste kunsthandelaars, is Vincent op bezoek geweest en heeft schilderijen in commissie gegeven. Het lijkt dus niet verwonderlijk dat Jan Baijens hem persoonlijk aan al die adressen en contacten heeft geholpen of via anderen.

Maar het vertrek naar en mogelijkheden in Antwerpen zal toch wel onderwerp van gesprek zijn geweest als voorbereiding van zijn verblijf.

Aangekomen maakt hij zijn eerste zwerftochten onder andere langs de kaaien, welke hij vier keer zou schilderen.

Hij haalt zijn spullen op, die vanuit Eindhoven verzonden zijn, bij het douane depot.

Hij zou ook nuttige resources hebben ontdekt voor verf:

"waar ik goedkoop terecht zal kunnen."

Volgens Vincent was Piet Tyck de beste verffabrikant (Rubenstraat 8 en latere Blindenstraat 55). In de Rechtestraat, vlakbij Baijens, was ook een vestiging van Van Gend en Loos die in die tijd personen en vrachtvervoer verzorgden vanuit hoofdkantoor Utrecht naar Antwerpen, Eindhoven, Parijs, enzovoorts.

Het is natuurlijk een boel giswerk en aannames, maar toch hoogst interessant, om de historie van de familie Baijens in Antwerpen en Eindhoven met Vincent van Gogh verder uit te zoeken omdat er toch wel erg veel raakvlakken zijn. Woonden er indertijd nog meer familie Baijens of aangetrouwde in Antwerpen of zijn er nog vrienden en kennissen uit die tijd waar we nog weinig van weten?

Zijn verblijf daar geeft daar aanleiding toe, omdat veel van de werken in de buurt van de Vlasmarkt zijn gemaakt maar ook dat het ziekenhuis Stuyven-

berg, welk hij bezocht, en Dr. Hubert Amadeus Canenaile vlak in de buurt zijn; zoals de Marchand Nicolie op de Keizerstraat 8, Het Steen, de Grote markt, Herberg Sint Anne, Linnig op de Koornmarkt, café concert Seda, Anneessenstraat, enzovoorts.

Ook zou hij er 10 tanden laten "knippen en plomberen" voor 100 fr. hoewel hij permanent in armoede verkeerde. Hij had wel wat

portretopdrachten en heeft zelfs de dokter 2x geschilderd.

Ook wilde hij wel reclameborden schilderen om iets te verdienen.

Vincent woonde er slechts 3 maanden maar wist zijn weg te vinden naar de musea en academies.

Vincent vertrok overhaast naar Parijs op 24 februari 1886 zonder zijn toenmalige leverancier te betalen. Dat zou hij Jantje Baijens niet geflikt hebben want daarvoor zal de relatie en wederzijdse respect te waardevol geweest zijn?

Jan Josephus Baijens trouwt Cornelia Petronella van de Meydenberg (12 november 1838) en zij is waarschijnlijk de dochter van een vroegere knecht die bij de Baijens familie inwoonde. Deze was ook huisschilder en kwam vanuit Tilburg, zoals Cornelia. Hun eerste kind is Wilhelmina Jacoba Lucia (13 december 1876) en zou later op 22 september 1903 trouwen met Lodewijk Johannes Lambertus Martin en hij zou de zaak van zijn schoonvader voortzetten. Op 6 juni 1879 krijgen ze een zoontje: Johannes, Franciscus, Adrianus die echter maar 5 maanden blijft leven. Op 12 juni 1881 wordt dochter Anna Maria Bernadina

geboren. Jan zou overlijden op 14 juli 1914, toen hij op de Langedijk (Vestdijk) 13 woonde.

Achterneef Harrie Baijens (21 augustus 1887) zou in 1909 ook zijn opleiding in Antwerpen krijgen, waar hij ook leerde decoraties, hout en marmer te schilderen. Marmer schilderen werd ook veel toegepast op schepen in plaats van het zware marmer te gebruiken. Harrie was ook een zeer verdienstelijk en veelzijdig kunstenaar als landschapschilder geworden, naast het leiden van het familiebedrijf. Ook haalde hij zijn L.O.-akte leraar tekenen en schilderde "academische" doeken. Was koorzanger en was voor een wintercursus voor 1 jaartje toegelaten, in 1913, op de Academie van Beeldende Kunsten in Den Haag. In 1924 is hij leraar en verbonden aan een schildercursus.

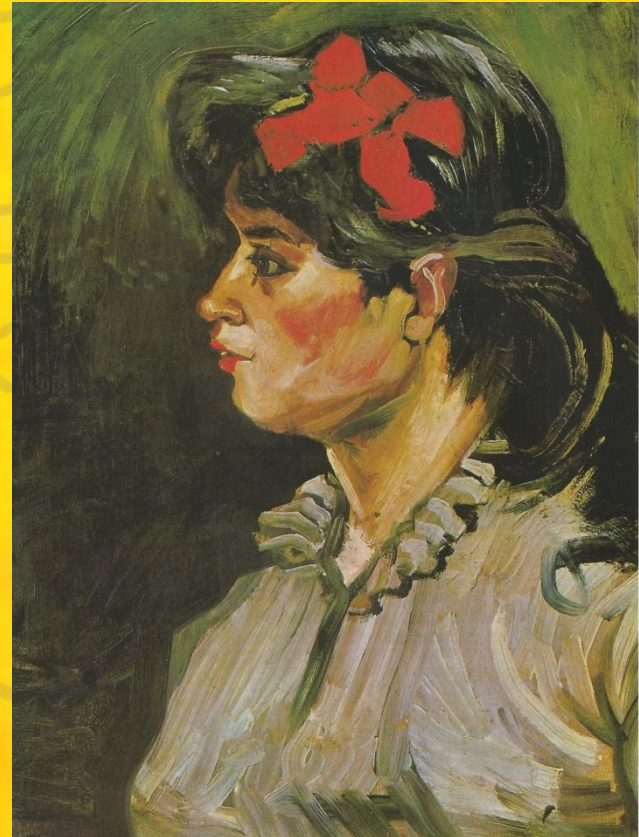
Lilly van Onna-Baijens, als achter-achter kleinichtje, weet zich te herinneren dat ze op zolder speelde tussen de vaten met pigmenten. Ze beschouwt zich dan ook als exponent van een schildersfamilie en is zeer op de hoogte van verf en de ingrediënten. Ook weet ze te vertellen dat de verven die betrekking zouden hebben op vervalste van Gogh schilderijen wel degelijk colofonium, harsen en glansstoffen hebben bevat. Wat ontkend wordt in het beroemde

Wacker-proces van 1932 in Berlijn. Het boekje met recepturen is lang in de familie gebleven maar op wonderlijke wijze zoek geraakt.

Geraadpleegd:

Het Geslacht Baijens, eigendom van Polle Martin door Jos. M. Th. Verschueren Gemeentearchivaris Roosendaal en Nispen 14 november 1963.

- Vrouw met strik - geschilderd in Antwerpen -

14 - ANTON HERMANS

Antonius Petrus Hermans was op 17 december 1822 te Oss geboren en werd in 1850 officieel als leerling goudsmid ingeschreven te Eindhoven.

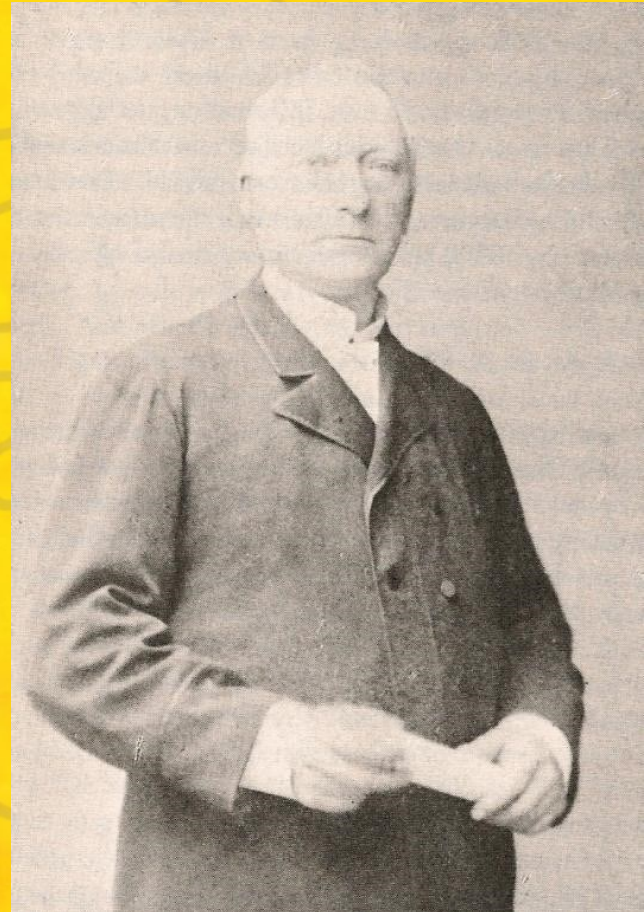
Hij was werkzaam bij zijn 16 jaar oudere broer die getrouwd was met Maria Anna Smits, dochter van een bierbrouwersgeslacht uit "Huize Oranjeboom" aan de Demer (Volderstraat).

Toon Hermans huwde Johanna Maria Smits en dus zijn schoonzus.

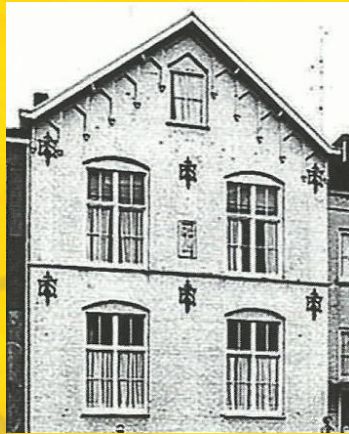
Hermans was naar Eindhoven gekomen omdat het daar bruiste van activiteiten.

Door het zelfbewuste optreden van Antoon Hermans had hij al spoedig een plaats gekregen in diverse organisaties, zowel op kerkelijk als wereldlijk gebied. Hij had goede relaties met kopstukken uit het culturele leven zoals Joseph Alberdingk Thijm en de grote bouwmeester Pierre Cuypers. Antoon bepaalde mede het geestelijk klimaat in Eindhoven. Zelf werkte hij als edelsmid in zijn atelier en had een zeer goed bedrijf. Behoeftigen vonden in hem een weldoener.

Ook Vincent van Gogh schrijft hierover in zijn brieven vanaf 1884 en hij kreeg de opdracht om voor de serre/eetkamer van Antoon's huis nog een zestal

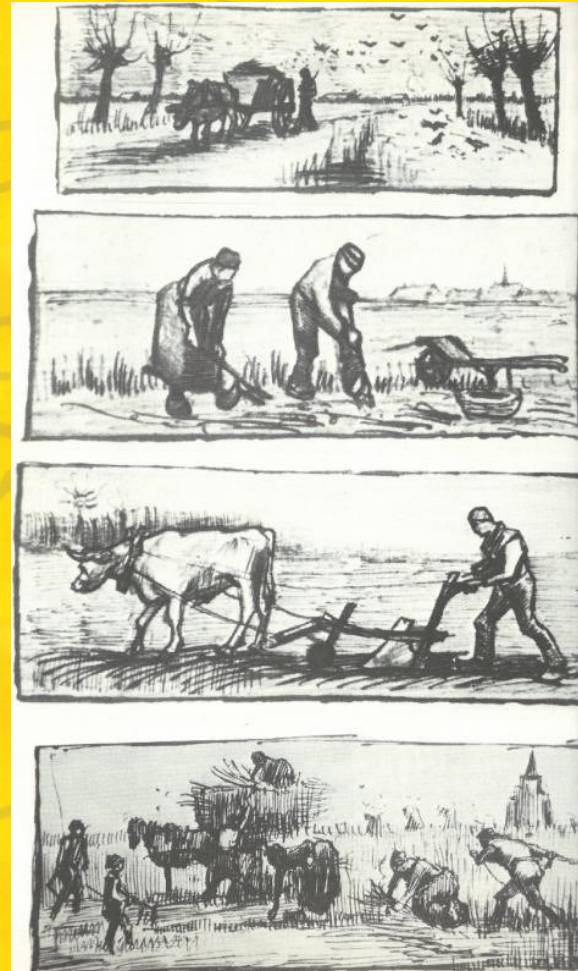
decoraties te maken waarvan Antoon zelf er al 12 klaar had.

Het huis aan de Keizersgracht was gebouwd door zijn vriend Pierre Cuypers in 1880 en met muurankers voorzien H.S. (Hermans Smits). De voorstellingen op de panelen moesten de jaargetijden gaan uitbeelden, waarbij Vincent hem heeft

geholpen met studies die dan door Hermans gekopieerd zouden worden op het forse formaat van minstens 150 x 60 cm.

Hermans was al eens op bezoek geweest in het atelier van Vincent in Nuenen. Ondanks alle kritiek die Vincent kreeg vond Hermans dat je wel respect moest hebben voor zijn werk. De voorstellingen waren oorspronkelijk. Zaaier, Ploeger, Herder, Korenoogst, Aardappelpoters en Ossekar in de sneeuw. Vincent maakte eerst voorbereidende

schetsjes. Vincent zou Hermans begeleiden bij het kopiëren wat hij wel correct deed, maar Vincent vond de kleuren slecht.

Hermans zou de materiaalkosten voor doek, spie-ramen en verf bij Jantje Baijens vergoeden maar ook bijkomende kosten, zoals voor modellen, zijn door Hermans met enige tegenzin betaald.

Later zou Vincent de originelen mogen houden.

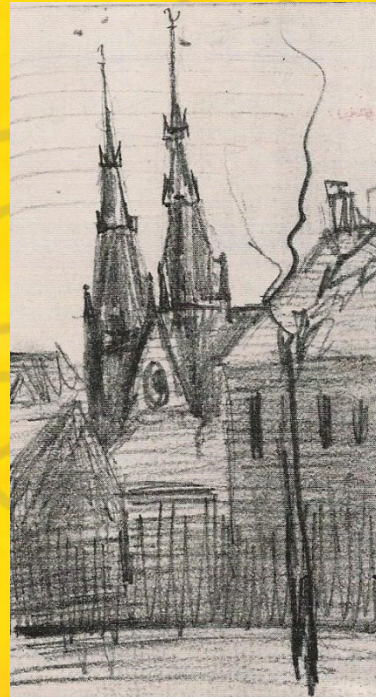
De werken zouden ook door fotograaf Petrus van Bommel in zijn kleine studio aan de Nieuwstraat vastgelegd worden op zowel grote foto's, die naar Theo in Parijs gezonden werden, als in kleiner formaat voor visitekaartjes.

Een aantal schilderijen is in de loop der tijd verdwenen, echter nog bekend door de foto's.

Vincent vond Hermans gierig, hoewel hij het een prettige en gezellige vriend zou blijven vinden. Het enthousiasme van Hermans was, zo zei Vincent, van een 20 jarige en hij vond het treffend iemand van 60 jaar zo zijn best te zien doen.

Ook nam Vincent zijn jonge vriend Anthon van Rappard mee naar het huis aan de Keizersgracht om hem het werk te laten zien.

Vincent tekende vanuit de achtertuin van Hermans de Sint Catharinakerk als een kleine snelle schets.

Hermans was een verwoed fotograaf in die tijd en heeft verschillende topografische voorstellingen vastgelegd. Toen hij 57 jaar werd heeft hij zijn atelier overgedaan aan Driekske van Gardinge, vriend en leerling die docent was aan de Teekenschool en later daar directeur zou worden en ook Vincent heeft gekend. Hermans maakte en verzamelde vele kunstwerken en had vele antieke spullen waarvan Vincent onder de indruk was.

Hij zou ook spulletjes mogen lenen voor stillevens. Naast het vak als edelsmid en zijn hobby fotografie beoefende Hermans muziek en was eigenlijk een duizendpoot.

Namens "Vereeniging de Bouwkundige Vakken" was in 1892 voor een grote en belangrijke tentoonstelling Antoon Hermans aangezocht als lid van de "Eere-Commissie". Met illustere personen zoals de commissaris der koningin, burgemeesters en wethouders van de omliggende gemeenten, provinciale bestuurders, belangrijkste fabrikanten en kunstenaars, zoals Anton Kerssemakers.

Ze kwamen bijeen in Apollo's lust aan de Vestdijk waar de Koninklijke Harmonie thuis was en waarvan Kerssemakers ook in het bestuur zat. In "Vereeniging de Bouwkundige Vakken" treffen we Driekske van Gardingen aan, Jan Joseph Baijens als Penningmeester en ook Dimmen Gestel van de drukkerij welke schildersleerling van Van Gogh was geweest.

Antoon had al beelden geschonken voor de Sint Catharinakerk, zoals een Maria en Sint Catharina. Tijdens zijn leven zou Hermans als kunsthandelaar grote verzamelingen verkocht hebben aan o.a. het Rijksmuseum.

Hermans woonde met zijn dienstmeid Antonetta Tilburgs in het huis "Rust na Arbeid" aan de Keizersgracht en Netje zou de panelen, door Vincent voor-

geschilderd, na een verbouwing uiteindelijk verkopen.

In de brieven van Van Gogh zou Hermans 11 x vermeld of bedoeld zijn.

Vele werken van Hermans zouden geveild worden ten behoeve van "de armen".

In een map Eindhoven van het Provinciaal Genootschap te 's-Hertogenbosch zijn nog foto's van Eindhoven te vinden die door Hermans gemaakt zijn.

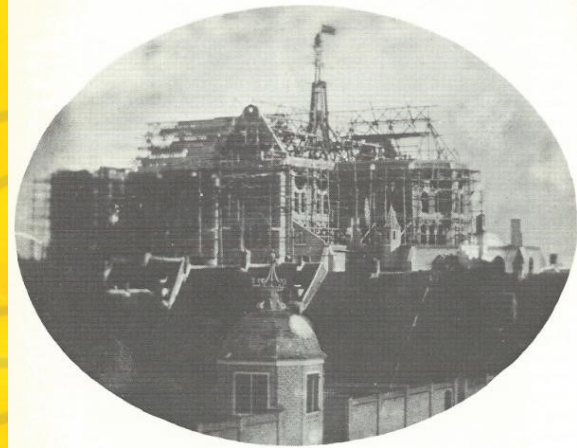
Op 29 augustus 1897 zou Antoon, op 75 jarige leeftijd, plotseling overlijden aan een acute vergiftiging.

Bronvermelding: Karel Vermeeren, Tussen Gloeikouske en Gloeilamp 1976 isbn 9023303482 en Eindhoven toen Eindhoven nog Eindhoven was 1977 isbn 902330375; Publicaties in Groot Eindhoven, Vincent van Gogh & Eindhoven Peter Nagelkerke & Willem van der Sommen; De Vereniging de Bouwkundige Vakken te Eindhoven Ed Marcellissen 1982; Vincent van Gogh, De Brieven.

Verleden week heb ik dagelijks op 'veed
by den Korenaagst geweest -
waarsamen d' mag een compositie gemaakt
heb

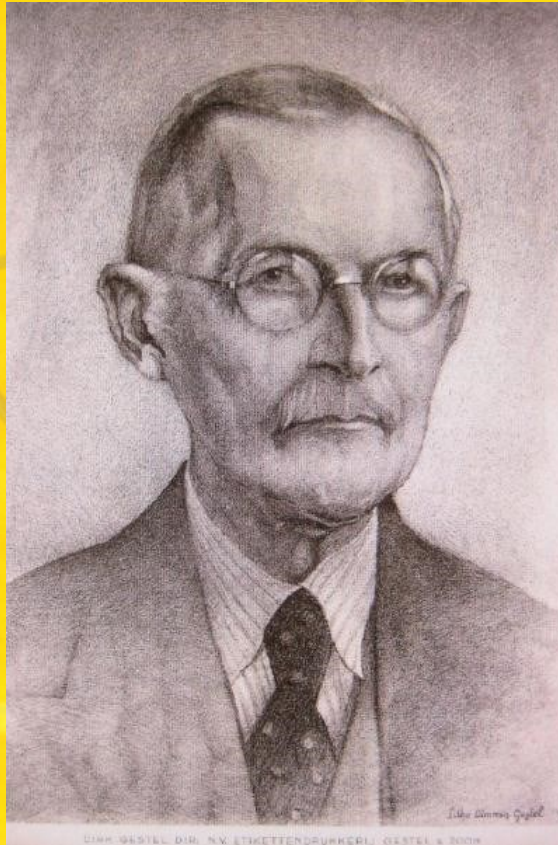

De laatste ik voor iemand in Eindhoven
die een etzual wenscht te Deuren. Hy wilde
dit doen met composities van diverse keuzen
It gaf hem in bedanking of een blad voorstellingen
mit het beenden van de heeren - levens de
4, aangezien symboliserende - ~~met~~
met meer den appetijt der brave menschen die
aldaar aan tafel moeten komen zellen dan
op waken dan de mystieke personages herbaer
geaend - Nu is de man daar warm op geworden
na een bezoek op 't atelier -
Maar hy wil sel de valken schilderen en
dat dat lukken? (Dochil you ⁱⁿ redactie de composities ontwerpen
ⁱⁿ schilderen.
Doch 't is een man die it zoo mogelijk wil te reend
handen - een gewezen goudsmid die het
3 maal toe een leer aanzienlyke collectie
ontyndeelen heeft verzameld & verkocht -
Nu ryk is en een huis heeft gezet dat

15 - DIMMEN GESTEL

01

De familie Gestel kwam vanuit Dirksland, Zeeland. Johannes (1824-1894) was een kleermaker, maar zijn zoon Dirk *foto* begon een drukkerij, samen met Johannes Baart. In 1880 achter het woonhuis aan de Langedijk (Vestdijk) en Nieuwstraat. Klaas Verlaan werkte daar als rechterhand van de kunstzinnige zoon Dimmen Gestel, die een klassieke opleiding als lithograaf heeft gehad in Amsterdam en in 1886 cum laude slaagde. Er hingen werken van hem in Museum Kempenland te Eindhoven.

Vincent raakte bevriend met Dimmen en hij kwam niet alleen vaak op de drukkerij voor drukinkten om zijn verf donkerder te krijgen maar ook voor papier en om Dimmen les te geven. Een andere vriend, Anton van Rappard, kwam ook wel op bezoek en ze wisselden informatie uit over het gebruik van drukinkten in de verf.

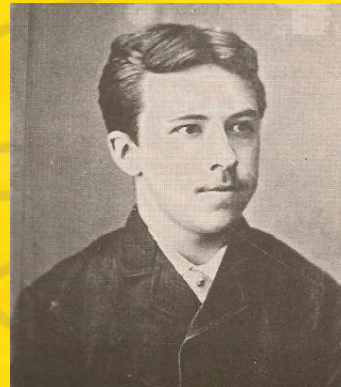
Vincent vroeg ook broer Theo in Parijs om hem op de hoogte te houden van alle nieuwe technische mogelijkheden die in de lithografenwereld werden ontwikkeld.

In 1858 werden bij de firma Goupil, waar Theo later zijn carrière maakte, al lithografische prenten gedrukt en gereproduceerd vanaf fotografisch materiaal. Ook kunstenaars, zoals Toulouse Lautrec, maakten al fantastische posters met het steendruk prin-

cipe en konden zich botvieren op deze nieuwe technieken. Later tekenden ook Picasso en Matisse veelvuldig op de lithografische steen.

Vincent en Dimmen zwierven samen op de Hoge Heide tussen Woensel en Tongelre (waar het Wasven lag) en de Tongelresche Boschjes en de Raauwe Velden om vanuit de Collse Watermolen te tekenen en schilderen. Daar woonde ook een oud vrouwtje, "Heksenkop" genaamd, en Vincent kan haar best getekend hebben omdat hij zei dat het een onschuldig vrouwtje was die voor de deur haar aardappelen uitdeed. Hij had een voorliefde om die hutten, of mensennestjes zoals hij ze noemde, te vereeuwigen. Daar zijn wel een paar voorbeelden uit zijn oeuvre van te vinden. 's Avonds bracht Vincent Dimmen wel eens terug tot aan de Opwettense Watermolen en genoten zij daar van de ondergaande zon of verpoosden zij zich in een uitspanning op Coll, waar ook een beugelbaan was. Bij Gestel verkreeg Vincent ook een lithografisch steentje waarop hij de prent van "de Aardappeleters" met krijt tekende en er zouden er daar een flink aantal van gedrukt worden. Het was een stuk goedkoper dan in Parijs want Vincent hoefde aan Gestel maar 3 gulden te betalen voor 50 prenten en hij stuurde er minstens 9 naar Theo om te zien of er belangstelling voor zou zijn.

Klaas Verlaan foto was een van de medewerkers die hielp bij de totstandkoming, hoewel hij er weinig van verwachtte door de ongebruikelijk onconventionele werkwijze van Vincent.

Antoon Hermans heeft ooit een prent gehad; echter deze was van een slechte kwaliteit papier en hij heeft hem weggegooid.

In die tijd was de sigarenindustrie zich snel aan het ontwikkelen en de firma

Gestel leverde de allerhoogste kwaliteit etiketten voor kistjes en sigarenbandjes. Er werd toen al op zeer innovatieve wijze gemechaniseerd en geproduceerd. In het Steendrukmuseum in Valkenswaard is daar alles over te vinden.

Door de snelle groei was er ook behoefte aan vakmensen, die overal vandaan gehaald werden. Vlakbij de drukkerij in de Nieuwstraat woonde fotograaf Peter van Bommel, die oorspronkelijk bij fotograaf

Blankenberg werkte. Vincent liet daar zijn werk fotograferen en de afdrukken werden gebruikt voor visitekaartjes. Zo werd Vincent eigenlijk al zijn eigen reclamejongen, maar het mocht niet baten. Lithografie ontwikkelde zich ook van handmatig getekende prenten tot fotografische lithografie en maakte furore in de groeiende markt voor sigaren. Mignot en de Block was een goede afnemer en een zusje

van Gestel, Anna, was vriendin van Marian Mignot, die zelf ook verdienstelijk schilderde. De specialistische lithografen vonden later hun weg in de Eindhovense industrie.

Uiteindelijk werd na 125 jaar de firma Gestel overgenomen door Vrijdag Premium Printing welke een wereldmarkt bezet. Nadat Philips, naast hun reclame-uitingen, ook nog eens met semiconductors en chips ging produceren kwam dit specialisme als "basisprincipe" goed van

pas als microfabricage; echter met ongelooflijke technologische vooruitgang. Is voor ASML een wereldsucces.

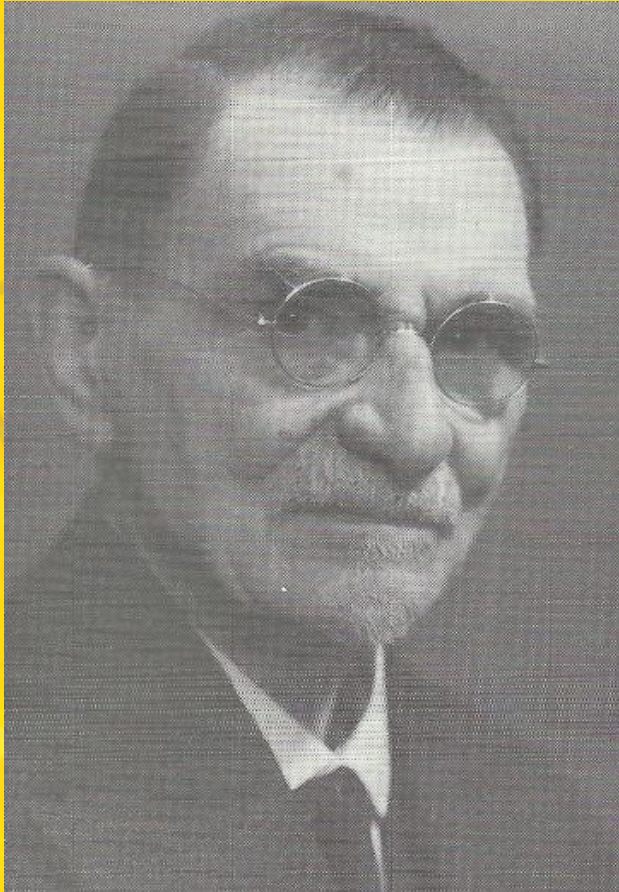
Helaas heeft van Gogh als lithograaf geen carrière gemaakt, maar mocht u op zolder nog ergens een dergelijke prent vinden wees er dan uiterst voorzichtig mee, want het papier was slecht.

Trouwens: De gevonden blauwe verf kan ook best drukinkt geweest zijn van Gestel, want drukinkt bevat ook lijnzaadolie en vernis met pigmenten. Dus wie weet.

02 -VRIEND EN LEERLING

Dimmen Gestel, geboren op 31-8-1862, is vooral beschreven als vriend/leerling van Vincent van Gogh (1883-1885 in deze regio). In zijn jonge jaren studeerde Dimmen in Amsterdam op de Rijksnormaalschool voor zijn M.O. akte tekenen, waarvoor hij cum laude slaagde. Hij vergezelde intussen van Gogh op zijn schilderstochten als hij tussendoor thuis was. Vooral in de omgeving van de biotoop Eindhoven en volgens de overleveringen van Dimmen zelf bezocht hij, tekenend en schilderend met Vincent, de Tongelrese Boschjes en Hoge Heide tussen Tongelre en Woensel, het gebied rond de

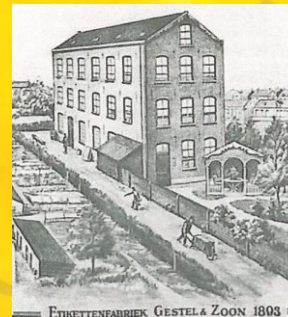
Collse Watermolen, de Raauwe velden en Opwet-
tense Watermolen.

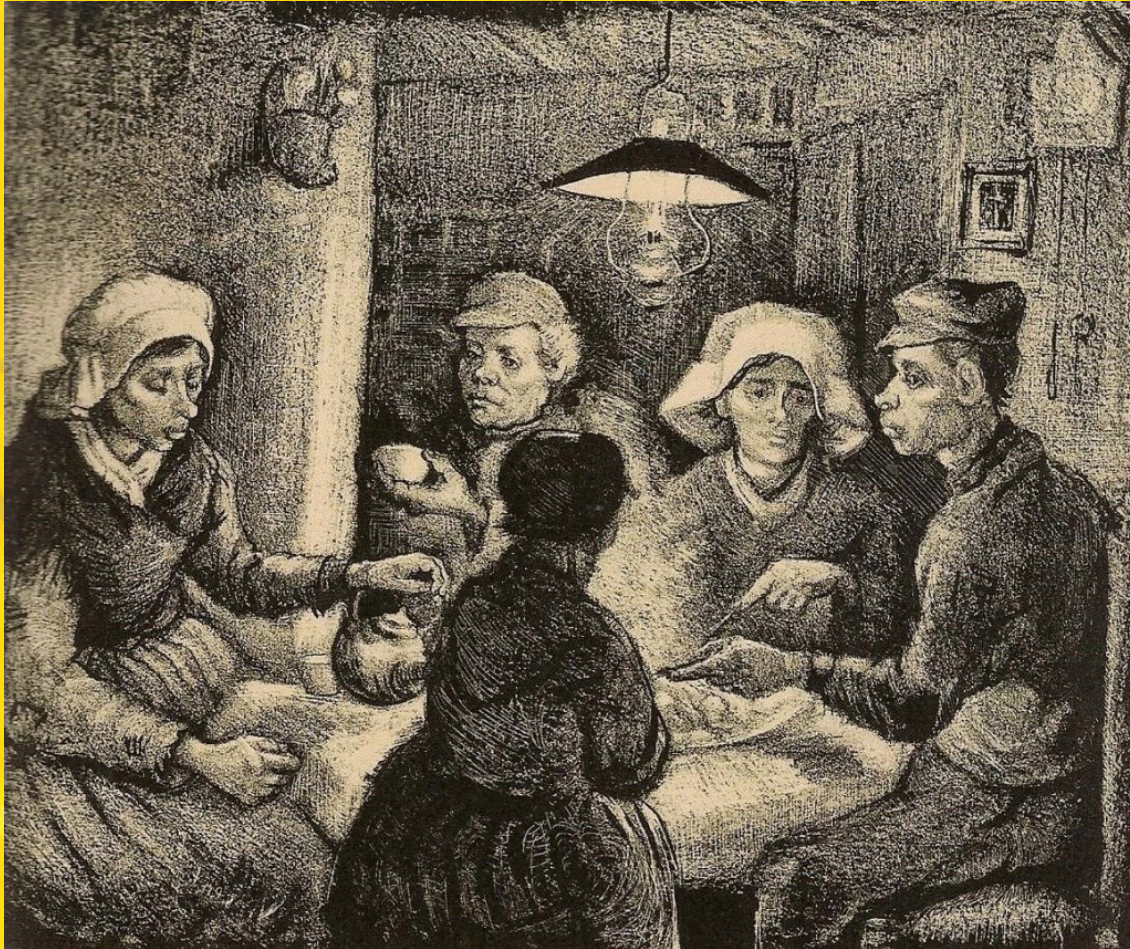

Ook bezocht Dimmen het atelier van Vincent, zelfs
als deze daar niet was of Vincent kwam naar de
drukkerij om te wachten totdat Dimmen thuis
kwam. Dan ging hij ook nog eens het werk van
Dimmen en een andere vriend bekritisieren.

Vincent bezocht drukkerij Gestel om drukinkten te
krijgen om zijn werk nog donkerder te maken.

Ook bestelde hij een lithosteent waarop hij in de
drukkerij zijn bekende prent maakte van "de Aard-
appeleters" door te tekenen met lithografisch krijt
maar ook door erin te krassen en te beduimelen.

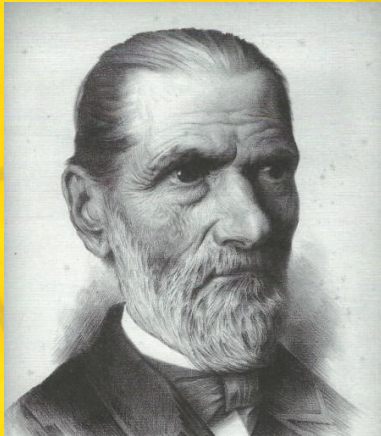

Dimmen teken-
de deze herin-
neringen op in
het Eindhovens
Dagblad (10-12-
1930) in 15
afleveringen en
schreef een
brief aan Albert
Plasschaert Den
Haag (13-7-
1912).

FAMILIE GESTEL

De Nederlands Hervormde familie Gestel kwam oorspronkelijk uit Dirksland, Paardenmarkt 78 (Zeeland) waar vader Jan (1824, overleden in 1894) een kleermakersbedrijf had en kinderen.

De oudste zoon, genaamd Willem, 22-7-1853 tot 13-2-1952 en werd dus bijna 100 jaar. Dirk geboren 15-10-1858 en overleden 17-12-1938. Dochter Anna, 3-11-1859, zou ongeveer 96 jaar oud worden en overleed op 23-6-

1953.

Dimmen, 31-8-1862, is ongehuwd overleden op 30 juli 1945. Willem (22-2-1853 tot 13-2-1952) zou zich in Woerden vestigen als huisschilder om uiteindelijk directeur te worden van de Teekenschool aldaar.

Zijn zoon Leendert (22-11-1881) was de later bekende Leo Gestel, die zo genoemd werd door zijn

vrienden omdat hij zeer verdienstelijk kon tekenen en men hem vergeleek met Leonardo da Vinci.

Leo zou ook van zijn Oom Dimmen nog les gehad hebben. Vanaf zijn 30e had Leo altijd maagklachten en was vaak ziek. Hij zou in 1952 overlijden.

Leo Gestel zou een van de grote vernieuwers worden in de Nederlandse kunstgeschiedenis en was in contact met beroemd geworden Nederlandse schilders en medeoprichter van de Hollandse Kunstenaarskring.

Bijna de gehele familie Gestel was muzikaal en er werden muziekavonden bij hen thuis in Eindhoven georganiseerd door hun medewerker/lithograaf Klaas Verlaan, die zelf ook een muzikale pianospeelende moeder had.

Klaas hielp van Gogh ook zeer gereserveerd met de vervaardiging van de litho van "De Aardappeleters" en het drukken daarvan.

Klaas verzorgde de zang.

Zus Anna Gestel, geboren in Dirksland (3-11-1859) speelde piano en Dirk de altviool.

Anna was ook bevriend met Marian Mignot, dochter van de grote tabaksfabrikant Mignot & de Block. Een schilderij is in bezit van Mari-

anne Mignot.

Marian had les gehad van Theophile de Bock in den Haag, aanhanger van de Barbizonschool.

Vincent van Gogh kon de kleurtjes niet zo waarderen. Later zou Marian nog een jaartje studeren in Parijs.

DE ONDERNEMING/DRUKKERIJ GESTEL & ZN

Dirk Gestel werkte in 1878 als kostleerling/deelgenoot bij Johannes A. Baart in een steendrukkerij in de Nieuwstraat. Uiteindelijk is vader

Johannes Gestel met vrouw Jannetje naar Eindhoven getrokken en koopt voor zijn zoon Dirk in 1888 een drukkerij, Gestel & co, in een voormalige sigarenfabriek.

In 1883 was de samenwerking met J.A. Baart al verbroken of uitgekocht en Dirk nam de leiding.

Dimmen zou in het bedrijf de artistieke leiding krijgen over het creatieve lithografische personeel en lid worden van "Vereniging de Bouwkundige Vakken" waarvoor hij ook reclamemateriaal ontwierp.

In 1892 wordt Dimmen lid van "De Vereniging De Bouwkundige Vakken" waarin een aantal belangrijke notabelen van de Eindhovense industrie, onderwijs

en overheid zaten.

Gestel ontving in 1893 een gouden medaille van "Vereniging de Bouwkundige Vakken" en een diploma.

Het werk is terug te zien in het brievenhoofd van hun correspondentie en rekeningen.

Op 18 augustus 1915 is Dimmen als oom getuige bij het huwelijk van Frederika Gestel, die trouwde met predikant Dirk van Peurseem uit Eindhoven.

Gestel leverde ook materialen aan de "Gemeentelijke Teekenschool" aan de Markt.

Ze werden ook bekend door hun "andersoortig drukwerk" zoals sigarenringen en etiketten. Meestal stonden ze vooraan als het ging om nieuwe ontwikkelingen in de chromolithografie en gingen van 6-kleuren naar 8 en zelfs 12 kleuren. Ze verkregen vergunning, in 1897, om een 2½ pk gasmotor te installeren, waardoor ook sneller gemechaniseerd drukwerk geleverd kon worden. Wat hun concurrentie positie verstevigde.

Dirks dochter Jo trouwde met Hr. P.J. Schoonenberg, bleef directeur Glasfabriek bij Philips maar zette het bedrijf door onder de naam N.V. Drukkerij Gestel & Zn.

Ook kregen ze daar later opdrachten van in verband met posters van onder andere de sensationele Argenta lampen introductie.

Broer Dirk zou overlijden op 17-12-1938 en Dimmen stierf, ongehuwd, op 30 juli 1945 op 83 jarige leeftijd, net na de 2e Wereldoorlog en heeft dus de Sinterklaas bombardementen op 6 december 1942 en 19 september 1944 op Eindhoven nog meegeemaakt (en 2 wereldoorlogen) en overleefd. Hij is begraven op de algemene begraafplaats van "de Oude Toren" in Woensel, welke hij ook vereeuwigde in een litho. Hij woonde immers in de oorlog vlakbij en de granaten zullen wel in de buurt zijn ingeslagen.

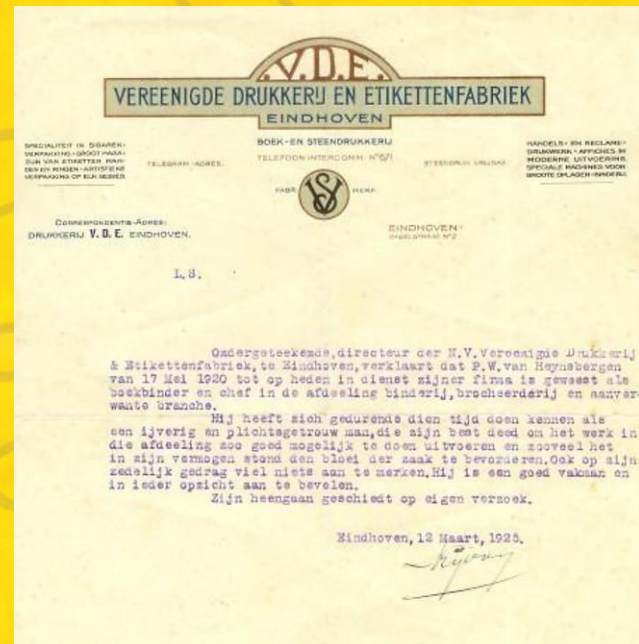

De drukkerij zou bijna 130 jaar bestaan hebben maar ging failliet, volgens een krantenbericht van 1 juli 2009.

Echter, zou een doorstart maken als Gestel Premium Printing met behulp van Vrijdag Premium Printing.

De drukkerij Vrijdag was overigens wat later in Eindhoven begonnen en het eerste succes was gebaseerd op het printen van muziekpartituren.

Op een foto, gekregen van Eugene van Heijnsbergen, zit Dimmen nog triomfantelijk bij een feestelijke gelegenheid in 1936 van een 40 jarige jubilaris uit 1896.

Zonder rancune is ook het personeel wel eens van het ene bedrijf naar het andere gegaan zoals uit het getuigschrift blijkt van Piet van Heijnsbergen door werkgever Louis Vrijdag.

Het drukwerk van de firma's Gestel en Vrijdag stond heel hoog aangeschreven door het kwaliteitsniveau.

KUNSTENAAR

Dimmen Gestel was klassiek geschoold, dus was het nogal een confrontatie met de werkwijze van Vincent van Gogh.

Tijdens hun schilderstochten vanaf 1884 heeft van Gogh ook het penseel overgenomen en Dimmen laten zien hoe hij moest schilderen.

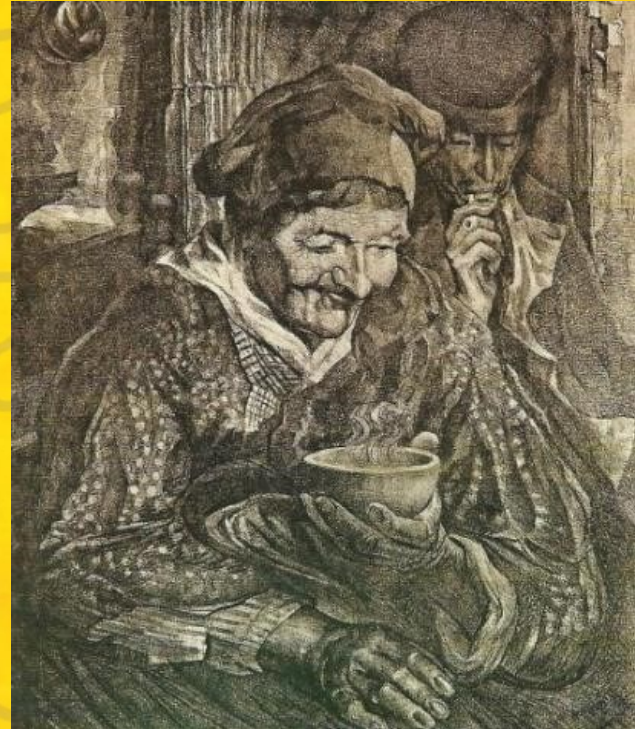
Hij adviseerde zelfs de ouders van Dimmen om hem van school te halen en vond dat Dimmen talent had maar dat een klassieke opleiding niet nodig zou wezen.

Ook deelde hij met Dimmen de liefde voor landschappen, zonsondergangen en lange wandelingen. Samen zochten ze ook nieuwe plaatsjes, boerderijen en hun bewoners. Ze trokken over de heide om de schapen te schilderen in de vroege ochtend.

Dimmen beschrijft die werkwijze en wandelingen uitvoerig. Ook dat Vincent op de drukkerij kwam om drukinkten te krijgen die Vincent verwerkte in zijn prenten en schilderijen.

Nadat Vincent vertrokken was is Dimmen nog vaak op bezoek geweest in de dorpen die hij met Vincent bezocht had bij arme keuterboertjes en hij beschrijft hoe arm ze waren maar toch alles met hem deelden.

Hij moet later terug zijn gegaan naar Son en Breugel om de litho "de Heikneuters" te maken.

Geweldig mooi en vakkundig zijn de litho's die Dimmen maakte van zijn vader, broer, moeder en

de Oude Toren in Woensel.

Dimmen zou ook het reclamemateriaal ontwerpen voor een tentoonstelling voor handel, nijverheid en kunst voor "Vereniging de Bouwkundige Vakken". Waar hij ook in het bestuur zat in 1923 en welk materiaal werd verspreid in de wijde omgeving. Hij moet toen al in contact geweest zijn met de kunstenaars uit die tijd, die een studie- en tekengroep

in Eindhoven hadden opgericht (110- 1929 door Jan en André van Bergeijk).

Het was ook een L.O. tekenopleiding door Jacques Strouken en overgenomen door Kees Timmering. De locatie was in 1930 de Bergstraat, welke wederom door Karel Vermeeren aangestuurd ging worden als opleiding tot tekenleraar, ontstaan uit de Eindhovense schetsclub.

Het is dan ook een start met de jongere generatie kunstenaars zoals Louis Baijens, Harrie Pardoel en wat weer de Kunstkring "de Kempen" zou worden in 1932.

Dimmen is vertegenwoordigd met een aantal prenten op een expositie in 1936 met de kopstukken uit die tijd zoals Harrie Maas. Deze prenten waren ook in bezit van "het Kempenland Museum" en nu in het Nederlands Steendruk Museum in Valkenswaard, een initiatief van oprichter en conservator Ir. Peter-Louis Vrijdag.

Directeur Frank van Oortmerssen heeft de dagelijkse leiding van dit unieke museum en bouwt voortdurend om de historie van het steendrukken vast te leggen.

DIMMEN ALS BESTUURSLID VAN VERENIGING DE BOUWKUNDIGE VAKKEN

Deze vereniging van industriëlen en vooraanstaande notabele Eindhovenaren waren ook de aanstuurders van cultuur.

De tentoonstellingen die ze toen al organiseerden betrok de leerlingen van de kunstzinnige teken-school en mengde dat met de vakopleidingen.

Van deze ongeveer 20 leden was Dimmen Gestel al in 1892 lid geworden en een belangrijke kunstenaar en vooraanstaand werkgever.

APPENDIX

Van zand naar chips.

Het principe van het oude steendrukken naar moderne chipfabricage is als basistechnologie nog hetzelfde.

Al in 1798 heeft Senefelder het steendrukken uitgevonden door elkaar afstotende materialen weer van elkaar te scheiden met een voorbewerkte steen als drager en in de huidige chipmachines van ASML op siliciumschijven.

Weliswaar is er een evolutionair proces geweest om het handtekenen met lithografisch krijt direct op de ondergrond te vervangen door fotografische technieken die nu tot op Nano niveau kunnen

"schrijven".

Vooral rond 1900 was het maken van lithografieën door kunstenaars erg populair en we herinneren ons allemaal de prachtige posters uit die tijd.

De toepassing door Eindhovense drukkerijen zoals Gestel en Vrijdag (deze begon met partituren) voor de tabaksindustrie heeft een snelle industriële ontwikkeling doorgemaakt voor massafabricage.

Het waren toen vooral sigarenringen, etiketten en verpakkingen voor sigaretten. Door de uitvindingen om fotografisch beeld over te brengen op een oppervlakte, al in 1939 en verbeterd in 1852, ontstonden nog veel meer mogelijkheden hoewel het steendrukken populair bleef. Echter uiteindelijk het onderspit moest delven.

Mede door de komst van Philips werden steeds meer communicatieve grafische applicaties gevraagd zoals reclame en verpakkingen.

Het vak van lithograaf was een lange specialistische opleiding voor mensen met talent daarvoor en ongelooflijke nauwkeurigheid. De handmatige resolutie van 40 punten of streepjes per cm was de beperking van de visuele kwaliteit.

De enorme groei van de industrie in de regio trok ook veel deskundigheid aan en ook creëerde men eigen opleidingen daarvoor. Het gebruik van offset druktechnieken bracht een en ander in versnelling.

ELEKTRONISCHE TOEPASSINGEN

De uitvinding van de diode in 1904, welke in principe een aan/uit schakel functie was voor elektrische stroom.

Dit vinden we terug in de ontwikkeling en evolutie van de digitale wereld en de werking van onze computers.

Bij Philips werd na de uitvindingen in de USA van de transistor in 1947 en het "integrated circuit" toegepast door de afdelingen Elcoma en Semiconductors. Het werd de tijd van miniaturisatie, door fenomenale lenzenstelsels om de schakelingen te verkleinen en producten en technologie werden "als een korreltje zand" (silicium) en draadloos (mobiel). Door de afsplitsing van ASML is men wereldleider geworden in productiemachines. Niet om firma Gestel, Vrijdag en van Gogh hiervoor het krediet te geven maar wel dat het een resultaat kan wezen om de concentratie van deskundigheid op een locatie te

benutten en stimuleren, om onconventioneel creatieve innovaties tot stand te brengen.

16 - WILLEM VAN DE WAKKER

In de Rozemarijnstraat, nu Jan van Lieshoutstraat te Eindhoven geheten (kadaster B253) woonde Willem van de Wakker bij J. Stultiëns op kamers. Willem was telegrafist, gestationeerd in Eindhoven en reisde per trein op en neer naar Nuenen.

Maar ook was hij amateurschilder en behoorde bij het schildersclubje in Eindhoven waaraan Vincent van Gogh les gaf.

Hij zal indertijd bij het overlijden van dominee Theodoor op 27 maart 1885 van Gogh wel de drie onheilstelegrammen verstuurd hebben naar broer Theo in Parijs.

De originelen zijn nog in het bezit van het Regionaal Historisch Centrum in de stad en er moeten denk ik daar nog onontdekte schatten aanwezig zijn want het verblijf van Vincent in Eindhoven kan ook toen niet onopgemerkt gebleven zijn.

Hopelijk komt zo iets nog ooit boven water en kunnen we in de administraties van toen zijn naam nog terugvinden.

Was hij lid van de Teekenschool op de markt of hebben zijn vrienden in hun nalatenschappen nog

iets tastbaars wat nu onontdekt opgeslagen ligt? De moeite waard om daar nog eens doorheen te spitten.

In elk geval zijn de verhalen van Willem van de Wakker, Anton Kerssemakers, Klaas Verlaan, Dimmen Gestel (o.a. in het Eindhovens Dagblad) etc. in diverse kranten en uitgaven gepubliceerd. Welke een rijkdom zijn om de nagedachtenis aan Vincent te vereeuwigen en meer inzicht te verschaffen over het verblijf van Vincent in Eindhoven.

Gelukkig dat die mensen er waren en dat optekenden zoals Benno Stokvis.

Willem van de Wakker was eigenlijk aquarellist en zijn werk leek verdacht veel op dat van Vincent en zijn later ook wel eens verward met elkaar, hoewel Vincent het minachtend "chicq-jes" noemde. Vincent had hem blijkbaar veel van zijn werk gegeven maar daar is niets meer van teruggevonden. Uiteindelijk heeft van de Wakker ook zelfdoding gepleegd in 1927 door de stekker in het ziekenhuis eruit te trekken. Hij is kinderloos gestorven nadat hij mede door zijn ziekte ontroostbaar was gebleken na het overlijden van zijn vrouw.

Benno Stokvis had kort daarvoor een en ander opgetekend uit de mond van Willem en dat geeft een rijk inzicht van zijn relatie met Vincent.

Willem kende blijkbaar ook de hut en bewoners van de Aardappeleters en moet hen bezocht hebben?

Stultiëns was een kleermaker en de overlevering verhaalt dat hij een stof had die onverkoopbaar bleek. Het was lila met oranje stippen en Vincent had grote interesse met alles wat met complementaire kleuren volgens de leer en kleurencirkel van Delacroix te maken had.

Willem van de Wakker had Stultiëns aangeraden om het voor het raam te presenteren als van Gogh langs zou komen want die zou wel interesse hebben.

Inderdaad lezen we in de brieven naar Theo in Parijs dat Vincent zich een kostuum aanschafte van 35 gulden.

De maandelijkse toelage vanuit Parijs was vaak rond de 50/100 gulden. Een wevers- of arbeiders gezin moest leven van 7,50 gulden per maand met een gezin van zeven kinderen.

Vincent was altijd platzak, maar dat lag meer aan zijn bestedingspatroon: verf, papier, penselen, maar ook zijn reisjes her en der per trein.

Ook had hij vaak gravures en boeken en moest hij kisten laten maken om zijn werken te verzenden.

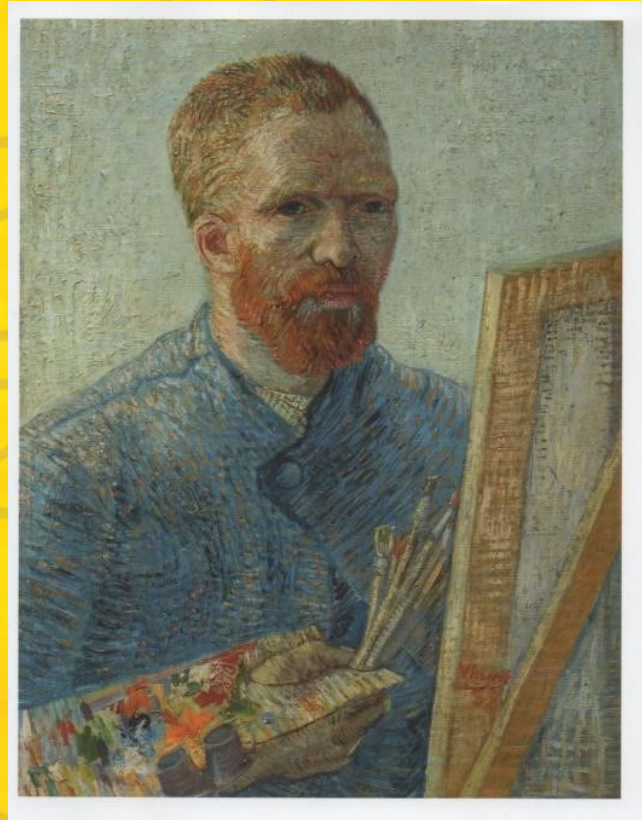
In elk geval was het een duur maatkostuum voor die tijd en zoals nu bij exclusieve herenmodezaken. Men kan zich voorstellen dat hij nogal opzien baarde met zijn kleding, want men kende hem vooral aan zijn duffelse pijpenjekker, bontmuts in de winter, pijp in de mond en beladen met zijn schildersspullen of met pasgeschilderde doeken waarvoor je moest oppassen om niet onder de verf te komen zitten. Willem verhaalde ook dat hij, samen schilderend met Vincent, gebrek had aan rode verf om het groen van de bomen sterker uit te laten komen. Willem heeft hem toen wat rode lakschilfertjes gegeven die Vincent in zijn schilderij plakte.

Willem van de Wakker:

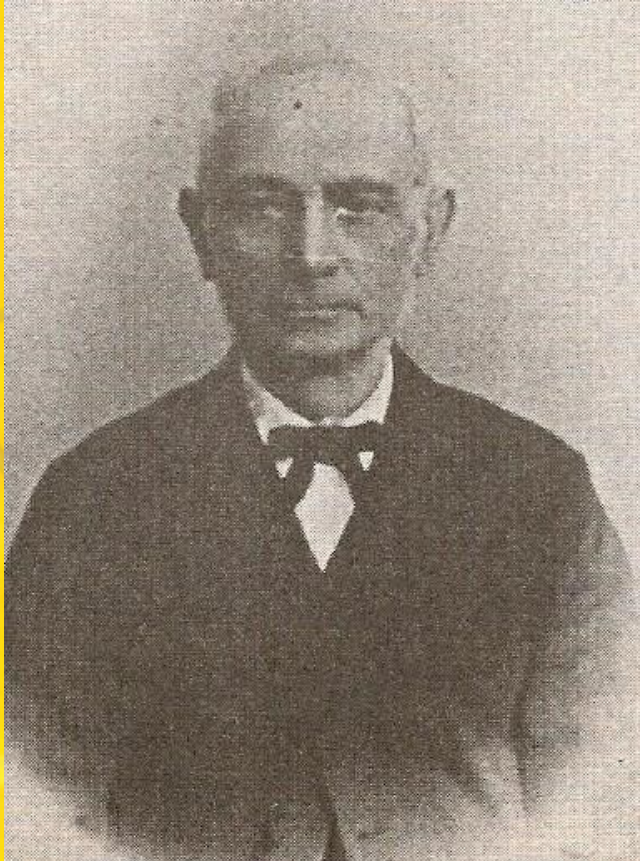
- *Telegrafist en amateurschilder (vooral als aquarellist) en ook muzikaal;*
- *Vergezeld en werkte met Vincent van Gogh en werd door hem onderwezen;*
- *Woonde als kostganger bij kleermaker Mathieu Stultiëns, (Rozemarijnstraat later Jan van Lieshoutstraat geheten);*
- *Huwde 30-01-1888 Rieka Loffelman en verhuist naar de Willemstraat;*

- *Vertrokken naar Rotterdam en overleden 30-04-1927 (door verdriet en zelfdoding);*
- *Is kinderloos gebleven;*
- *Belangrijke publicatie van zijn herinneringen in "De Opgang 1 Jan 19271927" (Benno Stokvis);*
- *Opgenomen in de "Verzamelde Brieven" (435).*

Zelfportret schilderij met blauwe jas en oranje noppen in 1887 (JH 1356).

17 - HEIN VAN DER ZANDE

Hein van der Zande (1820-1903), ook wel genaamd Heintje, was bekend als musicus, muziekleraar en onder andere organist van de Sint Catharinakerk in de stad. Maar ook dirigent van het Eindhovens Mannenkoor dat was gehuisvest tegenover de kerk op het Begijnhof. Eef Stoot was daar de uitbater en het bevatte een prachtige gehoorzaal welke min of meer nog in gerestaureerde staat aanwezig is. Hein kon daarvan alleen toen niet bestaan want het was slechts een bijbaantje. Ook was hij docent algemene opvoeding en muziek hoorde daarbij. Hij gaf ook les aan particulieren en had ooit zelfs zijn eigen schooltje in de Volderstraat. Mochten in de zomer de ramen openstaan dan kon Anton Kerssemakers vanuit de achtertuin van zijn huis nog meegenieten van de klanken. Hein had de reputatie dat hij iedereen het musiceren kon bijbrengen met eenvoudige middelen. Zijn beroemdste en misschien wel de slechtste leerling echter was Vincent van Gogh. Vincent was zeer geïnteresseerd in de theorie van de kleurenleer, welke hij ook bestudeerde aan de hand van de geschriften en kleurencirkel van Eugène Delacroix. Vincent dacht dat er verband moest

bestaan tussen de klankkleur en de kleuren die hij wilde gebruiken op zijn palet.

- Er was sinds 1850 empirisch onderzoek gedaan naar de relatie hiervan door o.a. Rimbaud 1871 en Fechner 1876 om dit te bewijzen. Vooral door de ontwikkelingen van de technologie van bijvoorbeeld microfoon, radio, televisie is het fenomeen enigszins verwaarloosd geraakt, maar in 1975 door Lawrence E. Marks vanuit de cognitieve psychologie weer opgepikt. Vincent paste de systematiek nauwgezet toe met de complementaire kleurenleer en is consequent herkenbaar in zijn werken.

Indertijd was Hein van de Zande ongeveer 63 jaar en niet meer de jongste. Vincent had bij hem pianolessen willen nemen om de theorie in praktijk te brengen.

Toen Vincent echter tijdens de lessen opmerkte dat een akkoord "te groen" klonk en andere akkoorden vergeleek met Pruisisch blauw, donker groen, donker oker tot aan het heldere cadmium geel, werd het Hein teveel en heeft hij Vincent weggestuurd om niet meer terug te hoeven komen.

Ook placht Vincent de gedichten van synestheet en opium gebruiker Beaudelaire in het Frans te declameren. Wat een en ander alleen verergerde.

We kennen dit uit de herinneringen van Anton Kerssemakers.

Louis Pierard en ook door een leerling uit die tijd, Noud de Boer, welke later ook faam zou vergaren.

Karel Vermeeren, zelf kunstdocent, kunstenaar, historicus en publicist in Eindhoven heeft nog lang contact gehad met Noud, die het verhaal bevestigde.

Vincent schijnt stilzwijgend alleen met een "saluut" te zijn vertrokken. Hij wilde er geen woorden aan vuil maken.

Eigenlijk had de muziek, met de ingewikkelde notenbalken, Vincent niet kunnen inspireren en heeft hij, met zijn muziekboek onder de arm, de pianoleer verlaten.

In zijn brief (556) aan Theo zegt hij zelfs niets van muziek te weten ondanks het verband wat hij probeerde te leggen.

Eigenlijk komen we nauwelijks belangstelling voor muziek en musici tegen, behalve misschien de klanken van een harmonium in zijn Engelse tijd als predikant omdat het de verzen en de gelovigen samenbracht in de gezangen.

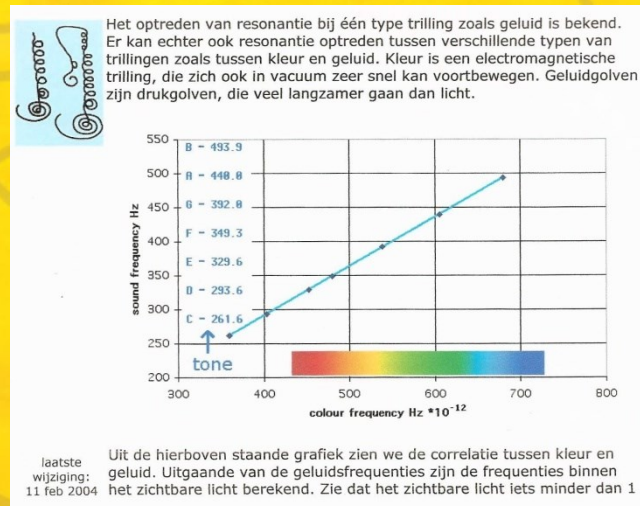
De werken van Van Gogh zitten wel herkenbaar harmonisch in elkaar en waarschijnlijk is de poging tot pianospelen dan toch nog van invloed geweest.

Met deze gedachte heb ik dan ook contact gezocht met de Eindhovense componist Ad Maas waaruit interessante projecten zijn voortgekomen.

Zelf weet ik ook weinig van muziek dus had ik in mijn onschuld bedacht dat je de pianotoetsen in de volgorde van de kleurencirkel een kleurtje kon geven en op die manier de schilderijen naspelen

In mijn oren kan ik wel het donkere en sombere muzikale geluid voorstellen van "de Aardappeleters" bij hun lampje, prikkend in de zelfgekweekte aardappelen en ontrokken aan de arme grond in Nuenen. Maar ook kan ik bijna de korenvelden horen en de molens die hij schilderde. Of de schapen met de herder op de heide bij avondlicht in een weid landschap.

Er zijn wel degelijk mensen, vooral creatieve, waarbij uit wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat

zij de verbindingen met verschillende zintuigen kunnen stimuleren, waarnemen dan wel interpreteren (synesthesia).

Jonge kinderen schijnen al vroeg deze gave te bezitten; echter verdwijnt dat na enige tijd of verschuift naar de achtergrond.

Ook is vastgesteld dat er een verband (correlatie) is tussen kleur- en geluidsfrequenties en deze zelfs 1/12 parallel lopen in de grafiek (dus de frequentie en niet de golven).

Veel later heeft ook Kandinski kleurencomposities op de klanken van Schonberg vertaald.

Er zijn vele beroemde synestheten bekend en er zijn ook verenigingen over de gehele wereld. Aristoteles en Isaac Newton legde ook al deze verbindingen.

Deze gedachten delend met Ad Maas beloofde hij dat het zeker wel mogelijk was om akkoorden te "ontwerpen" die de kleur van het schilderij en de gebruikte tinten vertalen in de klanken van akkoorden. Hij speelde me dit voor en ik kan me voorstellen om tijdens een van Gogh expositie per schilderij dit te laten horen.

Hij gaf daar een demonstratie van tijdens mijn TEDx presentatie op de Campus te Eindhoven welke ook via Internet gevolgd kon worden.

Als Ad dat ook nog in muziekschrift voor elkaar zou krijgen, dan had onze Vincent het helaas niet kunnen "lezen" wegens zijn vervroegde vertrek en ongeduld.

Hein zou weduwnaar worden en hertrouwen met een bemiddelde dame.

Wegens zijn hoge leeftijd kon hij de trap naar het orgel niet meer beklimmen en hij kreeg een opvolger (zie Madlener).

Uiteindelijk zou hij in het ziekenhuis terecht komen in de Jan van Lieshoutstraat, alwaar is hij overleden in 1903 en misschien nog heeft meegekregen dat zijn pupil beroemd begon te worden. Hein van de Zande zou uiteindelijk toch trots hebben kunnen wezen op zijn leerling van toen.

18 - JOSEPH VAN DER HARTEN

19 - DOKTER K. VAN DE LOO

Dokter Karel van de Loo (22-5-1852 - 23-1-1898), komende vanuit Venlo en bijna dezelfde leeftijd als van Gogh woonde in een prachtig huis aan de Willemstraat.

Hij was de lijfarts van de Familie van Gogh omdat ze de dokter uit Eindhoven prefereerden boven een andere dokter uit Lieshout of Geldrop.

Vincent vond hem een hele leuke vent, koel, fameus, secuur en een beetje Emile Zola achtig, door Vincent geadoreerd en die al zijn boeken verslond. Hij behandelde de moeder van Vincent na een val en ernstig heupprobleem en heeft de draaier opnieuw gezet maar ook nadat Vincent zich later ongerust maakte over haar gezondheid of mogelijke ouderdomsverschijnselen.

De dokter reisde vaker per koets op en neer vanuit Eindhoven om zijn patiënt te bezoeken. Ook bezocht Vincent zijn dokter in Eindhoven voordat hij naar Antwerpen vertrok i.v.m. zijn "zenuwachtigheid en maagklachten" die hem daarvoor behandelde. Van Gogh had een eenzijdig en ongezond eetgedrag van brood, kaas en koffie en als enig genotsmiddel had hij altijd een flacon Brandy bij zich.

Nadat Vincent naar Antwerpen vertrokken was in november 1885 heeft hij daar 10 tanden moeten laten "afknippen" dus de maagklachten zullen daar

wel mee te maken hebben gehad. De dokter stelde hem echter gerust en gaf hem de boodschap dat Vincent best oud zou kunnen worden (zelf werd de dokter slechts 46 jaar) en ook dat hij zich geen zorgen hoefde te maken betreffende zijn moeder, zoals Vincent aan zijn broer Theo schreef.

Dokter v.d. Loo is ook zeer behulpzaam geweest toen Margot Begemann (geboren 17-3-1841 en overleden 11-2-1907) als verliefde/verloofde buurvrouw, wonende ten Huize Nuneville, Berg 24 en weliswaar 12 jaar ouder dan Vincent, door haar vrijgezelle zusters (die de verhouding sterk afkeurden) gepest en getreiterd werd.

Op een keer (1884) toen ze Vincent, zoals vaak, vergezelde in het veld kreeg ze ontzettende krampen omdat ze zichzelf had geprobeerd te vergifigen met strychnine.

De kritiek van haar zussen, maar ook van de vader van Van Gogh zouden haar teveel zijn geworden dacht Vincent toen. Eerder had ze Vincent gezegd zo gelukkig te zijn dat ze zei "als ik nu sterven kon" maar hij kon toen niet bevroeden wat ze daarmee bedoelde. Vincent is ontzettend geschrokken en heeft haar laten braken en meteen haar broer Louis Begemann gewaarschuwd om haar te laten behan-

delen. Omdat ze ook Laudanum gebruikt had wat het gif enigszins neutraliseerde en door de zorgen van Dokter v.d. Loo is het uiteindelijk niet dodelijk afgelopen.

Dit voorval werd geheim gehouden in het dorp (was alleen bekend uit de brieven van Vincent aan zijn broer Theo in Parijs) en is Margot naar een hun bekende dokter Petrus Johannes Idenburg, Hamburgerstraat 238 in Utrecht gezonden waar ze lang in hun huis is verbleven en ook door Vincent daar werd bezocht.

De ware reden waarom ze de poging deed is slechts enige tijd later door Margot verteld en door Vincent begrepen.

Hier kan men slechts gissen.

Dr. v. d. Loo zal wel diagnose hebben gesteld of een vermoeden hebben gehad.

- Zie hoofdstuk betreffende Margot Begemann.

Ze bracht haar tijd door op haar kamer en vulde de tijd met lezen en met wat spullen die Vincent haar gaf. Na enige tijd, toen ze verbeterde, ging ze via Den Haag voor "zaken" en keerde terug naar Nuenen. Vincent vermoedde dat ze leed aan godsdienstwaanzin vanuit het verleden en hij vergeleek haar met een verpest instrument (Cremona viool)

dat jarenlang verkeerd bespeeld is. Ze hadden trouwplannen maar dan zouden ze twee jaar moeten wachten volgens de familie. Ze vonden haar te oud voor een huwelijk maar dat is tegenstrijdig met twee jaar wachten.

Vincents reactie was: Nu of nooit! Echter had haar liever 10 jaar eerder leren kennen.

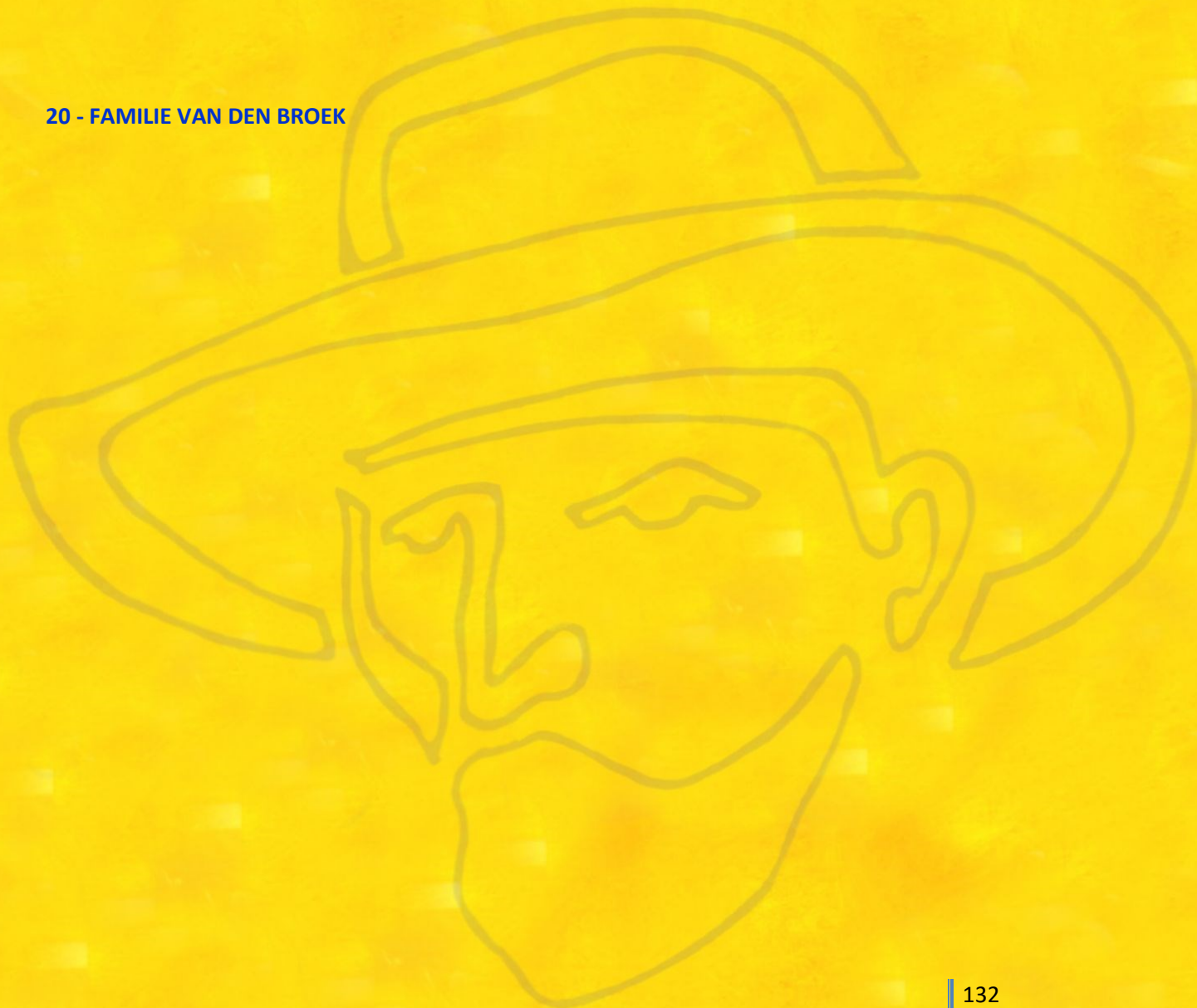
Eigenlijk heeft dus Dr. v.d. Loo zowel Vincent, evenals zijn moeder en ook Margot gered en waarschijnlijk heel veel andere Eindhovenaren. De dokter stuurde zijn rekening pas na acht maanden.

Vincent was zeer vrijgevig met zijn werken en het zou me niet verbazen als hij de dokter, als dank, enige werken geschonken zou hebben.

In het huis van dr. v.d. Loo is later het Philips Consultatie Bureau gevestigd. Margot zegt zelf tegen Vincent dat ze in elk geval,

"de liefde heeft gekend".

20 - FAMILIE VAN DEN BROEK

21 - PETRUS VAN BEMMEL

Petrus van Bommel (geboren 17 augustus 1857) kwam vanuit Leeuwarden en werkte aanvankelijk als fotograaf in het atelier van Blankenburg aan de Nieuwstraat en later met steendrukker Johannes Baart, firmant met Johannes Gestel.

Nadat Wilhelm August Blankenburg (Amsterdam 14-11-1845) een ander atelier bij het station betrok, zette van Bommel de zaak voort.

Blankenburg vertrok op 20-02-1885 via Woensel naar Amersfoort.

Van Bommel fotografeerde al verschillende locaties

en maakte portretten van Eindhovenaren die zich graag lieten vereeuwigen. Daarnaast waren er inderjijd rondreizende fotografen die naar de mensen gingen of aan huis fotografeerden bij August Diepenbach.

Een eigen studio was dus een mooi bezit om rustig te kunnen werken.

Als buurman van de firma Gestel heeft van Bommel natuurlijk ook contact gehad met de drukker Dirk en lithografen/steendrukkers Dimmen Gestel en diens

assistent Klaas Verlaan.

Fotografie is sinds de uitvinding in 1816 bekend en als zodanig verder ontwikkeld in 1831 (Talbot), 1839 (Daguerre) en werd na 1860 populair.

Rond 1860 waren er al een aantal fotografen in Eindhoven bekend zoals Arnoldus Godefridus van Dijck (1804-1864) en zoon Johannes Antonius (1839-1890). Later kwam Johannes Adrianus Baart (29-07-1838 Amersfoort) op 28-07-1879 vanuit Oirschot naar Eindhoven. Hij begon, samen met Johannes Gestel, een drukkerij achter het woonhuis aan de Vestdijk, toen Langendijk, waarna Gestel uiteindelijk alleen doorging met de steendrukkerij.

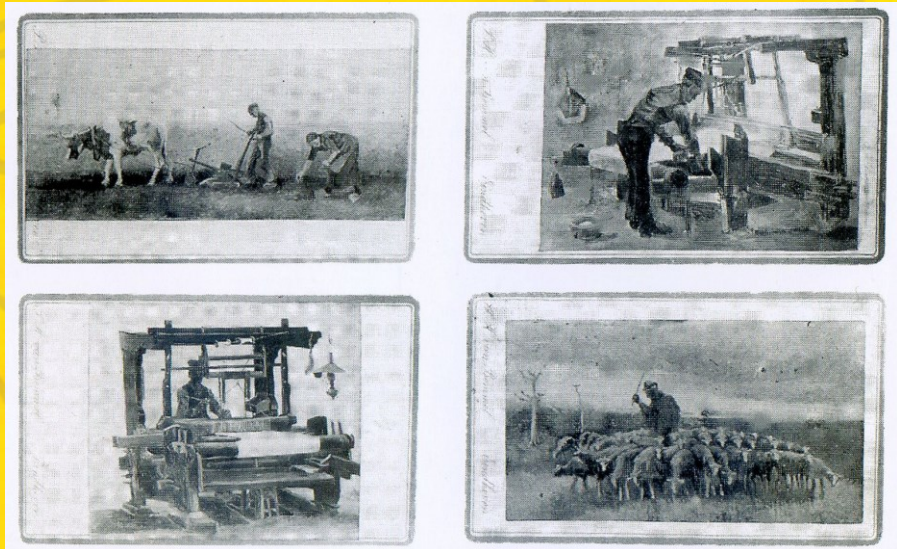
Baart vertrekt na de dood van zijn vrouw op 13-02-1892 naar Turnhout.

Lithografen met een klassieke opleiding konden fantastische beeltenissen maken, maar langzamerhand ging de fotografie toch het portretteren door kunstenaars verdringen.

Peer van de Molengraft, Frans

Manders en enkele anderen hebben dat aardig weten te overleven.

Uit brieven van Vincent van Gogh weten we dat hij werken fotografisch liet vastleggen om daarmee reclame te maken bij tijdschriften en om attentie voor zijn werk te krijgen. Aanvankelijk liet Vincent grote foto's afdrukken die helaas nooit zijn teruggevonden, maar wel kleinere visitekaart formaten die in het van Gogh museum in Amsterdam te bewonderen zijn. Het zijn zelfs foto's van verdwenen wer-

ken die gelukkig bewaard zijn gebleven. Monique Hageman van dat museum verzekerde dat het werkelijk foto's zijn en geen gedrukte versies.

Vincent van Gogh liet ook panelen op ware grootte fotograferen die hij had gemaakt voor Antoon Hermans' eetkamer en 70,5 bij 170 centimeter groot waren.

Om vast te leggen zonder parallax met de fototoestellen van toen moet op zich een kunststukje zijn geweest.

Het atelier van hout en glas van Van Bommel was slechts 7 bij 3,30 meter en dat was dus een hele toer.

Vincent schreef hierover:

"Ik was voornemens twaalf fotografiesch te laten maken. Een serie Brabantse voorstellingen waaronder ook de zes welke ik voor Hermans maak. Ik was voornemens die aan enige illustraties te zenden om te zien werk te krijgen of althans bekend te worden, maar ik zie ervan af daar de fotograaf slechts epreuves heeft zonder of althans weinig het clair-obscur teruggeven dan veel

of slecht retoucheert wat op het schemerig licht is en omgekeerd. Met de wevers laat ik echter nog een proef nemen in carte de visite slechts."

Aldus van Gogh.

De vraag blijft of Petrus van Bommel ook Vincent heeft gefotografeerd en waar zijn de negatieven uit die tijd?

In de boeken van Karel Vermeeren zijn mensen afgebeeld evenals de wevers in hun huisjes. De erven Vermeeren hebben vijftig dozen archiefmateriaal aan het Regionaal Historisch Centrum geschonken. Wie weet zit daar nog materiaal bij van Van Bommel of van Hermans, eveneens naast al zijn andere creatieve en bestuurlijke talenten een verwoed fotograaf?

Het is de moeite waard om te onderzoeken of er in Vermeerens archief documenten zitten. Karel zal beslist wel in het archief in Wageningen, waar van Bommel een jaar na het vertrek van Vincent zich vestigde, hebben gezocht.

Het zou een mooie verrassing opleveren en eventueel nog meer geheimen ontrafelen over Vincent van Gogh & Eindhoven.

22 - APOLLO'S LUST

Brief van Anton Kerssemakers augustus 1912 aan Albert Plasschaert.

Kerssemakers herinnerde zich later van zijn ontmoetingen met zijn vriend Vincent van Gogh:

"Hij zou vaker naar Eindhoven komen om me te bezoeken op zondagochtenden en als hij me niet thuis aantrof zou hij naar "de Harmonie" gaan waar we een drukke drinktafel hadden tussen 12 en 2 uur. Als het gezelschap hem binnen zag komen zeiden ze tegen mij: "Ga maar Toon, daar is je vriend. Dan natuurlijk verliet ik het gezelschap en ging bij hem zitten, of we gingen samen naar mijn huis."

Uit de overlevering weten we dat Vincent van Gogh (de leraar) samen met Toon Kers verschillende stillevens schilderde in het atelier van Toon en zelfs een klein werkje maakte van de kolenopslagplaats van het oude station schuin tegenover het woonhuis van Kerssemakers.

Hiervan droop trouwens de verf af omdat Vincent Copiava balsum gebruikte met teveel terpentijn om de verf te beïnvloeden.

Het sociëteitsgebouw van de Koninklijke Harmonie Apollo's Lust was gelegen aan de Vestdijk. Het was nauwelijks een paar honderd meter van het huis van Kerssemakers die op de hoek woonde van Langedijk (Vestdijk) en Parallelweg.

In de tuin van de sociëteit welke was opgericht in 1841, werden ook optredens en concerten verzorgd en was populair in de wijde omgeving.

Anton Kerssemakers was ook lid van deze Harmonie en komt voor op een groepsfoto in de zomer van 1889 (dus 3 -4 jaar na het vertrek van Vincent van Gogh naar Antwerpen november 1885).

Op de foto heeft "Kers" een hoge hoed in de hand en was zeer waarschijnlijk een hoog geplaatst bestuurslid, op de voorste rij gezeten aan de rechterarm van de voorzitter Ignatius de Haes (eigenaar van de Stoomweverij en Textielfabrieken) en aan zijn linkerarm de dirigent Jos Madlener met zijn dirigeerstokje.

De Harmonie werd ondersteund door de belangrijke industriëlen en culturele voormannen van die tijd in Eindhoven en werd ook wel een Heeren Harmonie genoemd.

Vincent zal dus vaker ook te gast geweest zijn van zijn vriend bij de concerten in de tuin waar de muzikale prestaties geleverd werden.

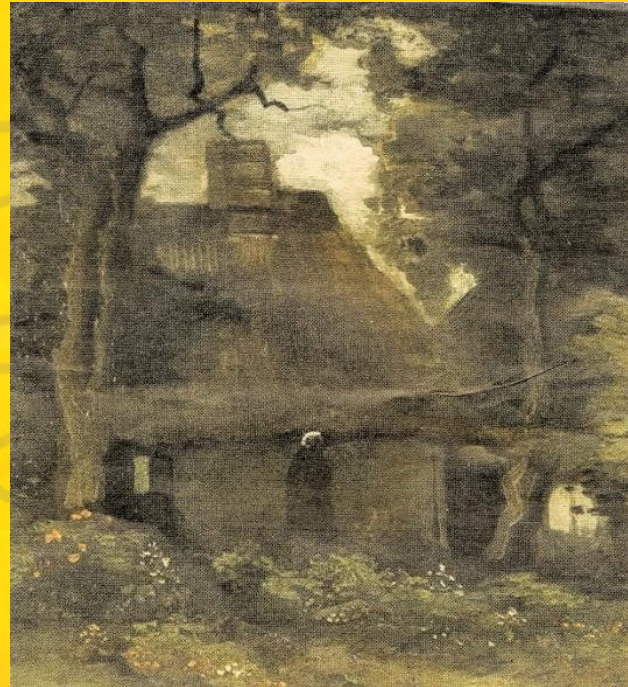
Vincent begon zich ook beter te soigneren zoals hij zijn broer vertelde en had zelfs een duur kostuum laten maken voor 35.- guldens bij de kleermaker Matheus H. Stultiëns in de Rozenmarijnstraat, waar ook zijn vriend en aquarellist Willem van de Wakker in de kost was.

Het kostuum zou lila van kleur zijn met oranje noppen en we weten dat het de complementaire kleuren zijn in de kleurencirkel van E. Delacroix welke door Vincent consequent werden doorgevoerd in zijn werk.

Ook had hij gezegd nieuwe schoenen nodig te hebben en een broek.

Apollo's Lust werd aangekocht in 1925 door het naastgelegen garagebedrijf van der Meulen-Ansems Het werd gebombardeerd in de Tweede Wereldoorlog op 19 september 1944.

Interessante bijkomstigheid is dat Frank van der Meulen en nazaat van de bekende autobedrijffamilie, de Merckthoeve in Tongelre exploiteerde en me vertelde interesse te hebben in het onlangs geveilde

van Gogh schilderij JH 808 omdat het verdacht veel leek op zijn pand aan de Urkhovenseweg 4.

Ook zou het witte gebouwtje naast de hoeve het oude leerlooierhuisje kunnen zijn welke een van de oudste huisjes van Eindhoven is en waar kunstschilder

der Kees Bol nog enige tijd zijn woning en atelier heeft gehad.

Dit is natuurlijk niet onmogelijk, omdat Vincent vaker het Hofke bewandelde, of via Coll en de Raauwe Velden bij het Karregat naar Eindhoven kwam.

De rechterzijgevel heeft echter op het schilderij nogal een schuin dak terwijl die rechtergevel geheel recht is en niet verbouwd.

Van de andere kant was Vincent geen geweldige perspectieftekenaar en had een installatie laten maken, het zogenaamde "perspectiefraam" wat hij

meedroeg en vaak gebruikte terwijl je normaal gesproken van een kunstenaar mag verwachten, het zogenaamde talent van het perspectieftekenen "uit de hand" te bezitten.

23 - FAMILIE VERMEEREN

24 - JOH MADLENER

Zou het toeval zijn of aardig om uit te zoeken. We zien Joh Madlener als dirigent van de Koninklijke Harmonie Apollo's Lust op de foto. Hij zit op de voorste rij rechts (foto 1889) met zijn dirigeerstokje. Naast president Ignatius de Haes in het midden met links daarvan Anton Kerssemakers die daar bestuurslid was.

Kerssemakers zou ook afspreken in de tuin aan de Vestdijk van Apollo's Lust met Vincent van Gogh op zondagmiddag tussen 11 en 14 uur omdat ze daar een vaste tafel hadden.

In Eindhoven was een zeer levendig cultureel muziekleven.

In de geschiedenis van de van Gogh's zien we dat de grootvader van Vincent al de naam Vincent droeg (1798-1874) en als predikant was geroepen in Breda. De grootmoeder was Elisabeth-Huberta Vrijdag (1790-1857).

Het was een grote familie en het 6e kind was de zogenaamde Oom Cent (1820-1888), getrouwd met Cornelia Carpentus (1829-1913) en de 7e persoon was Theodoor (1822-1885), de vader van Vincent, getrouwd met het zusje Anna Cornelia Carpentus (1819-1907).

Oom Cent woonde in Princenhage en vlak in de buurt.

Hij had zich daar teruggetrokken als kunsthandelaar in ruste, omdat hij door zijn zwakke gezondheid afstand moest nemen als vennoot in Goupil & co in Parijs.

Zijn oom Cent bouwde in 1873 een annex aan zijn patriciershuis "Metersum" met galerie en beeldentuin, op de hoek van toentertijd de Voorstraat. Voor zijn kunstverzameling van Barbizon en Haagse school.

Oom Cent raakte teleurgesteld in Vincent nadat hij verschillende malen had geprobeerd een passende betrekking voor Vincent te bezorgen in het Goupil bedrijf tot in London en Parijs wat steeds weer mislukte.

Vincent was in Zundert in 1853 geboren vlakbij Breda en Princenhage en ging ook nog naar een school in Tilburg.

De familiebezoeken tussen de vader van Vincent en de rijke Oom waren frequent. Oom Cent was kinderloos en uiteindelijk zou toch iemand de erfenis moeten overnemen.

Hemelsbreed ligt Ginneken, waar Johannes Madlener (29-5-1836 tot 29-1-1901) geboren is onder de rook van Breda. Hij is muzikleraar met een hele kunstzinnige familie die oorspronkelijk uit Oostenrijk en Zwitserland kwam. Hun nakomelingen zitten allemaal in het muzikale vak als organisten/pianisten, dirigenten en muzikleraren.

Maar ook de schilder Antonius Josephus Madlener (1827-1890), de romantische landschapsschilder.

Deze is leerling geweest op de Academie in Den Haag en kreeg les van J.F. Hoppenbrouwers. Plotse-ling duikt J. Madlener in 1876 op in Eindhoven waar "Vereniging de Bouwkundige Vakken" de viering van Willem III voorbereidde.

Hij was oorspronkelijk ook al de dirigent van de in 1871 opgerichte Harmonie Cecilia in de plaatselijke herberg van Princenhage en verkreeg het predicaat "Koninklijke van Willem III" nadat Joh. Madlener een speciale parademars had gecomponeerd voor die gelegenheid.

De harmonie kende ook andere vormen van cultuur zoals een eigen toneelafdeling.

De familie Madlener woonde in Breda (Markt 124) in de buurt van de van Gogh's en vertrok via Tilburg uiteindelijk naar Eindhoven.

Johannes Madlener werd daar in 1876 als dirigent benoemd van Apollo's Lust. Hoe deze benoeming tot stand kwam is gissen.

Hij had ook een zoon Peter en die speelde ook in de harmonie (1889).

Er waren totaal 5 kinderen, waarvan dochter Elisa ook een muzikale weg zou vinden als zangeres en pianiste.

Ook zou Johannes de dirigent worden van het Geldrops muziekcors wat ontstaan is uit L'union Musicale (opgericht 01-10-1885).

Zijn zoon Piet (29-11-1870, Breda) zou zijn vader in 1897 opvolgen als dirigent van dit Corps voor 2½ uur in de week.

Piet zou ook spelen in de Koninklijke Harmonie Apollo's Lust, waar zijn vader dirigeerde, muziekleraar worden en Phileutonia in "het Rozeknopje" dirigeren.

Een grote eer was dat hij als stadsorganist van de Sint Catharinakerk onze welbekende Hein van de Zande (1841-1903) mocht opvolgen gedurende vele jaren, van 1903 tot 1941.

In 1885 zou Vincent bij het muziekschooltje van Hein van de Zande, bij hem aan huis in de Volderstraat, pianolessen willen nemen.

Net nadat het voor Hein te moeilijk was geworden de trappen naar het orgel te beklimmen is hij uiteindelijk naar het bejaardentehuis in de Rozemarijnstraat vertrokken voor verdere verzorging.

Joh. Madlener zou op 3-7-1886 zijn 25 jarig huwelijk vieren evenals zijn 10 jarig dirigentschap van Apollo's Lust. Hij is overleden in 1901, op 64 jarige leeftijd.

Gezien de niet veel voorkomende naam en de gemeenschappelijk locaties is er een grote kans dat Vincent en de Madleners elkaar gekend hebben vanuit de tijd van Princenhage en omgeving. In elk geval moet het ter sprake gekomen zijn bij ontmoetingen in Eindhoven en bij Apollo's Lust en helemaal door Anton Kerssemakers' gezelschap.

Leuke bijkomstigheid is dat het programma en muziekpapier is gedrukt bij Joh Baert, de eerdere compagnon van de familie Gestel, die hem uitkochten.

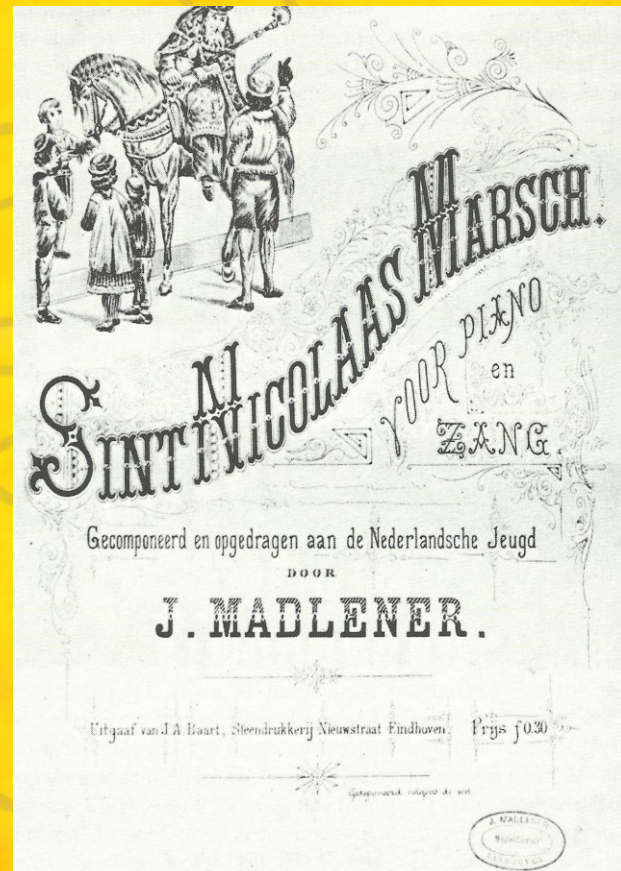
Vrijdag Premium Printing is begonnen met het succes van muziekpapier drukken en heeft onlangs het bedrijf Gestel Premium Printing laten voortbestaan. Peter Louis Vrijdag is de oprichter van het hedendaagse Nederlandse Steendruk Museum in Valkenswaard en nazaat.

De gehele familie Vrijdag heeft een prominente rol gespeeld in het muzikale en culturele leven van Eindhoven.

De grootmoeder van Vincent van Gogh was Elisabeth Huberta Vrijdag (1790-1857). Deze woonde in Breda waar haar echtgenoot Vincent (1798-1874) als dominee was geroepen.

Ook Elisa Madlener had een muziekwinkel, muziekboeken, instrumenten en partituren. Zowel in de Vrijstraat als later in de Dommelstraat. Ze was een gevierde klassieke zangeres en pianiste rond de eeuwwisseling. De winkel zou uiteindelijk failliet gaan.

Frappant is ook dat Elisa trouwde met Hr. Bree uit Roermond en dat Anton Hermans daar ook vandaan kwam. Hermans bepaalde voor een groot deel het culturele leven in Eindhoven en zijn vriend de architect Pierre Cuypers bouwde de Sint Catharinakerk en waarschijnlijk op zijn voorspraak. Hermans zou ook de kerk in aanbouw fotograferen.

25 - APOTHEEK VRIJMAN

Voor medicijnen ging je vroeger ook met een recept naar de apotheek, dus ook in de tijd dat Vincent van Gogh Dr. Karel v.d. Loo in Eindhoven bezocht die aan de Willemstraat woonde tegenover het Wilhelminaplein.

Voor zichzelf, zijn moeder of broer Cor die in Helmond verbleef maar soms ziek thuis was. Bijna alle familieleden hadden wel iets.

Er was al een doodgeboren Vincent geweest, precies op de dag een jaar voordat onze Vincent geboren werd op 30 maart 1853.

Theo viel na de begrafenis van Vincent in een depressie en zou overlijden aan syfilis en de zenuwziekte dementia-paralytica en later in Auvers in Frankrijk broederlijk naast Vincent begraven worden. De jongste broer Cor pleegde in 1898 zelfmoord in Zuid Afrika en zal ook wel aan neerslachtigheid geleden hebben, naar men zegt door een mislukt huwelijk.

Zus Wil werd in 1902 opgenomen in een psychiatrische kliniek en verbleef daar tot 1941 zonder te praten en moest kunstmatig gevoed worden.

Zus Lies was nog de meest gezonde want zij kreeg al een "voorkind" van weduwnaar Jean Phillipe du Quesne van Bruchem, die toen nog gehuwd was en

waar ze als verzorgster en gezelschapsdame in huis was voor een ziekelijke echtgenote.

Merkwaardig is ook dat de vader van Vincent, de dominee Theodoor van Gogh, overleed op 25 maart 1885. Aan een hartaanval op de drempel van de pastorie en op de verjaardag van beide Vincenten begraven werd, op 30 maart.

De apotheker op de hoek van de Vrijstraat/Rechtestraat, Hendrik Vrijman, leverde eigenlijk van alles wat met gezondheid en ziekte te maken had.

De lichamelijke gesteldheid van Vincent was niet al te best hoewel men spreekt over een kort stevig manneke.

Sterk moet hij wel geweest zijn want op zijn lange wandelingen nam hij alle schildersspullen mee.

Tot aan Eindhoven was dat een flink stuk, zelfs als men binnendoor over de hei zou lopen.

Er waren trouwens maar weinig verharde wegen.

Zijn ezel torsend, schilderskist bungelend aan zijn riem, vouwstoel en misschien ook nog wel zijn perspectiefraam met ijzeren pinnen, die hij had laten maken, is een heel vrachtje.

Meestal had hij ook nog een opgespannen doek dat soms meer dat een meter groot was en met een beetje wind als een vlieger werkte.
En dat word zwaar op den duur, waarbij hij dan ook nog vaak op lompe klompen liep.

Maar natuurlijk kon hij met zijn slechte tanden maar moeilijk zijn eenzijdige voedsel van roggebrood en kaas vermalen en moest het in brokken doorslikken. Hij moet wel veel last van zijn maag gehad hebben en daarbij natuurlijk ook nog veel zwarte koffie en continue zijn pijp rokend.

Op een van zijn Eindhovense stillevens komt een apothekerspotje voor met de tekst "COCHLEAR" Dat heeft hij misschien aan apotheker Hendrik gevraagd of geleend om te mogen schilderen. Of het is een stille wenk.

Volgens een Eindhovense apotheker werd Cochlear getrokken van het zogenaamde lepelkruid, wat verwant is aan de hennepplant.

Dit werd voorgeschreven tegen scheurbuik en mondslijmvlies ontsteking en is licht hallucinerend. Men moest het verdunnen met een 1:5 verhouding.

Ook gebruikte van Gogh het Copiavabalsum om het inschieten van schilderijen te voorkomen en ook had hij deze harsachtige substantie gebruikt om het droogproces te versnellen.

De apotheker wist natuurlijk wel dat het ook een middel was tegen geslachtsziekten en netelroos en het werd zowel in- als uitwendig gebruikt.

Een bezoek aan de apotheek, samen met zijn vriend Anthon van Rappard, waarbij hij Vrijman vroeg of men de balsem met terpentine kon verdunnen leverde de kritiek:

"Heb je niet al genoeg schade aangericht aan je karkas".

Wat de vrienden amusant vonden en het vertelden aan Anton Kerssemakers. Het veroorzaakte ook harsneerslag welke wederom in alcohol oplost. Jaren ervoor was Vincent al gedurende drie weken behandeld voor gonorrhoe in het Haags Gemeentegasthuis.

Van Gogh zou minstens negen stillevens in Eindhoven schilderen als hij daar met zijn leerlingen en vrienden voor een week op bezoek was.

Ook staat op een van de stillevens een flacon die van Gogh altijd bij zich droeg en naar verluidt was

dat het enige genotsmiddel wat hij zich veroorloofde.

Medicinale cognac verkrijgbaar in de apotheek werd ook door doktoren aanbevolen als versterkingsmiddel voor zieken, herstellenden en zwakken, dus dat kwam goed uit.

Omschrijvingen:

- **Cochleariae Herba Recens:**
Het opwaarts groeiende deel van *Cochlearia Officinalis* (lepelblad) wordt uitsluitend gebruikt voor de bereiding van *Spiritus Cochleariarum*.
Spiritus Cochlearia = 100,0 destillaat van 80,0 *Cochlearia Herba rec. en Armor, Rad, rec.*
Zie chemisme bij *Sinapis Semen*.
Gebruik: verdund (1 met 5) als mondwater bij stomatitis (ontsteking slijmvlies) vooral skorbuut (scheurbuik).
- **Balsamum Copaivae:**
De balsem, gevloeid uit verwonde stammen van verschillende soorten van het geslacht *Copaifera*.
De balsem bestaat uit een oplossing van hars (copaivazuur in hoofdzaak) in vluchtige olie.
Onverenigbaar is *Copaiva Balsum* ofschoon het dikwijls voor pillen ermee wordt voorgeschreven met

Oxydum Magnesium of *Carbonas magnesiumus*. Geeft harde onoplosbare verbindingen.

Gebruik:

- Plaatselijk op de slijmvlieszen vermindert het de discretie; hierom ook doordat het met de urine wordt meegevoerd. Bij inwendige toediening een vooral vroeger veel gebezigd middel bij *Gonorrhoe*.
Enigszins grote doses kunnen *Roseola* (netelroos) en *Urticaria* verwekken, ook *Albuminurie*.
De reactie op eiwit niet te verwarren met de harsneerslag dat in de *Copaiava-Urine* met salpeterzuur ontstaat. Deze neerslag lost op in alcohol.

Het balsem wordt wel gebruikt in de meubelindustrie voor snelle droging van vernissen en waarschijnlijk (door overlevering Anton Kerssemakers) om die reden ook door Vincent van Gogh vermengd voor snelle droging en inschieten van de verf in zijn schilderijen.

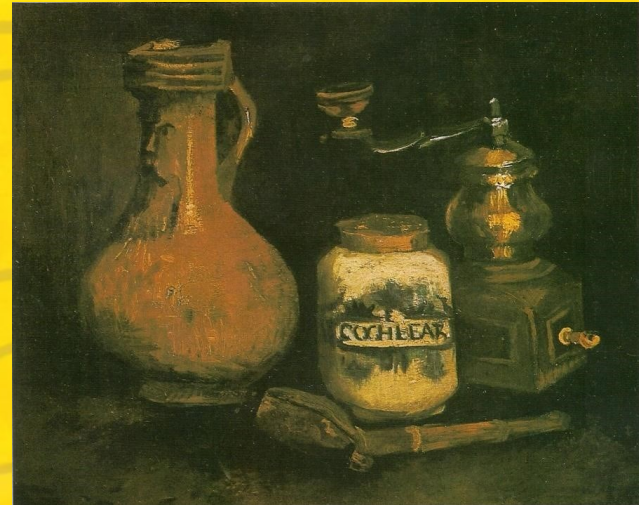
- Copalvernissen:
Het zuurgehalte stremt Copalverniss met gebruik van Zinkwit.
Opgenomen in de uitgave "Henk Tromp, de strijd om de echte Vincent van Gogh"

In het "Wacker" proces Berlijn 1932:

Experts getuigen dat een aantal schilderijen van Van Gogh, waar de echtheid van wordt ontkend, een hoog harsgehalte in de verf bleken te hebben. De toevoeging van hars zorgt voor een snelle droging, IETS WAT VREEMD WAS AAN VAN GOGH'S WERKWIJZE.

Daarmee zouden ze zich onderscheiden van de echte.

Ondertussen weten we beter!

26 - VERENIGING DE BOUWKUNDIGE VAKKEN

Van de brieven van de moeder van Vincent van Gogh aan broer Theo in Parijs en verzameld door de weduwe Jo van Gogh Bongers, weten we dat ze schreef dat Vincent conversatie had gevonden bij lieden in Eindhoven in de periode 1883-1885.

Dat waren niet alleen zomaar gewone mensen die in boeken en publicaties genoemd worden zoals Jantje Baijens de verfleverancier of leerling amateurs en vrienden die les kregen van Vincent zoals: Anton Kersemakers - leerlooier/tabakshandelaar, Antoon Hermans - goudsmid, Dimmen Gestel - lithograaf, Willem v.d. Wakker - telegrafist.

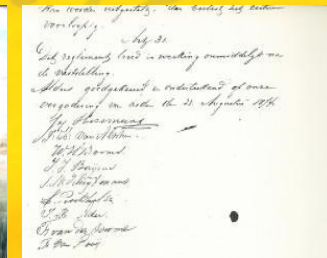
Ook Directeur Driekse van Gardinge - directeur van de Teekenschool en Joseph van der Harten van de bierbrouwerij. Hein van der Zande de organist en muziekleraar. Dr. K. v.d. Loo maar en zeker ook een aantal familieleden van deze inwoners, hun personeel en de mensen waar Vincent op locatie verbleef en schilderde. Het waren ook vooral de notabelen en industriëlen, werkgevers, onderwijzers, winkeliers/handelaren en mensen uit het culturele leven.

Al in 1874 organiseerden een aantal van hen zich in het zich ontwikkelende industriestadje. "Vereniging de Bouwkundige Vakken" was al opgericht, 10 jaar voordat Vincent van Gogh hen leerde kennen in deze biotoop. De vereniging trok de zorg naar zich toe voor de opleiding van toekomstige vaklieden welke een steeds grotere noodzaak was geworden.

Het was niet alleen de materiële waarde maar ook de ideële motieven en dat vroeg om specifieke pedagogische en didactische kennis. De vereniging was ontstaan uit een al langer bestaande vriendenclub van ondernemers. De aanleiding was dat er speciale aandacht gegeven werd aan het zilveren regeringsjubileum van Koning Willem III in 1874 omdat landelijk een oproep was gedaan om dat groots te vieren. De animo was oorspronkelijk niet geweldig onder de bevolking doch door Harmonie Apollo's Lust, de werkgevers en de vertegenwoordigers van de grafische industrie en kunsten is toch gezorgd voor een feestelijke optocht en een triomfwagen. Een verenigingslid en kunstenaar/schilder P.H. Bockholts vervaardigde de schetsontwerpen.

Ledenlijst 21-8-1874

Bestuur:

*Jacq. Heezemans (president), J.H. van Alphen, W.H. Booms (secretaris), * J.J. Baijens (penningmeester), J.M. Kluijtmans (bibliothecaris), L. Bockholts (vice-president), J.H. Ader, Fr. van der Somme, Fr. R. van Rooij.*

Overige leden:

Toon Hoppenbrouwers, H.H. Leyten. Pzn, P.J. van Dijck, G.v.d. Waerden, P.H. Bockholts, H. Marto, E.

*Wiekering, M.F. van Piere, H. Weijtens, W. van Vlokhoven, J. van Nuenen, Hub. Hezemans, H. van Lieshout, T.A. van Dijck, P. Kluitmans, A.J. van Piere, *H.G. van Gardinge, H. van Kemenade, Onleesbaar, C.de Haan (oprichter), P. Harkx, Casper de Haan, M. Hezemans, C. van Bakel, J. de Coninck, H. Louwers, P. Bockholts, Jan v. Dijck Verhagen, Alb. Bockholts, Frans van Dijck, F.J. van Piere, M.J. de Haan, C.J. van Dijck, P. v.d. Mark.*

- De met * gemerkte personen als leden van de "Vereniging van Bouwkundige Vakken" verkeerden met Vincent van Gogh.

*Jan Joseph Baijens 1838-1914

De vereniging van ongeveer 44 prominente leden bracht geld bij elkaar en formeerde een bestuur met een belangrijke verantwoordelijkheid voor onze bekende Jan Joseph Baijens als penningmeester.

Naast zijn schildersbedrijf en als leverancier voor kunstmaterialen had hij ook een agentschap en vertegenwoordigde Duitse en Engelse bedrijven met voor die dagen hoogwaardige producten zoals telegraaf en telefoondraden en draad voor elektrisch licht. Maar ook brandweerslangen en nu minder populaire asbest producten voor verpakking en bekleding.

Vele van de namen zijn nog steeds Eindhovense namen en bedrijven.

O.a. Casper de Haan was een van de oprichters en generaties van zijn familie zouden lid van de vereniging blijven (zie ledenlijst en notulenboek 1874).

*H. van Gardinge (Driekske) 22-7-1840 - 23-11-1930

Was een van de leden en was de directeur van de Teekenschool aan de Markt in het Waaggebouw en opgetekend door van Gogh

ongeveer vanaf de plaats van de Sociëteit van J. van der Harten, wiens uitspanning ook de vergaderlocatie was van de VBK. Driekse had het atelier van goudsmid Anton Hermans overgenomen en had daarbij ook

nog een winkel in religieuze artikelen in de Volderstraat (Demer). Een ander lid van het eerste uur was Toon Hoppenbrouwers en ook zijn familie zou een belangrijke rol spelen in kunstzinnige activiteiten en o.a. zou zijn zoon aan de wieg bij de oprichting van de "Krabbedans" staan volgens Jacques, de zoon van Karel Vermeeren.

Na afloop van de geslaagde festiviteiten heeft de vereniging haar statuten opgesteld. De doelstelling was: "De bevordering der verschillende Ambachten, Nijverheid en

Kunst in Eindhoven en omgeving". De groep van ca. 40 "werkbazen" en kunstenaars blijft in de periode 1874-1894 vrijwel constant. Ook had de vereniging een eigen vaandel en het ontwerp is gemaakt door P. Bockholts, een hedendaagse nazaat Albert stuurde een kopie daarvan.

Piet Bockholts was ook een verdienstelijk schilder en recentelijk is werk van hem opgedoken. Hij ontwierp ook de praalwagens. Vincent van Gogh zou in 1885 naar Antwerpen vertrekken.

In 1891 besluit men wederom een tentoonstelling te organiseren en de V.B.V. vergade-

ring wordt gehouden bij Joseph van der Harten (1852-1925) in de sociëteitszaal Concordia aan de Markt (later zaal van Pelten en daarna Poort van Kleef).

Joseph was ook directeur van de Bierbrouwerij de Haes in de Vrijstraat. Deze Joseph was ook preparateur van dieren en bezocht van Gogh in Nuenen, mede voor de collectie vogelnestjes en werd genoemd in de correspondentie, samen met telegrafist Willem van de Wakker, welke ook een van Vincents leerlingen was en Eindhoven zou verlaten in 1891 en naar Rotterdam verhuizen.

1892

Een tentoonstelling zou gepland worden in 1892 wat uiteindelijk 1893 is geworden en er is een bezoek gebracht aan Hasselt als goed voorbeeld. In 1892 is een regelingscommissie ingesteld met wederom Jan Baijens als penningmeester. Besloten is ook om de tentoonstelling te laten plaats vinden in het gebouw en tuin van Apollo's Lust aan de Vestdijk. Ook wordt een "Eere-commissie" geïnstalleerd welke bestaat uit "20 Personen".

Hierbij het lijstje en men ziet dat het niet de minsten zijn:

J. Smits Burgemeester van Eindhoven, lid van de 2e kamer, A. v. Moorsel, pres. van de

kamer van Koophandel, J. van Lieshout, wethouder van Eindhoven, J. Boex, lid der Provinciale Staten, H. Smits, lid van de gemeenteraad, A.J. Burgers, fabrikant, J.J. Fens, notaris, Jos de Heer, fabrikant. Ph. Keizer Koopman, A.J. Mignot, fabrikant, L. Redelee, fabrikant, A. Rijser, postdirecteur, Alph. Schellens, fabrikant, L.W. van Buel, burgemeester van Stratum, E.H. van Gennip, burgemeester van Gestel, A. v.d. Ven, burgemeester van Tongelre, H. Vlijmincx, burgemeester van Woensel, J. Vogels, burgemeester van Strijp.

De opening van de tentoonstelling was definitief vastgesteld op 30 april 1893 en er worden vele prijzen en medailles beschikbaar gesteld ook o.a. door Jan Baijens.

Rond 1900 was er een focus en splitsing voor de ambachtelijke vakken en of ze zouden doorgaan als Gemeentelijke Ambachtsschool en minimaal Kunstnijverheidsonderwijs.

Ondertussen moesten de Eindhovense kunstenaars zichzelf bedruipen met minimale middelen, totdat in de jaren 50 weer op een heuse kunstacademie werd onderwezen en

de Academie voor Industriële vormgeving tot stand kwam.

Dimmen Gestel zou pas lid worden in 1892 als representant van Drukkerij Gestel & Zn. en lithograaf/kunstenaar.

Vriend en metgezel van Vincent op hun schilderstochten in de omgeving.

Personeel op de drukkerij welk behulpzaam was bij vervaardiging van Litho's en levering van papier en inkten. De familie Gestel en vooral de broer Dirk Gestel. Schreef zijn herinneringen in het Eindhovens Dagblad in 15 afleveringen.

Brieven aan onderzoekers o.a. Plasschaert en Menno Stokvis.

- Eigenlijk is per vandaag de scheiding gebleven met de overigens succesvolle constructie van Brainport, waarbij overheid, onderwijs en ondernemers met elkaar samenwerken. Echter is in de constructie van Triple Helix, de verbinding met de autonome cultuur niet volwaardig geïntegreerd.
- Door gemotiveerde mensen van Couleur Locale en daarna Citydynamiek gaf burgerinitiatief de ruimte om cultuur in brede zin te betrekken bij de stad (zoals in 1874) met hoogtepunten zoals GLOW.
- Dan de tentoonstelling van 1914 om het 40 jarig bestaan van de vereniging te vieren. Dit initiatief is be-

sproken door burgemeesters en wethouders van de gemeente Eindhoven met het bestuur en er komt een beslissing dat het leegstaande MULO gebouw aan de Willemstraat daarvoor kosteloos beschikbaar wordt gesteld. Matheus (Thijs) de Haan presenteert een ruime begroting.

* P.A. Hermans 1822-1897

Veelvuldig voorkomend in de correspondentie van Van Gogh.

Gousmid/kunstschilder (die we kennen als schildersleerling van Vincent maar ook als opdrachtgever van de voorschildering van de panelen in zijn huis aan de Keizersgracht).

Belangrijk in het Eindhovense culturele leven, vriend van architect Pierre Cuypers van de Sint Catharinakerk en van het huis van Hermans aan de Keizersgracht. Groot kunst- en antiek verzamelaar en verkocht meerdere malen zijn collectie aan Nederlandse Musea.

Ook fotograaf van stadsgezichten en bezienswaardigheden in de omgeving. Verkocht werken t.b.v. armlastigen en deed zijn atelier over aan vriend Driekse van Gardinge (directeur Teekenschool).

Betaalde reisjes en materialen.

Vincent vond hem een vrek maar vond wel dat hij er een goede vriend aan had. Vincent zal vaker aan huis zijn geweest.

*A.Kerssemakers 1846 - 1924

Leerlooierbedrijf - tabakshandelaar en zoon van textielabrikant in Gestel.

Kunstschilder.

Die we kennen als wel zeer persoonlijke vriend van Vincent en niet alleen met hem in de omgeving schilderde, maar ook vergezelde op de reisjes naar Antwerpen en Amsterdam. Toon was ook bestuurslid van de Koninklijke Harmonie Apollo's Lust waar Vincent hem vaker bezocht op zondagen. Schreef zijn herinneringen naar kranten en van Gogh onderzoekers. Bezocht en beschreef atelier van Gogh bij koster Schaffrat in Nuenen.

*Dimmen Gestel

Zorgt voor ontwerp en druk, van pers en reclamemateriaal.

Op de tentoonstelling van 1914 hebben de leerlingen van de ambachtsschool en de Gemeentelijke Teekenschool het grootste lokaal van

het tentoonstellingsgebouw voor hun meesterstukken. De leerlingen van de Teekenschool zijn aanwezig met hun werk in het kunsten paviljoen.

De burgemeester van Gestel Th. Kolfschoten had maandenlang op kosten van de VBV door Nederland gereisd om gerenommeerde kunstenaars en ambachtshandelaren op de tentoonstelling te doen schitteren. Op het tentoonstellingsterrein verkopen dames champagne in koelers als een hoed op het hoofd dragend (zou misschien nu ook niet misstaan).

Zoals gebruikelijk zou de Koninklijke Harmonie Apollo's Lust zorgen voor een aubade.

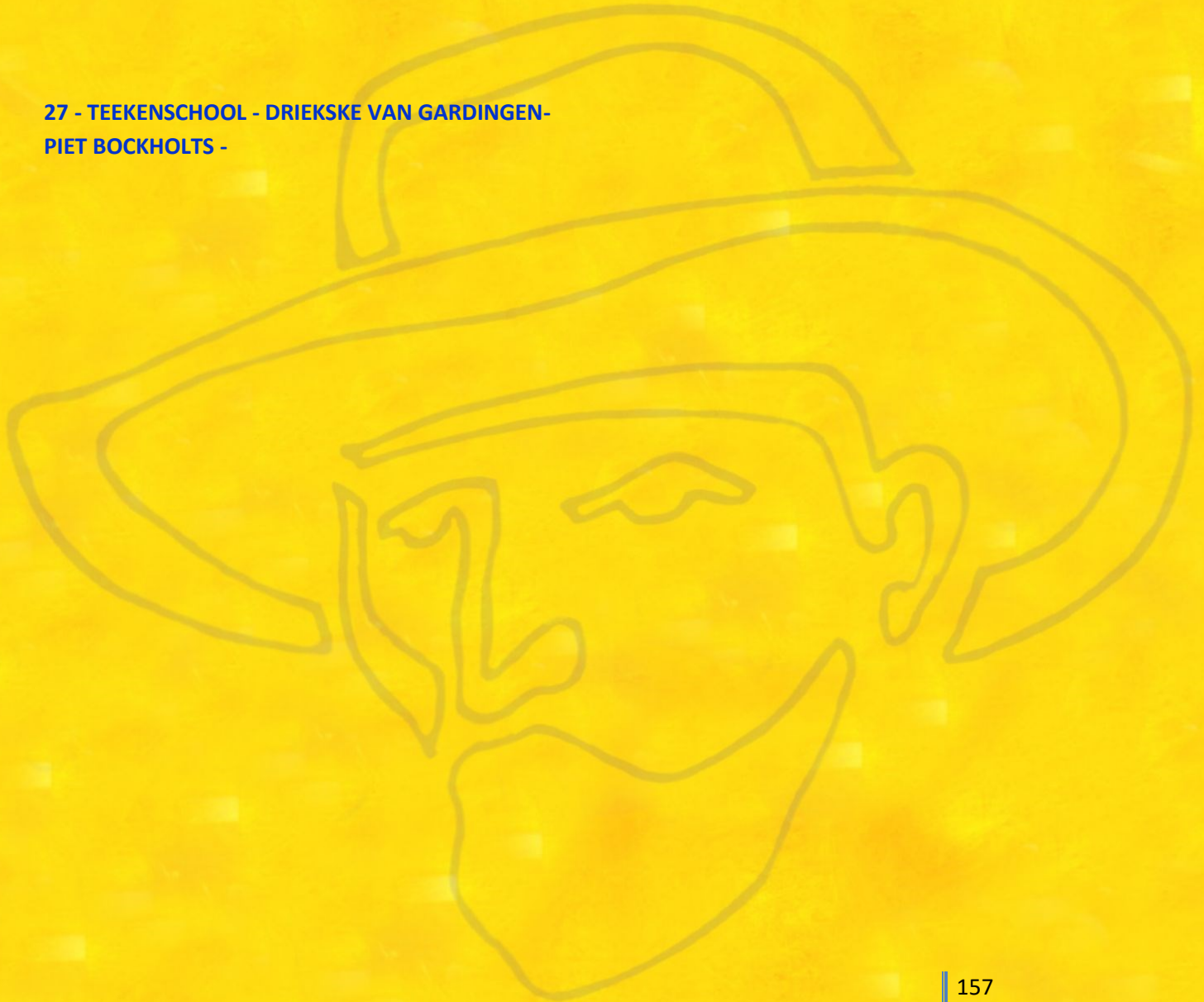
- In 1914 zou Jan Baijens overlijden voor de opening en hij staat dan niet meer tussen de leden, poserend in jacquet en hoge zijde op de groepsfoto.
- In 1915 vraagt de vereniging een Koninklijke goedkeuring welke in 1917 gehonoreerd word. Mede door de recessie van de 1e Wereldoorlog zakt de animo weg en zou de vereniging verzandden.
- Maart 1975 word een bestuur gekozen voor de heroprichting van de Vereniging van Bouwkundige Vakken welke per vandaag (26 januari 2013) nog bestaat.
- De leden toen waren o.a.:

J.A.M. de Haan, W.M.C.P. van der Schoot, Fr. P.C. Tielemans, J.M.C. Raaijmakers, P.H.G. v. Beek, A.L. v. Straten, J.C. Nolte, L.J.J. de Bever, A.A.M. v.d. Horst, C.A.J.M. de Haan, J.J.M. v.d. Meulen, Th. Bossers, E.L.J. Lambers.

Geraadpleegde bronnen/literatuur en publicaties:

Vereniging de Bouwkundige Vakken 1874-1982 (Ed Marcelissen), Inventaris Regionaal Historisch Centrum Eindhoven - collectie nummer A-0034, Eindhoven Tussen Gloeikouske en Gloeilamp - Karel Vermeeren, Eindhoven toen Eindhoven nog Eindhoven was - Karel Vermeeren, Ik voel me thuis daar - Jack van Hoek, Informatie van A. Bockholts en E van Heijnsbergen, J.W. de Theije, Frans Tielemans, Wisse Dekker, Marcel van Bussel.

27 - TEEKENSCHOOL - DRIEKSKE VAN GARDINGEN-
PIET BOCKHOLTS -

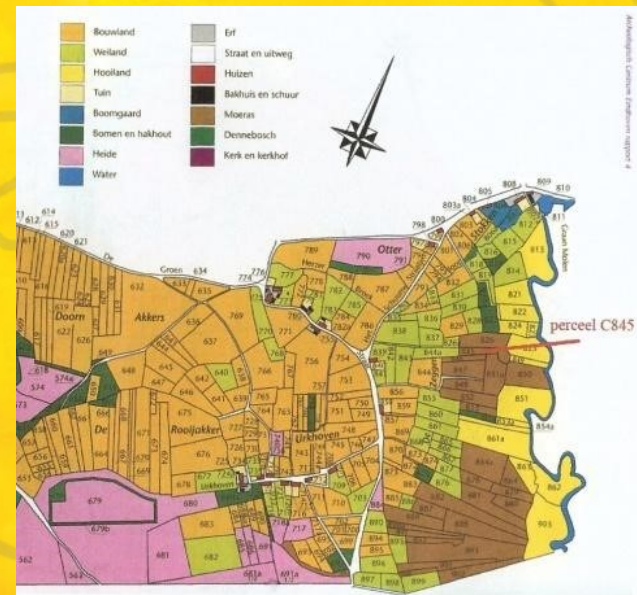
28 - ROUWBOERKE

Uitgaande van de brieven van Vincent van Gogh over zijn bezoeken rond de Collse Watermolen en daarbij de "hutten" en mensen beschreef die wonden in zogenaamde "menschennestjes". En doordat hij dat ook tekende en schilderde, ontstond de veronderstelling dat op die plaatsen wel eens bewijs van bewoning gevonden zou kunnen worden.

Vincent beschreef o.a. het "Rouwboerke" en een vrouwtje met een bijnaam de "Heksenkop". Eerder onderzoek, onder andere door Jack van Hoek, toonde aan dat er achter Coll in Tongelre een gebied lag wat was aangeduid als Raauwvelden.

Het is kadastraal vastgelegd als C 845.

Eigenaar was Joh van Lith, die echter in Geldrop woonde en misschien zijn grond verpachtte. Hoewel de grond zo moerassig en arm was dat er alleen "spurrie" (= veevoer) groeide.

Als zodanig is dat ook op oude kaarten aangegeven zoals ook de andere "velden" in de buurt tussen de Dommel en Tongelre/Eindhoven.

Vincent vernoemde daar ook dat vrouwtje met de bijnaam "Heksenkop", wat Helena Bruining geweest moet zijn en haar latere dochter die ook de bijnaam van "Collse Heks" kreeg en woonde op Coll.

Die locaties waren daarom de moeite waard om eens met een aantal archeologen en onderzoekers met hun metaaldetectors te onderzoeken.

Met behulp van Kees van Grevenbroek, die het gebied kent als zijn broekzak, en onderzoekers waarmee we eerder de Pastorietuin van dominee van Gogh in Nuenen onderzochten zijn we op maandag 20 oktober 2014 gestart met de expeditie met een groep waarop ik een beroep kon doen en onder supervisie van stadsarcheoloog Nico Arts, bestaande uit archeoloog Dirk Vlasblom, Rob Schlooz, Marjolein van de Berg, Jack van Hoek, Kees van Grevenbroek en componist/cineast Ed van Otterdijke en enige bijstand van Yvonne Henderson, Tonnie van den Boomen als Tongelrekeners en toezienend oog

en fotograaf Frans Kirchner om een en ander vast te leggen. Frans ontwerpt en verzorgde ook de website en documentatie hiervan.

De resultaten en vondsten van artefacten zijn begin 2015 onderzocht en worden gedocumenteerd in het Archeocentrum van de Gemeente Eindhoven als bewijs van bewoning in die tijd. Opmerkelijk was ook de ontdekking op het terrein, na enkele uurtjes, van de twee zeer oude zwarte elzen die op korte afstand van elkaar stonden en qua plaats doet denken aan het schilderij "Hut met man die thuiskomt" (JH 824).

Op het schilderij staan twee dunne elzen op ongeveer acht meter van elkaar langs een pad bij een klein boerderijtje in een verder nogal desolaat landschap.

Zwarte elzen gedijen graag in drassige grond en kunnen 100 - 200 jaar oud worden.

Andere hutten "Vrouw met Geit" (JH 823), "Bouwvallige Schuur en een Bukkende Vrouw" (JH 825) en "Hut met Spittende Vrouw" (JH 803), doen enigszins denken aan de voornoemde "Heksenkop"? Naar deze locaties willen we t.z.t. tijd nog gaan zoeken omdat op sommige plaatsen ook puin van bakstenen is gevonden.

Rapportage daarover zal t.z.t. volgen.

Van Gogh schilderde minstens vier werken die hij naar zijn broer wilde sturen.

Hieronder volgt correspondentie uit de brieven van de bedoelde omgeving.

Vincent bezocht met zijn vriend Anthon van Rappard maar ook met Dimmen Gestel en andere Eindhovense amateurkunstenaars deze plaatsen, zoals we uit de overleveringen en herinneringen van zijn schildersvrienden weten.

O.a. zegt Dimmen Gestel daarover dat ze het gebied bezochten en beiden de zonsondergangen bewonderden bij de Opwettense Watermolen.

"Vincent raakte geheel in vervoering en we bleven daar geruime tijd genieten van de geuren en kleuren van de natuur."

Van het turen en intensieve kijken kreeg Vincent rode ogen. En Dimmen vertelt verder dat ze stonden op de positie waar van Gogh de watermolen schilderde met het kolkende water vanachter de sluis.

Brief 448 aan Anthon van Rappard 29-5-1884, fragment:

"Sedert Uw vertrek heb ik gewerkt aan een watermolen-die waar ik naar vroeg in dat herbergje aan ' t station waar we zaten te praten met dien man van wien ik U vertelde dat hij scheen te laboreeren aan een chronisch gebrek aan kleingeld in zijn zak."

- Collse Watermolen, JH 488.

Brief 507 aan Theo 9-6-1885:

"Ik weet niet of ge in deze twee gevallen vinden zult-de hut met mosdak deed me denken aan een winterkoningennestje...."

Verder:

"Morgen ga ik schilderen een geval op een ander dorp-ook een hut – in kleiner formaat, ik heb dat Zondag gevonden op een grooten togt die ik in gezelschap van een boerenjongen deed- om een nestje van een winterkoningje magtig te worden."

- Dit kunnen Driek Dekker en/of Piet van Hoorn (1873-1974) en zoon van de molenaarsfamilie van de nabijgelegen Opwettense Watermolen geweest zijn die in de buurt woonden.

"Werkende en gevallen zoekende, heb ik zulke mooie hutten gevonden dat ik nu toch nog variaties van deze "menschennestjes" die me zoo doen denken aan de nesten van Winterkoninkjes- moet uithalen nl. schilderen.."

- Vincent vertelde ook dat de nestjes al verlaten waren en het broedsel was uitgekomen.

"Ik wou dat ge er Zondag bij waard geweest. Ik kwam geheel bemodderd terug want wij hadden wel een half uur door een beek moeten waden."

Brief 508 aan Theo 15-6-1885:

"Ik wilde U nog zeggen dat ik nog een soortgelijk geval heb, namelijk een wit leemen hut" (JH 809)."

Brief 515 14-7-1885 aan Theo:

"Waarde Theo, ik wou dat de 4 doeken waarover ik U schreef weg waren- Maar ik houd het er voor dat deze 4 menschennestjes wel van 't zelfde soort zijn. Het eene is de residentie van een heer die in de wandeling wordt genoemd "Het Rouw-

boerke", het andere wordt bewoond door een braaf mensch dat toen ik er kwam geen mysterieuzer bezigheid verrigte dan haar aardappelkuil om te werken, doch evenwel ook moet kunnen toveren, althans zij draagt den naam van "den Heksenkop."

- Johan van Lith was eigenaar van het stuk grond in Tongelre, gelegen nabij de Collse watermolen, dat "Rouwveldje" of "Raauwvelden" werd genoemd.
- Catharina Helena Bruininga, wiens dochter later in huis ten Coll woonde en ook de bijnaam had van "de Collse Heks" ?

Verder:

"Als ge deze 4 doeken hebt en nog een paar kleinere studies van hutten,etc... Als men rekent al wat men te loopen en te sjouwen heeft om het rouwboerke en zijn hut te schilderen... doch tevens wortelen plukken in de sneeuw..."

Aldus de correspondentie.

Ook Antoon Kerssemakers, de andere schildersvriend, zou hutten schilderen vanuit een andere kijkhoek dan Vincent maar dat vertoond wel veel gelijkenis.

De gevonden artefacten bestaan uit metalen voorwerpen zoals een roestvrij Herder-Solingen mesje. De firma bestond al in 1727.

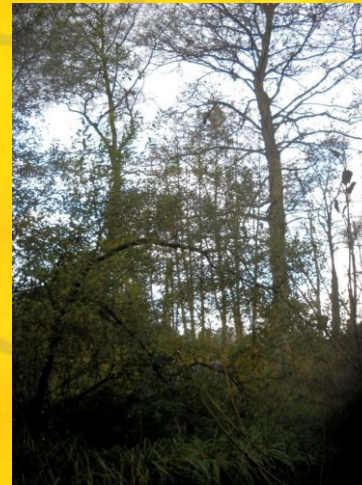
Een ander meslemmet, grote oude vierkante nagels (spijkers), loden bolletjes draadresten. Een zware ijzeren beugel waarvan lijkt alsof er een waterpomp mee bevestigd is, groot metalen frame met houtresten zoals van planken en nog veel meer wat gedetermineerd moet worden. De zure vochtige grond conserveerde de brokstukken.

Verdere analyse word bij het Archeocentrum gedaan en ook met navraag bij specialisten van oude werktuigen.

Ook werden scherven van dakpannen gevonden. Eerst werd alles gewassen en gefotografeerd voor het registreren.

In elk geval is de belangrijkste conclusie dat er inderdaad bewoning is geweest. De prachtige oude elzen zijn zeker de moeite waard om te beschermen.

Ze zijn nu ongeveer een meter doorsnede aan de wortelzijde en zijn vroeger meerdere malen geknot tot dat ze uitgroeiden tot de machtige stammen van vandaag.

We zijn van plan verder onderzoek te plegen maar

zullen daarvoor eerst nog wat bureauwerk nodig hebben om mogelijke locaties van de hutten te ontdekken in dat moerasachtige gebied.

- "De Heksenkop", Catharina Helena Bruininga, geboren omstreeks 1828, was de weduwe van Jacobus Christiaan Neiszen, dus heette eigenlijk Catharina Helena NeiszenBruininga. Ze overleed, 90 jaar oud, op 2 december 1918 in Tongelre.

ENKELE BEVINDINGEN EXPEDITIELEDEN

Onze vrijwilliger heeft jaren in Wageningen onderzoek gedaan naar elzen.

Ze kunnen inderdaad zeer oud, honderden jaren, worden en werden vaak op lage beenhoogte gekapt. De grond bepaald ook de groeisnelheid. Elzen maken zelf stikstof door knollenbacteriestrengen aan de wortels. Arme zure veengrond kunnen ze blijkbaar goed aan.

Zijn idee voor werkelijke datering is met een dunne boor het aantal jaarringen te tellen, mits echt nodig en professioneel te laten doen.

Zolang de bomen goed beschermd zijn dus niet boren in de bomen.

Normaal kunnen ze een leeftijd van 100 jaar bereiken maar er zijn natuurlijk uitzonderingen, ook elders in Europa.

Elzen werden ook gekapt voor het hout voor de ovens en kachels.

Als ze worden afgezaagd groeien ze weer uit tot enkele bomen.

Het zou kunnen dat onder de grond dus wel een ouder wortelgestel zit.

Men noemt dit ook wel een houtstoof.

Vroeger werd om de ongeveer zes tot acht jaar de takken afgezet voor het geriefhout.

Wat een succes! Veel vondsten van perceel 845.

Het is net het westelijkste deel waar het droog is. De uitstulping aan perceel 826 zal wel iets te betekenen hebben, bijvoorbeeld een eendenkooi?

Donderdag zie ik een vrijwilliger hier die bioloog is en veel van bomen afweet.

De zwarte elzen waren onderin 80-90 cm dik en ben zeer benieuwd of ze 130 jaar of ouder kunnen zijn.

Dan hebben we twee bomen gelokaliseerd die Vincent gezien en geschilderd heeft!

Het stukje porselein en industrieel wit kunnen makkelijk 19e eeuws zijn.

Het koperen duitje kan tot 1850 als betaalmiddel gebruikt zijn. Zo'n hut kan er gerust vijftig jaar of meer gestaan hebben."

Ik ga mijn best doen en het landschap eens goed nalezen op bebouwing door te kijken naar de beplanting.

Dus mocht je nog potentiële plaatsen tegenkomen dan graag even laten weten. Ik dacht zo als daar een goed pad heeft gelopen vanaf Coll dan stonden die hutten er misschien bij in de buurt en niet direct midden in het veld? Waar wij waren was waarschijnlijk een pad?

Het was me een waar genoegen en ik hoop dat we er een mooi verhaal van kunnen maken. Ik maak er sowieso een verslag van. Met rauwe groet.

Onze zoektocht was op een wonderschone dag. De conclusie dat er bewoning is geweest is het belangrijkste en de onderbouwing daarbij van de vondsten.

In neem aan dat Dirk alles nog gaat wassen en dateren?

Ik wil wel helpen daarbij en misschien ook leuk om dat met camera vast te leggen met een eerste analyse van het materiaal?

Komt er een raportje over?

Dirk heeft nogal wat aantekeningen gemaakt over de locatie.

Ik denk wel dat we nog moeten uitzoeken hoe oud die elzen kunnen worden en herkomst van het mesje (mooie vondst ook)?

De ijzeren voorwerpen kunnen misschien beter ingeschat worden als e.e.a. schoon is?

"Was super leuk en spannend!

Zie hier een schilderij van een vergelijkbare hut door Kerssenmaker.

Jij vond stukje dakpan Dirk, die lagen dus onder het riet? Dit hutje lijkt niet van baksteen?"

Ik heb het ook naar mijn zin gehad. Zelfs die laatste 2 uren, in eenzaamheid doorgebracht, waren louterend. Ik had ze niet willen missen. Mijn zonnebril, brood en drinken zaten veilig achter slot in de auto van Peter en mijn boek, met alles over Van Gogh, zat opgesloten in de auto van Marjolein. Ik kon er dus niet bij. Op het bankje bij de watermolen zat ik heerlijk in de zon en dacht aan die arme sloeber die hier heeft zitten schilderen. Het "Rauwboerke", dat zijn schamele optrekje in huur had van de rijke Van Lith, heeft hier misschien op een afstandje naar de schilder staan kijken; pruim in de mond, riek op de schouder, één hand in de zak. Ze zullen een praatje hebben gemaakt. Misschien zijn ze in zijn hut koffie gaan drinken

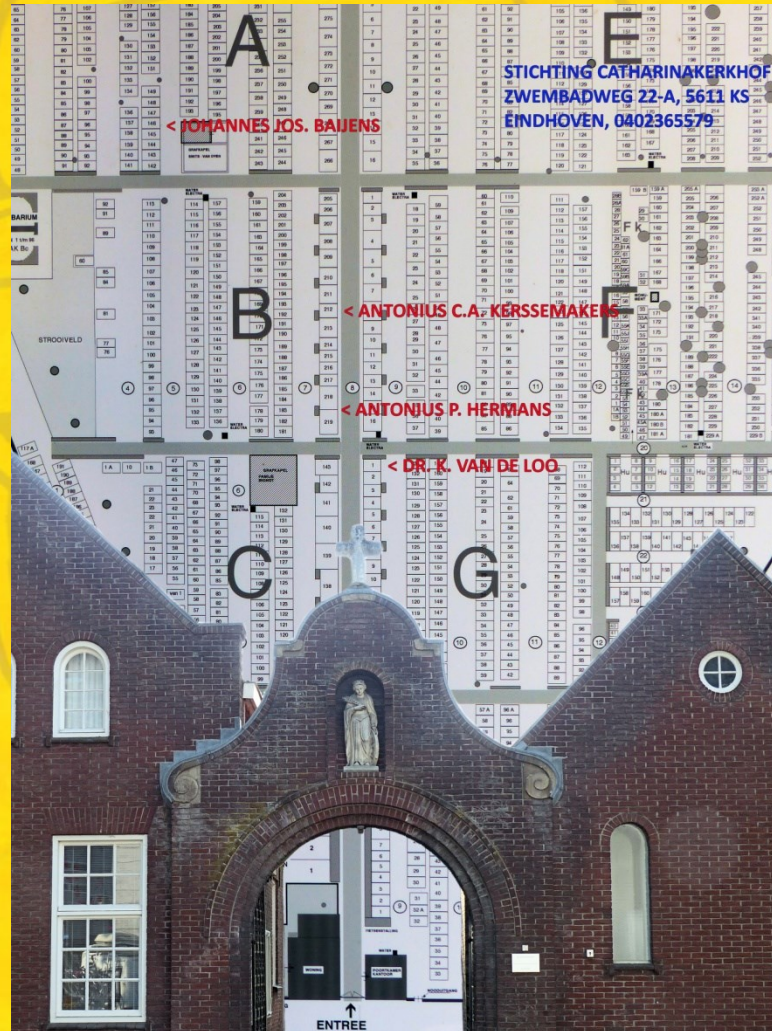
want Brabanders zijn gastvrij. Ik werd aan die tafel wakker uit mijn gemijmer door het kraken van een takje. Een moeder met twee kindjes kwam angefietst. 't Is herfstvakantie en het begon toch wel wat frisjes te worden aan de rug. Wanneer zou ik, die door mijn kreupel pootje jullie wat tot overlast is geweest, naar huis kunnen? Ben zeer benieuwd naar alle uitkomsten van het onderzoek."

29 - EEF STOOT

30 - GRAVEN

Volgens opgave
Sint
Catharinakerkhof
Eindhoven:

Grafnummer B212

Kerssemakers
Antonius C.A.
28-08-1846
06-07-1924

Simonis
Josephina D.
09-04-1843
16-09-1888

Opgave Sint Catharinakerkhof Eindhoven, graf B218/219: Anna Hermans 12-02-1854/21-12-1906, Antonius P. Hermans 17-12-1822/29-08-1897, Wilhelmus Th. Hermans 06-05-1806/03-07-1881, Henr. C. H. van Kol 30-09-1849/05-09-1910, Antonius W. Smits 09-06-1819/02-02-1881, Guillaume J. Smits 07-03-1809/16-08-1890, Joanna M. Smits 13-03-1815/06-12-1879, Maria A. Smits 05-06-1796/13-02-1881

Opgave
Sint
Catharinakerkhof
Eindhoven:

Grafnummer G001

Kleef, ? van
20-04-1885
09-07-1909

Loo, Dr. K. van de
06-10-1849
23-01-1898

Loo, Remi A.P. van de
?
15-05-1925

Volgens opgave
Sint
Catharinakerkhof
Eindhoven:

Grafnummer
A146

Bajens,
Johannes Jos.
26-09-1838
14-07-1914,

Meijdenberg
Cornelia
Petronella
v.d.
12-11-1838
17-12-1919

GEMEENTELIJKE
BEGRAAFPLAATS
WOENSEL "DE OUDE TOREN"
BAFFINLAAN 1
5623 PK EINDHOVEN

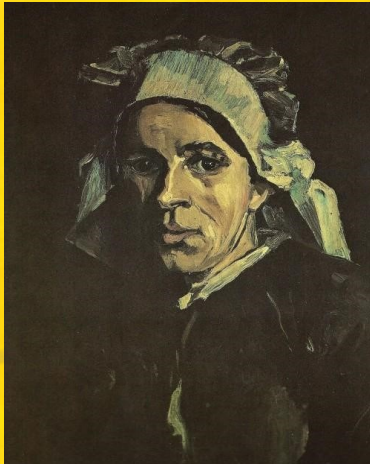

DEEL 3 - ADDITIONEEL

31 - GORDINA ALS MONA LISA VAN GERWEN

- Gordina de Groot (Sien), Gerwen 1855-1927;
- Een bronzen buste staat in het "Vin-centre" te Nuenen, +/- 50 cm hoog;
- Is vele malen getekend en geschilderd door VinCent van Gogh (ze was zijn Dolcinea);
- Komt voor op het schilderij "De Aardappeleters";
- Door mij (PN) betitelt als "de Mona Lisa van Gerwen".

Vincent van Gogh schilderde in december 1884 het portret van Gordina de Groot. Ze was op dat moment zijn Dolcinea volgens zijn vriend Anthon Kerssemakers.

Vincent zou haar minstens 24 x tekenen en schilderen als zijn favo-

riete model.

Gordina, ook wel Sien of Dien genaamd, was inder tijd 2 jaar jonger dan Vincent en geboren als een zondagskind op 24 april 1855 om 4 uur 's middags.

Ze woonde, toen ze vereeuwigd werd, in het huisje aan de Gerwense weg 4 in Gerwen (b 26) welk door Vincent vaak werd bezocht en wat ook diende als decor voor het beroemde schilderij "de Aardappelters".

De personen aan tafel zijn bij elkaar in een compositie gebracht door Vincent. De vader van Gordina

(Cornelis 1818- 1883) was net in april overleden op 65 jarige leeftijd en Vincent heeft hem niet meer gekend want hij zou pas in december 1883 via Eindhoven in Nuenen arriveren.

Moeder de Groot (Cornelia van Rooij- 1825-1891) woonde er met Gordina en de broers Peter en Gijs. De broers zullen wel de verantwoordelijkheid voor het vaderloze gezin hebben moeten overnemen en het huishouden in handen gegeven hebben van Gordina, nu haar moeder ook al een dagje ouder werd.

Het bedoelde portret is wat mij betreft veel indringender dan de Mona Lisa van Leonardo da Vinci. Daar waar Leonardo een mysterieuze, decadente schoonheid schilderde en er flink de tijd voor genomen zal hebben, portretteerde Vincent op een betoverende wijze een boerse jonge vrouw, zo van het land geplukt maar met een wonderlijke eerlijke echtheid.

Het is een schoonheid uit het leven gegrepen waarmee Vincent haar vereeuwigde op 27 jarige leeftijd.

De ruwe penseelvoering en kleurgebruik van zijn veranderende palet onderstrepen nog eens de on-

gelooflijke uitdrukingskracht die van Gogh eigen is en als zodanig niet eerder vertoond of aangedurfd door andere kunstenaars uit die tijd.

Ook gebruikte hij zo te zien ruwe borstels of zelfgeplette kwast om met een krachtige streek dat nog te versterken wat tot voor die tijd zeer ongewoon was en ook met grote snelheid werd geschilderd.

Dit maakt het schilderij absoluut uniek.

De verleidelijke, licht spottende of plagende blik in haar ogen moeten door Vincent onmiskenbaar zijn geregistreerd zoals ze hem aankeek.

De volle rode sensuele lippen glimlachen naar haar schildersmenneke maar je voelt naast de spanning ook de warmte voor hem.

De pas gestreken zondagse poffer staat als een bekroning op haar hoofd.

Vincent zou het Mineral Blauw-pigment bestellen bij de firma Schonberg in Dusseldorf om de speciale kleur die hij zo bewonderde van de boerse kleding te benaderen.

Het Pruisisch blauw voor de contouren en schaduwwerking zal voor altijd een werkwijze van Vincent blijven zoals het gebruik van de complementaire kleuren uit de leer van Eugene Delacroix.

Met wat toetsen van Napels geel heeft hij de lichtval door de kleine raampjes van de Gerwense hut op het gezicht van Gordina schitterend weergegeven.

Vincent moet op Gordina een wonderlijke indruk gemaakt hebben, alsof hij van een andere planeet kwam.

Als de zoon en buitenbeentje van de dominee/predikant Theodoor van Gogh, die op een statige pastorie woonde met zijn familie en groot aanzien genoten door deftigheid, maar ook door Vincents welbespraaktheid, de kennis van de talen en zijn bereidheid door Europa.

Terwijl waarschijnlijk Gordina nauwelijks verder is gekomen dan Nuenen, moet Vincent verteld hebben over Parijs, Amsterdam, London en het dichterbij gelegen Eindhoven.

Gordina kon niet lezen of schrijven en wist niet hoe de moderne wereld in elkaar zat. Zelfs het plaatselijk dialect is zoals een andere taal.

Vincent zal ook wel wat tijd met Gordina in het koren hebben doorgebracht want vaker schrijft hij naar zijn broer Theo dat je moet genieten van wat er voorhanden is.

De mangelkamer achter de pastorie of zijn atelier bij koster Schafrat, die ook organist en kleermaker was, leenden zich zeker niet voor geheime afspraakjes.

De vrouw van de koster had net een kind gekregen en er woonde in hetzelfde huisje een kapelaan, Wilhelmus Beekman (1853-1919).

Muren waren ook toen al gehorig en de sociale controle groot.

Ook de gezusters Begemann, burens van de van Gogh's zullen hem argwanend in de gaten gehouden hebben na de escapades met hun zuster Margot.

Vincent leefde op brood en kaas maar had altijd een gevulde flacon brandy bij zich. Door zijn eenzijdige eetgewoontes en ziekelijkheid zou hij een paar maanden later in Antwerpen 10 tanden moeten laten knippen, zo slecht was zijn gebit er aan toe, afgezien van de conditie van zijn maag.

Zuster Willemien schrijft dat Vincent met brandy daar ook de dames in het veld mee verweende (maar ook gaarne de dames in Eindhoven) en dat er over geroddeld werd in het dorp. Wie weet is Gordina daartoe aangemoedigd geworden.

Ervaring met alcohol zal ze wel niet gehad hebben en de bijkomende effecten zullen haar wat lichtzinniger gemaakt kunnen hebben.

Vincent, als minnaar, met zijn stugge rode haren en stoppelige baard en vaak nog als een vagebond gekleed zullen van hem toch geen Adonis gemaakt hebben.

Vaak zat hij ook nog onder de verf van de nog natte schilderijen die hij vervoerde. Zijn urenlange tochten door hei en beken en daarbij zijn schildersspullen zeulend zullen hem zeker niet frisser gemaakt hebben.

Vincent had al veel ervaring met de dames van plezier in Parijs, Londen, Amsterdam en wist ook wel hoe je kindertjes moest voorkomen met de voorbehoedsmiddelen uit die tijd welke hij zelf vanuit Antwerpen meebracht en uitdeelde aan de plaatselijke jongens, tot groot ongenoegen van de pastoor.

De vroegere affaire met Margot Begemann, die eerder zijn geliefde was en trachtte zichzelf te vergiften, werd ook afgesloten met de woorden aan Theo, dat hij Margot in het sociale nooit in verlegenheid zou brengen.

Echter, Gordina raakte rond januari 1884 in verwachting en in het dorp Nuenen keek iedereen Vincent erop aan en hij zal wel aanleiding tot de geruchten gegeven hebben. Haar kind Cornelis, in oktober 1885 geboren, zou later ook rode haren krijgen maar dat zat ook in de genen van familie de Groot.

Een dikke maand nadat Sien haar zoontje Cor geboord had, is Vincent definitief op 17 november 1885 vertrokken, hoewel hij zelf eerst aangaf dat het tijdelijk kon wezen. Het kind zal wel niet meer door Vincent gezien zijn of zou hij toch een bezoekje gebracht hebben aan de kraamkamer in Gerwen?

Uit latere brieven aan zus Wil (brief 423) weten we dat Vincent heeft nagevraagd hoe het met de gezondheid van het kind was en of het was blijven leven, maar ook of Gordina nog met haar neef getrouwd was.

Waarschijnlijk was het een kwakkelige gezondheid die hem deed vermoeden dat het kind het niet zou halen.

Eerder vertelde Vincent aan Theo dat hij erop werd aangekeken de vader te zijn maar dat hij wist hoe het zat en nog wel van Gordina (de meid) zelf.

Pastoor Andreas Pauwels (van 1880-1889) heeft een kwalijke rol gespeeld om de bewoners te verbieden om nog model te staan voor Vincent, maar gezien de datering van de schilderijen zal Gordina zich daar weinig van hebben aangetrokken.

Dit moet ook voor de deftige moeder van Vincent zeer gênant geweest zijn.

Je moet wel durf hebben om het verbod van zo'n pastoor te negeren en al helemaal in zo'n kleine gemeenschap en zelfs de burgemeester moest eraan te pas komen om e.e.a. te sussen.

Vincent was ook boos op de pastoor omdat de vader van het kind een lid van zijn katholieke gemeente was en hem de hand boven het hoofd hield.

In 1927 zou Benno Stokvis in zijn nasporingen betreffende van Gogh nog met een dame gesproken hebben in Eindhoven die beweerde de toenmalige verloofde van de man te zijn geweest en neef van Gordina.

Deze had toegegeven aan zijn toekomstige vrouw, dat hij de vader was van het kind van Gordina.

Er zal wel iets geregeld zijn, tot ieders tevredenheid.

De man zou als beroep "moeilijk hoofdwerk" gehad hebben.

De verloofde vrouw is uiteindelijk toch met die persoon getrouwd en zal het hem dan vergeven hebben.

De situatie in het vaderloze gezin de Groot zal niet eenvoudig zijn geweest om de eindjes aan elkaar te knopen.

Vincent betaalde wel zijn modellen van de ruime toelage van zijn broer Theo en nam ook koffie mee vanuit Eindhoven, want de arme luitjes konden zich hooguit surrogaatkoffie veroorloven; die hij kocht of ruilde bij Jans en Dora van den Broek in het Korenstraatje te Eindhoven.

Hij placht ook te logeren in Eindhoven als hem dat uitkwam om allerlei redenen. Verhuizen naar Eindhoven zou voor hem te duur zijn geweest.

Vaak was hij daar te vinden, zowel voor enige tijd als tussendoortjes.

Hij kocht er zijn materialen bij Jantje Baijens waar hij ook kon poffen en die ook goedkope verf voor hem wreef zoals hij Theo vertelde.

Soms bestelde Vincent enorme doeken van meer dan 1 1/5 meter en hij zal die echt niet alle dagen door weer en wind op en neer gesjouwd hebben.

Hij mocht ze soms in Eindhoven "stallen" zoals een keertje "de Aardappeleters" bij zijn vriend Anton Kerssemakers die tegenover het Eindhovense station woonde en omdat hij bang was om het "door" te schilderen.

Of als hij een week lang daar met zijn vrienden stillevens schilderde en les gaf aan Willem van de Wakker, Anthoon Hermans, Toon Kers en natuurlijk contact had met de leerlingen van de Teekenschool. Daar kwam nog bij, dat hij bij de organist van de Sint Catharina kerk en muzikleraar Hein van der Zanden pianolessen ging nemen, wat echter op een ramp uitliep omdat Vincent de muziektönen met kleuren vergeleek, wat we weten uit de overlevering. De pianoleraar werd bang van hem en heeft hem weggestuurd.

Uit later onderzoek zal blijken dat meerdere mensen de verbintenis maken tussen de hersencellen en de zintuigen met kleur en geluid, wat nu synesthesia wordt genoemd, en een geliefd onderwerp is in de cognitieve psychologie van vandaag en waar we nog weinig van weten.

Het culturele leven was behoorlijk in opkomst in die tijd en ook Anthoon Hermans de goudsmid, kunsthandelaar en amateurschilder, was het middelpunt hiervan en de zangkoren, verenigingen en orkesten tierden welig in die tijd.

Gordina zal wel nauwelijks of geheel niet deel hebben kunnen uitmaken van het stadse leven, hoewel Vincents leerlingen wel wisten wie ze was.

Ook nam Vincent zijn gasten mee op bezoek naar de hutten van de mensen die hij beschreef als "inboorlingen".

Toen Gordina eenmaal zichtbaar in verwachting was heeft Vincent haar nog een aantal malen geschilderd met grote angstige ogen en haar een prominente positie gegeven in de compositie van de aardappeleters waar ze in de eerste studies nog ontbrak. Pas later kwam ze in beeld, toen nog met het hoofd afgewend en in de laatste versie zien we haar in volle glorie naar een jongeman kijkend.

Ze moet wel onzeker geweest zijn betreffende haar toekomst.

Vincent zou vertrekken naar Antwerpen, zijn spulletjes zijn nog een tijdlang opgeslagen gebleven, maar Vincent is die nooit komen ophalen en heeft die

uiteindelijk laten versturen naar zijn Moeder in Breda waar ze naartoe was verhuisd.

Gordina zou nooit met haar neef of iemand anders trouwen en afhankelijk blijven van haar familie. Het zal ook wel een sterke vrouw geweest zijn die verder geen kinderen meer zou krijgen en haar eigen lotsbestemming zou bepalen.

Vincent was altijd op zoek geweest naar een eigen gezinnetje maar met alle mislukkingen zal dit ook wel geen optie voor hem zijn geweest.

De notabelen het dorp waren ronduit vijandig en Vincent kon beter uit de buurt blijven en zijn "conversatie" zoeken in Eindhoven.

De roem van Vincent heeft Gordina vast nog wel meegemaakt en onderzoekers hebben later nog met haar gesproken waarbij ze beaamde dat ze voor Vincent poseerde en zijn model was geweest. Zoon-tje Cor zal tegen die tijd ook wel geweten hebben wie zijn echte vader in de incestueuze situatie was, of daar navraag naar hebben gedaan.

Gordina zou 71 jaar worden en overlijden op 3-2-1927 en werd bij de oude Sint Clemenskerk van

1620 te Gerwen begraven op het kerkhofje rechts naast de kerk.

De grafsteen werd helaas verwijderd en er is een tuin aangelegd.

Nu is er alleen nog een grasveld zichtbaar waar het gebeente van Gordina nog moet liggen. Jammer! Deze door Vincent in de ogen gekeken vrouw en die op de overgebleven schilderijen aanschouwd is door vele miljoenen mensen.

Al vele jaren lang rust zij nu anoniem in de aarde en het is jammer dat met haar graf indertijd zo oneerbiedig is omgesprongen.

Haar zoon Cornelis zou overlijden in 1951 en slechts zijn grafsteen is bewaard gebleven op begraafplaats "de Huikert" in Gerwen.

Illustraties:

- portret Gordina de Groot december 1884 in het Rijksmuseum Amsterdam, afmetingen 42 x 35 cm, olie op linnen op hout, JH 569;
- -kerk en begraafplaats te Gerwen;
- -kerk te Gerwen;
- -buste door Peter Nagelkerke.

32 - MARGOT BEGEMANN

GELIEFDE VAN VINCENT VAN GOGH IN 1884

In de vroege Nuenense periode tussen 1883 en 1885 ontstond een verhouding tussen Vincent van Gogh en zijn buurvrouw Margot Begemann, dochter van een dominee. Zij leefde met haar zussen in het naastgelegen huis Nuneville, Berg 24 te Nuenen.

Nadat de moeder van Van Gogh bij het uitstappen uit de trein naar Helmond haar heup gebroken had heeft Margot een naaiwerk-

klasje van haar overgenomen. Toen moet de relatie ontstaan zijn, hoewel Margot ongeveer 12 jaar ouder was dan Vincent. Wat op grote bezwaren stuitte bij de zusters van Margot, maar ook slecht was gevallen bij Theodoor van Gogh, de vader van Vincent. Over Margot zijn verschillende beschouwingen geschreven.

Ze zou intelligent geweest zijn, wel belezen en sociaal gevoelig maar ook beticht worden van labiliteit (zwakte) en godsdienstwaanzin.

Gedurende de kortstondige intense relatie van enkele maanden wilde Vincent met haar trouwen en dat was met wederzijdse gevoelens.

Margot en Vincent maakten vaker wandelingen in het dorp Nuenen maar ook door de velden. Het gebeurde ook dat het paartje intiem betraapt werd in huis door een nichtje van Margot.

In brief 456 van 16-9-1884 aan broer Theo zou Vincent o.a. schrijven:

"Ik kon echter de brief niet afkrijgen en sedert heb ik U willen schrijven maar ik heb er geen woorden voor kunnen vinden. Er is iets gebeurt Theo, waar de meeste lui hier niets van weten, dus zwijgt gij dit als 't graf, maar dat verschrikkelijk is.

Om alles zeggen zou ik wel een boek moeten schrijven-ik kan dat niet-Mej. Begemann heeft vergif ingenomen-in een oogenblik van wanhoop toen zij tegen hare familie gesproken had en men kwaad sprak van haar en mij, en zij raakte zoo van streek dat zij in een oogenblik van mijn inziens besliste mania, het deed.

Theo, ik had al eens een dokter geraadpleegd over zekere verschijnselen in haar- ik

had 3 dagen tevoren haar broeder onder 4 oogen gewaarschuwd dat ik vreesde zij een zenuwzinkingskoorts zou krijgen en dat ik tot mijn leedwezen moest betuigen ik geloofde de familie B. al bijzonder onvoorzigtig handelde door zoo tegen haar te spreken als zij deden.

Nu, dit hielp niets, in zooverre niet dat die lui mij twee jaar uitstelden en ik hier meest beslist niet in wou treden daar ik zeide, als hier van trouwen kwestie zou zijn het zeer spoedig moest of niet.

Nu Theo, gij hebt Mm. Bovary gelezen, herinnert U zich de EERSTE Mm Bovary, die stierf in een zenuw toeval?

Zoiets was het hier doch gecompliceerd door innemen van gif.

Zij had dikwijls als wij rustig wandelden of zoo tegen mij gezegd "Ik wou dat ik nu sterven kon"-ik had nooit daarop geattendeerd-Op een morgen echter valt zij op den grond. Ik dacht aan nog niets dan aan een beetje zwakte. Maar het werd erger en erger. Krampen. Zij verloor haar spraak en mompelde allerlei maar half verstaanbare din-

gen, zakte in elkaar met allerlei schokken, krampen etc.

Het was toch anders dan een zenuwtoeval ofschoon het er veel van had en ik kreeg plotseling argwaan en zei "Heb jij iets ingenomen soms?" Zij schreeuwde "Ja".

Nu toen maakte ik korte metten, zij wou ik haar zweren wou, 't nooit te zeggen tot iemand-ik zeide, best, -ik zweer je al je wilt maar op conditie dat jij direct het goedje maar uitbraaktsteek je vinger in je keel tot je braakt en anders roep ik de lui erbij.-

Enfin nu begrijpt ge de rest. Dat braken ging maar half en half en ik ging ermee naar haar broer Louis en zeide het tot Louis en liet haar een braakmiddel geven en ik ging direkt naar Eindhoven, naar Dr. v.d. Loo.

Het was strychnine dat zij nam doch de dosis was te klein geweest of welligt heeft zij om zich te verdooven, chloroform of laudanum erbij genomen, wat juist tegengif tegen strychnine zou wezen.

Maar kortom zij geeft nog spoedig het tegengif genomen dat v.d.Loo haar voorschreef.

*Niemand weet ervan dan zichzelf, Louis B en
gij en Dr. v.d. Loo en ik."*

Toevoeging A:

Strychnine (of rattenkruid) werkt op het zenuwstelsel en veroorzaakt na 15 tot 60 minuten een krampende verlamming en uiteindelijk ademstilstand.

Een fatale dosis is 100 - 200 mg maar soms ook al bij 30 mg is er een dodelijke werking. Een behandeling is om het slachtoffer te beademen, echter is de afbraaktijd pas rond 10 uur gehalveerd.

Laudanum: drankje met 10% opium en heeft een pijnstillende en kalmerende werking.

Toevoeging B:

Dokter Karel van der Loo woonde en had zijn praktijk in de Willemstraat te Eindhoven.

Vincent had veel vertrouwen in hem en vond hem Zola achtig koel en secuur.

Verschillende keren zou familie van Gogh hem consulteren.

O.a "zette" deze dokter de heup van Moeder van Gogh weer en kwam steeds met zijn rijtuig op en neer vanuit Eindhoven.

Na 8 maanden zou hij pas zijn rekening sturen.

Vincent van Gogh bezocht hem ook vlak voor zijn vertrek naar Antwerpen in novem-

ber 1885 en consulteerde hem betreffende zichzelf maar ook over zijn moeder waar hij zich zorgen over maakte.

En verder in de brief:

"-en ze is direkt geexpedieerd naar een dokter in Utrecht en het heet dat ze op reis is voor de zaak -welke reis juist door haar begonnen zou worden. Etc.

Het was zo'n doodsangst kerel,wij waren alleen in t veld toen ik dat hoorde..."

En:

"Theo, kerel-ik ben er zo van ontdaan-Gegroet

Adieu Vincent

Herinnert gij U die eerste Mm Bovary?"

Gedachte:

De vraag doet zich toch voor hoe Vincent zo snel bij dokter van der Loo in Eindhoven is gekomen voor het recept en toedienen van het tegengif.

Vermoedelijk heeft een dokter Laudanum in huis voor allerlei gevallen.

Vast en zeker heeft Vincent haar niet in die toestand in het veld achtergelaten en is hij meteen na het gebeuren, door Louis Begemann waarschijnlijk ver-

gezeld, naar de dokter in Eindhoven gegaan en Begemann zal wel een rijtuigje tot zijn beschikking gehad hebben of dat hebben georganiseerd.

Elke andere wijze zou teveel tijd kosten.

Dr. v.d. Loo woonde in de Willemstraat en dat was zeker 10 km van Nuenen vandaan.

Te voet medicijn halen duurt dan minstens 4 uren op en neer en men kan zich voorstellen hoe ontrederd Vincent zich gevoeld moet hebben en grote haast moet hebben gehad.

Een trein is ook geen optie gezien de vertrektijden en om tot de stations te komen en weer terug met de patiënte die waarschijnlijk zelfs nauwelijks kon voortbewegen.

Dr. v.d. Loo was de vertrouweling van de familie van Gogh omdat de dorpsdokters uit Lieshout of Gel-drop hen niet bevielen.

Trouwens: Lieshout is net zo ver en de roddels gaan dan nog sneller.

Er was grote weerstand en onenigheid met de zussen van Louis die zich tegen het huwelijk gekant hadden.

Louis was milder en misschien ook wel dankbaar omdat Margot hem financieel had geholpen zodat hij niet failliet zou gaan met zijn textielfabriek waarvan Margot dus eigenlijk ook mede firmant was.

Notitie- 1:

Madame Bovary, door Gustave Flaubert (rond 1857- als boek een bestseller).

Madame Bovary wilde in haar huwelijk ontsnappen aan de verveling, de banaliteit van het provinciale leven en was op zoek naar opwindning en de fantasie van haar sensuele driften.

Bij haar man Charles, waarin ze teleurgesteld was, had ze een dochtertje maar had liever een jongetje gewild.

Ze wilde een hartstochtelijke man van haar dromen en betreurt dat vrouwen worden tegengehouden door de conventies die ze wilde doorbreken.

In buitenechtelijke relaties, o.a. met Rodopho, zegt hij dat ze moet uitkomen voor haar hartstochten.

De relatie zal gehinderd worden doordat haar verhouding in strijd is met haar katholieke geloof. Na allerlei problemen zal ze ten einde raad in de apotheek Homais, waar haar toenmalige geliefde Leon Dupuis op een kamertje woonde, arsenicum innemen en na een heftige doodstrijd sterven.

Notitie -2:

Margot was belezen en zal het boek wel gekend hebben en zich misschien in bepaalde opzichten met haar vereenzelvigd hebben.

Mogelijk heeft Vincent haar op dat boek geattendeerd.

Notitie -3:

Vincent beschreef vaker een gezinswens te hebben maar had ook al een aantal hopeloze liefdes achter de rug.

Notitie -4:

Wilde Margot liefde, kinderen? Hoewel al 43 jaar oud en misschien de laatste kans daarop.

Kan ze zelfs in verwachting geweest zijn of besefte zij geen kinderen te kunnen schenken dan wel, daardoor desperaat, gezien de tegenwerking van de zussen en vader van Gogh?

Heeft eventueel het gif een abortus veroorzaakt en dat ze daarom voor lange tijd bij de dokter Joh.

Idenburg in Utrecht is verbleven, waar Vincent haar nog steeds opzocht?

Of heeft ze zelfs Vincent niet durven te vertellen als ze zwanger geweest zou zijn of niet kunnen worden?

Waarschijnlijk wist ze dat Vincent daar eventueel niet mee in zou instemmen en ook haar geloof dit niet kon goedkeuren.

Vincent bracht wel condooms mee uit Antwerpen, maar hoe betrouwbaar waren die indertijd?

Condooms werden indertijd van darm gemaakt.

Margot zou haar tijd in Utrecht doorbrengen met wat lezen en een of ander wat ze van Vincent had gekregen en uiteindelijk terugkeren naar Nuenen.

Nichtjes herinneren zich nog dat ze met hun familie met Vincent richting Eindhoven wandelden en hij mooie veldboeketten voor hen maakte.

Brief 457 16-september 1884 aan Theo.

Fragment:

"Ik heb van daag van haar zelf uitvoerige berichten gehad, en haar broer vertelt mij dat hij ook berigt heeft gehad.

Er zijn hier gevaren van twee kanten Theo- aan den eenen kant dat van een crisis van zenuwlijden zich vormt en losbarst als van b.v. een zenuwzinkingskoorts of hersenontsteking. Van den anderen kant bestaat er een gevaar voor melancholia of mania religiosa."

- godsdienstwaanzin.

Brief 458 21 september 1884 aan Theo.

Fragment:

"Met een woord wou ik U zeggen dat ik zelf eens naar Utrecht ben gegaan om haar te bezoeken. Dat ik ook met haar dokter waar ze in huis is een gesprek heb gehad, juist om zijn advies in te winnen wat ik hier moest of laten in 't belang der gezondheid en toekomst van de patiente, ofwel doorgaan of wel me retireren."

Fragment:

*"Dat zij trouwens altijd zeer debiel (= zwak) gestel is geweest en altijd zo blijven zal, dat voorlopig zoo als de zaak nu staat er twee gevaren zijn, dat om te trouwen ze te zwak is, nu althans, en teevens tegen eene scheiding ook niet tegen kan.
Dat dus als er een tijd overheen is gegaan ik een besluiten wenk zal ontvangen wat voor haar 't beste is, scheiden of niet scheiden. Vrienden blijf ik natuurlijkerwijs in alle geval met haar, wederzijds zijn we misschien te veel gehecht.
Ik ben haast den geheelen dag toen met haar samen geweest."*

Fragment:

"Mm. Bovary van wie bijna niets staat dan dat eene, hoe en waarom zij stierf-op het hooren van een slegte tijding betreffende haar vermogen maar de wijze waarop men haar verweet dat zij te oud was voor dat soort zaken."

Fragment:

"Theo-nu ik meer dan op 't eerste oogenblik weet van wat haar zoo radeloos maakte."

Fragment:

"Doch zij, toen men haar verweet, geloofde ook dat zij iets verschrikkelijks gedaan had-En zonder iets gedaan te hebben wat ze niet mogt doen trok ze 't dermate aan dat zij zich van alles en allen verlaten voelde."

Fragment:

"Het is voor mij verdomd touchant dat deze vrouw zegt in een soort triomf, terwijl ze toch zoo zwak was (en verslagen door 5 of 6 andere vrouwen) dat ze vergif nam, als had ze een overwinning behaald en als had ze RUST genomen-"Ik heb uiteindelijk toch liefgehad."

Fragment:

"Ik heb haar, veel vooruitziende, altijd gerespekteerd betreffende een zeker punt wat in het sociale haar onteren zou, ofschoon als ik gewild had ik haar in mijn magt had, zoodat in 't sociale zij wel degelijk haar positie zal handhaven en als ze 't goed begreep een prachtige kans heeft om juist die vrouwen die haar versloegen satisfactie te krijgen, en haar represaille te nemen."

Fragment:

"Het is jammer dat ik haar niet vroeger heb ontmoet-een jaar of 10 geleden b.v.. Ze maakt op mij nu den indruk van een cremona viool die bedorven is vroeger door slechte knoeiers en reparateurs. En in den toestand waarin ik haar ontmoette was er naar me blijkt wel wat teveel aan verknoeid. Maar oorspronkelijk was 't een zeldzaam exemplaar van groote waarde."

Brief 465 aan Theo.

Fragment:

"Ik heb een betrekkelijk goede brief uit Utrecht gehad, dat ze in zoover hersteld is dat zij een tijd naar den Haag kan gaan waar ze voor zaken moet wezen- maar ik ben er nog verre van gerust op. Den toon van haar brieven is veel meer zelfbewust, veel juister en minder bevooroordeeld dan toen ik haar in 't begin kende.

Iets tevens als een klagt van een vogel wiens nest is uitgeroofd-tegen de maatschappij is zij minder nijdig dan ik misschien, doch ze ziet toch ook er de "kwajongens die de nesten uithalen" in en die daar schik in hebben en lagchen."

Brief van Theodorus van Goh aan Theo (Nuenen 2 oktober 1884 dus ongeveer 14 dagen na het voorval met het vergif):

"(...) Met Vincent hebben we weer moeilijke dagen gehad. Werkelijk heeft hij een huwelijk gezocht met Marg die niet afkerig bleek te zijn maar die ook stuitte op bezwaren.

Ook aan de zijde van hare familie. Nadat de zaak vrij ruchtbaar is geworden, is Marg naar Utrecht vertrokken waar ze nu nog is. Het heet dat de betrekking is afgebroken,

maar dat de vriends. zal blijven. Zij corresponderen nog voortdurend. Ook schijnt de Dr. bij wie zij logeert over V. betoogd te hebben dat er phijsieke bezwaren zijn, die de zaak onmogelijk maken. Eerst scheen V. er kalm onder te zijn en durfde ik mij daarom voor eenige dagen van huis te verwijderen, terwijl Will thuis was.

Maar die kalmte heeft weer plaats gemaakt voor heftigheid en heeft Will zich zeer bekommerd gemaakt door de meening dat hij wel eens scheen gedronken te hebben. In een veldflesch van hem vond ze drank dat agiteerde haar zeer en zij schreef erover aan Anna opdat die het dan U zou meedeelen. Toch is bij onderzoek gebleken dat hier meer schijn dan wezen bestond, maar 't gaf Moe en mij aanleiding om er met hem over te spreken. Gij weet dat hij voor spreken eigenlijk niet vatbaar is, door den onaangename toon waarvan hij zich bedient. Dat was nu ook weer het geval, maar in hoofdzaak wast laatste bezwaar naar onze mening, niet zo bedenkelijk.

Hij schijnt zijne modellen, als hij met hen in 't veld is, een borrel te geven en zelf zeide hij,

gebruikte hij er zelf ook wel eens een. Dat kan dus zoo zijn. Volgens zeggen van V. neemt hij op raad van den DR. 's-avonds eens wat drank omdat hij zulke slapeloze nachten heeft.

Ons komt dat middel zeer ongeschikt voor. Maar de zaak met Marg blijft hem bezighouden. Hij is tegenwoordig nogal melancholiek. Wij doen ons best hem tot kalmte te brengen dat nu eerste behoefte is. Maar zijn levensbeschouwing en zijne vormen zijn zoo verschillend van de onze, dat de vraag is, of samenwonen op een zelfde plaats kan blijven voortduren op den duur."

Brief 469 aan Theo 14-11-1884:

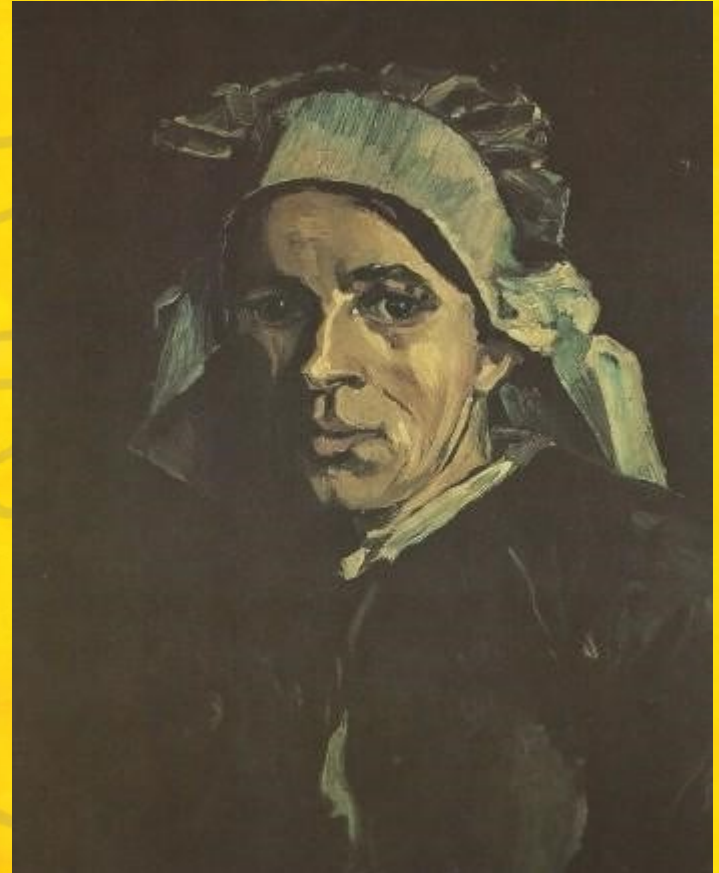
Fragment:

"Margot Begemann komt dezer dagen te Nuenen terug, ik ben altijd goede vrienden met haar gebleven en 't is op mijn aanraden dat zij niet toegegeven heeft aan haar zusters die lieten merken dat ze maar liever hadden ze wegbleef en die haar na houden dat zij huns inziens het verbruid heeft- Integendeel heeft haar familie verplichtingen aan haar en zij heeft er der tijd haar eigen geld in

de zaak gegeven toen haar broer failliet is geweest.

De zaak is hier dat indien zij en ik verkiezen van elkaar te houden, dan aan elkaar gehecht zijn-trouwens al lang geweest zijn-dit geen kwaad van ons of iets wat men ons verwijten mag-'t zij aan haar 't zij aan mij-"

- Margot zou pas in maart 1885 terugkeren naar Nuenen.
- Vincent bezocht toen al enige tijd de hut van de aardappeleters en kende Gordina de Groot en tekende en schilderde haar vaak alsook haar familie.
- Gordina de Groot (Dien) zou rond februari 1885 in verwachting geraken.

Fragment:

"Doch-Louis Begemann-die had ook zijn bezwaren maar was zoo en bleef zoo dat zij en ik met hem konden praten, en dat het nog niet veel erger afliep is juist doordat hij humaan en bedaard was en toen dat met haar gebeurde, waar ik alleen van wist, kon hij helpen en al de anderen hinderden slechts. En in de maatregelen toen te nemen zijn we 't volkomen eens geweest.

Drie dagen te voren trouwens had ik hem al gewaarschuwd en gezegd, ik ben bezorgd over je zuster.

Zeer zeker is het dat zij vroeger of later zowat al die lui hier in de buurt meer of minder goedheid en diensten heeft bewezen 't zij in ziekte 't zij als ze in een of andere gelegenheid waren.

En zij en ik juist gehecht geworden zijn tijdens de ziekte van Moe.

Zij schrijft me nu nog pas: als er soms zieken zijn in Nuenen, ga er dan toch eens kijken en zie of er iets te helpen is-Enfin-er zijn duizend dingen in haar van dien aard."

Verder :

"Maar de eigentlijke schuld ligt aan haar zusters of liever vooral een der zusters die te verharder blijkt daar zij eigenlijk nog mokt en rancune heeft."

Brief 473 aan Theo 6-12-1884.

"Ik ben jegens allen van die familie voorkomend geweest en ik ben niet begonnen maar zij tegen mij en, wat ik me meer heb aangetrokken, tegen Margot opgekomen."

Verder:

"Voor mij persoonlijk is een cardinaal punt van onderscheid tussen voor en na de revolutie-de omkeering van de sociale positie van de vrouw en de collaboratie die men wil tusschen man en vrouw met gelijke regten, met gelijke vrijheid."

Aldus Vincent.

Gedachtengangen:

Toen Margot Begemann in Nuenen terugkwam in maart was Gordina de Groot net in verwachting. In oktober zou zoontje Cornelis geboren zijn en een maand later vertrok Vincent naar Antwerpen.

Hoewel hij eerst nog de intentie had om terug te keren heeft hij dat uiteindelijk niet gedaan.

Zou hij nog langs zijn gegaan bij Gordina om het kind te zien dat blijkbaar rossig haar had?

Hij zal minstens ook afscheid genomen hebben van Margot.

Margot moet ook wel van de geruchten in dat kleine dorp gehoord hebben dat Vincent misschien wel een kind verwekt zou hebben en Gordina in verwachting hebben gezien.

Vincent schrijft later aan Theo dat hij erop werd aangezien maar dat hij het niet was en het hoorde van de meid zelf.

Ook vroeg hij "of het kind was blijven leven en of ze nog met haar neef was getrouwd".

Dit kan natuurlijk ook om economische redenen geweest zijn i.v.m. huis en haard?

De twee vrouwen zouden elkaar toch wel gekend moeten hebben want woonden op luttele afstand van een paar kilometer van elkaar.

Later heeft Margot dan ook het kind kunnen hebben gezien en eventueel haar twijfels hebben gehad en dan denken dat zij het kind van Vincent gemist had.

Margot zou uiteindelijk naar den Haag verhuizen en gehoord moeten hebben van de tragische dood van Vincent.

Vanuit Frankrijk schreef Vincent naar zijn zuster Willemien en achteraf blijkt dat Margot nog verschillende schilderijen in haar bezit zou hebben uit zijn vroege Nuenen periode (o.a. JH 810, een boerenhuisje met witte muren).

Het lijkt niet de hut te zijn van families de Groot en van Rooij aan de Gerwense weg 4.

De verblijfplaats van het schilderij is onbekend.

Zeker zal het schilderijtje een bedoeling of intentie hebben gehad?

Die moet ze aangeschaft hebben, of gekregen, voor zijn overlijden ter herinnering. Dan wel erna, wetende dat Vincent beroemd aan het worden was.

Vincent schrijft naar zijn zus (brief 812) dat hij betreunde dat Margot geen schilderij van hem had en heeft blijkbaar nog wat nagestuurd via Theo toen Willemien en Moe al in Leiden woonden.

Fragment brief 812 aan Willemien van Gogh vanuit Saint Remy de Provence 21-10-1889:

"Luister eens—hoewel ik graag beloof dat ik jou en Moe studies zal blijven sturen, heb ik nog een verlangen dat bijna een behoefte is, om er nog een paar te maken voor mensen aan wie ik vaak denk.

Bijvoorbeeld ons nichten, de dames Mauve en le Comte; mocht je ze zien als je in Leiden bent zeg hun dan dat ik, als mijn werk hun bevalt, graag, heel graag iets voor ze wil maken, maar vooral zou ik willen dat Margot Begemann een schilderij van me had maar het via jou geven is discreter dan het haar rechtstreeks te sturen.

Je zou me dan een genoeg doen als je ervoor kon zorgen, dat die drie mensen die ik zojuist heb vernoemd iets van mij krijgen.

Het heeft geen haast, maar zo nu en dan heb ik toch wel het recht, ja recht om te werken voor vrienden die zoover weg zijn dat ik ze waarschijnlijk niet terug zal zien."

- Dit waren de nichten Anna en Jet Carbentus en Margot.

Vincent stuurde via Theo en stuk of wat werken.

O.a. de Slaapkamer in het Gele huis te Arles, 1889 (JH 1793), een zelfportret, een stilleven met een bloeiende amandeltak in glas en roze boek (JH 1362 maart 1888). Vincent was dus op de hoogte dat Margot nog steeds in Nuenen woonde.

Margot bezat ook een aquarel uit december 1881 en vroeg werk in de conventionele stijl van toen, JH 83 wat ze altijd bewaarde (handwerkster).

En "Blekerij op Scheveningen".

Gedurende de periode in de zwakzinnigeninrichting maakte Vincent ook werken vanuit zijn "herinnering aan het Noorden".

Daarbij gebruikte hij eerder schetspapier en maakte schilderijen van zijn dorp maar dan in zijn vernieuwde stijl. Vele oude tekeningen bevatten ook weer studies zoals de Aardappeleters in hun hut met hetzelfde meubilair, besneeuwde dorpsgezichten en ook een echtpaar wandelend met een kind (JH 1907), wandelend paartje, gearmd boerin en de man op klompen.

Boerinnen spittend op het veld (JH 1923) en wortelen plukkend en Vincent vertelt dat vanuit zijn herinnering.

Vele studies wederom van handen en figuren.

Gordina de Groot zou nooit trouwen.

Hij heeft met weemoed teruggedacht in die periode en blijkbaar was Margot hem ook niet vergeten en stond nog in contact met moeder van Gogh en Willemien.

De afgebroken liefde is haar waarschijnlijk altijd bijgebleven, want ze zou zich in haar woning omringen met Vincents werken die in haar bezit waren en moet met weemoed hebben terug gedacht aan die periode.

Margot zou ook nooit meer trouwen.

En zoals ze zei tegen Vincent:

"Ik heb eindelijk toch liefgehad."

Margot vertrok uit haar geboorteplaats Nuenen in 1899 en dat was 15 jaar na hun affaire in Nuenen. Margaretha Carolina (Margot) Begemann zou overlijden op 65 jarige leeftijd op 11 februari 1907 in den Haag en begraven worden op de begraafplaats Nieuw Eykenduinen te den Haag.

In Nuenen is een straatnaam naar haar vernoemd en het ouderlijk huis naast de pastorie van dominee van Gogh (Maatschappij van Welstand) aan Berg 24 staat er nog steeds.

Op een foto op het achterterras daarvan is ze ver-
eeuwigd zonder in de camera te kijken en haar blik gericht op de tuin van Van Gogh en misschien zelfs wel naar het atelier van Vincent in de mangelkamer.

Bronnen:

- Van Gogh en zijn weg, het complete werk door Jan Hulsker;
- De Brieven door het van Gogh museum;
- Van Gogh in Brabant door Noord Brabants Museum;
- Ik Voel Me Thuis Daar door de Drije Hornick; Heemkunde-
kring, diverse auteurs; Toen Eindhoven nog Eindhoven was
door Karel Vermeeren.

Aanvulling:

Als aanvulling, een passage uit "Nasporingen om-
trent Vincent van Gogh in Brabant" (1926) van Mr.
Benno J. Stokvis, pagina 27:

Op verzoek van de oude Mevrouw Van Gogh heeft één der zusters Begemann (in Nuenen) een deel van het na het vertrek der familie nog in het atelier geblevene, in een kist gepakt en naar timmerman Schrauer te Breda geëxpedieerd.

Er was toen echter een groot doek, ploegende ossen voorstellende, dat te omvangrijk was om te verpakken. De heer Begemann schreef dit aan mevrouw Van Gogh; het antwoord luidde: "Houd dat in godsnaam voor jezelf".

Aldus geschiedde en het stuk is later voor vijftig gulden van de hand gedaan.

Ook uit dit verhaal blijkt hoe weinig waarde door zijn bloedverwanten is gehecht aan Vincents voortbrengselen, die zij (dit hoeft men niet euvel te duiden) artistiek niet schatten konden, doch welke zij

toch, denkende aan de bloedige arbeid, die de schilder er dag en nacht aan besteed had, met meer piëteit althans hadden moeten bewaren."

BUSTE MARGOT BEGEMANN

De buste hiernaast maakte ik van Margot Begemann (17-3-1841-11-2-1907). Het is een interpretatie omdat weinig beeldmateriaal van haar beschikbaar is. Op eerste foto's ziet ze er uit als een 20-22(?) jarige met pijpenkrullen zoals Kaiserin Sissi. Echter: In de tijd dat ze met Vincent van Gogh verkeerde en haar zelfmoordpoging pleegde...was ze 42 jaar oud (en 12 jaar ouder dan Vincent).

Vincent gaf de schuld voor de zelfmoordpoging aan pesterij van haar zusters, die ook niet wilden dat hij met Margot trouwde. Echter schreef hij later dat "hij nu wist waarom ze het deed". Daar hebben we nooit duidelijkheid over gekregen... maar het was blijkbaar voldoende reden om geruime tijd bij een dokter in Utrecht te verblijven. Alwaar Vincent haar overigens ook zou opzoeken en met haar bleef corresponderen na het afbreken van de ongelukkige liefde.

Er is slechts een vage foto van haar, samen met haar zusters en moeder Van Gogh op het terras van

Nuneville. Dan volgt er nog een foto waarbij ze ongeveer 55-60 jaar moet zijn.

Margot vertrok in 1899 naar den Haag, waar dan die foto gemaakt moet zijn. Op beide foto's heeft ze een opgestoken kapsel. Ik heb getracht om zoveel mogelijk in de buurt van 42 jaar te blijven, echter met inachtneming van de foto's. Ook latere foto's van een achternichtje (rond de 2e Wereldoorlog), die ook Margot Begemann heette (geboren in 1904 en misschien wel naar haar tante vernoemd) zag ik bepaalde gezichtstrekken die overeenkwamen.

Margot zou later verschillende werken van Vincent in haar bezit gehad hebben. Bekend is dat Vincent er eentje voor haar maakte, hoewel de opdracht via iemand anders was gegeven voor 20 guldens, welke hij weigerde. Na Vincents vertrek naar Antwerpen (november 1885) zijn blijkbaar ook spullen opgeslagen op de zolder bij de textielfabriek van Louis Begemann aan de Berg in Nuenen. Het kan dus zijn dat Margot daaruit nog werken heeft gehad voordat de spullen ingepakt werden om naar Breda te versturen, waar Moeder Van Gogh naartoe verhuisde. Ook is het mogelijk dat Margot in den Haag nog werken van Vincent heeft verzameld omdat een en ander uit haar nalatenschap is gekomen. Onder

andere de aquarel van het Eindhovens station (JH. 958) "Zondag in Eindhoven".

33 - VERANTWOORDING

34 - BRONVERMELDINGEN

WWW.PETERNAGELKERKE.NL

